

ЕПС = ЕНЕРГИЈА = ЖИВОТ

РАДОМИР М. НАУМОВ

Енергетика није на продају

стр. 06

■ ЛЕТО 2005. ■

Цене као лане

■ стр. 56 ■

■ НА ЛИЦУ МЕСТА ■

Тамнава, ноћна смена

_____ стр. 40

Бомбом на монтере

_____ стр. 39

ДР ВЛАДИМИР ЂОРЂЕВИЋ, ГЕНЕРАЛНИ ДИРЕКТОР

_____ стр. 04

ЕПС се неће крчмити на парче

Име од кога ЖИВИМО

Три деценије листа електропривреде Србије, 374 броја, неколико хиљада страна, ко зна колико десетина хиљада текстова, информација... Е, те три деценије треба "крунисати", баш сада, када запослени нестрпљиво чекају сваку вест. Промене, промене... само се о њима прича. Шта ће коме донети, како ће ко проћи у овим "ре"... реорганизацијама, реструктурисањима, реформама... можда и ревитализацијама. Биће и тога. Стара смо фирма. Па, прва "посада" Редакције листа "ЗЕП" је већ у пензији, а богами и они који су радили у листу "ЕПС". Сада је ту нова екипа. Додуше, нова по стажу у ЕПС-у, али никако нова по искуству. За неколико година и они ће са нестрпљењем чекати да им поштар донесе "kWh".

Зрелост, време за узлет, за највеће домете. Баш када треба. Данас, а богами и сутра, обавештавање радника, како се некада говорило или интерни ПР, како се говори данас, добија на значају. Правовремено, објективно, потпуно информисање запослених је, кажу књиге, императив. Ако нема те информације, управо сада, када сваки дан доноси промене, запослени добија полуинформацију, дезинформацију, гласину... став запослених не формира информација, већ дезинформација. Интерно јавно мњење се онда формира по ходницима, кафанама, у кулоарима... Није ни наша компанија изузетак. На том плану није

лоше, али може много боље. И мора. Односи с јавношћу, што је више криза, невоља за директоре, лоших написа по новинама, одлука које ваља објаснити народу, процеса које ваља спровести... добијају на значају.

И ово ново "лице" листа Електропривреде, пред којим нећете остати равнодушни, ма шта о њему помислили, показује да се односима с интерном јавношћу, информисању запослених, у нашој компанији поклања све већа пажња. Нови лист има велику обавезу - свет у који улазимо, пун непознаница, објаснити у ЕПС-у на различите начине, примено свакоме ко га чита.

Добро, слажемо се да се мало "налицкамо", али зашто мењате назив листа, па навикли смо на "ЕПС"?... слушали смо месецима, радећи на овоме што је пред вама. Па, некада смо се звали "ЗЕП" и - временом се одвикли од тога, мада се многи са носталгијом сећају те компаније. Навићи ћемо се и на "kWh". То, уосталом, производимо, продајемо, мало теже, истина, наплатимо. Киловат - час повезује и руднике угља, и електране, и пренос, и дистрибуције. Киловат - час је изнад нас, трајнији и од ЗЕП-ова, ЕПС-ова и ЕМС-ова и разних других назива које ће овај систем имати у будућности, јер ко зна какве нас све реорганизације чекају. Од kWh живимо.

"kWh" треба да буде лист свих који су део електроенергетског система, па и енергетике земље. Циљ нам је, зашто да га кријемо, да "kWh" постане најбољи електроенергетски лист у региону. Тај задатак смо, ни то не кријемо, и добили. Уосталом, и ЕПС има циљ - да буде лидер у региону. Па, тај будући лидер - верујемо да ће власник створити услове да он за неколико година то и постане - треба да има лист који приличи лидеру, лист који ће промовисати компанију, бити у функцији имиџа фирме... Али, и струке, знања... Већ сада се о "kWh" прича. "kWh" већ сада интригира. За "kWh" већ сада пишу врло угледна имена. И то с радошћу. Оваквог листа, кажу, нема код нас. Нема, знамо ми. И то не само код нас. Зато смо га и направили.

Нисмо далеко од дана када ће се рећи: када кажем "kWh" - мислим на ЕПС.

Наш ЕПС заслужује овакав "kWh".

Момчило Цебаловић

ГЕНЕРАЛНИ ДИРЕКТОР
Др Владимир Ђорђевић

ДИРЕКТОР ЦЕНТРА ЗА ОДНОСЕ
С ЈАВНОШЋУ

Момчило Цебаловић

РУКОВОДИЛАЦ СЛУЖБЕ
ЗА ИЗДАВАЧКУ ДЕЛАТНОСТ
Милдан Вујичић

ГЛАВНИ УРЕДНИК
Миодраг Филиповић

ЗАМЕНИК ГЛАВНОГ УРЕДНИКА
Драган Обрадовић

РЕДАКЦИЈА:
Анка Цвијановић,
Слободан Васић,
Кристина Јанићијевић
Јелена Станојевић

АДРЕСА РЕДАКЦИЈЕ:
Царице Милице 2
11000 Београд

ТЕЛЕФОНИ:
011/2627-090, 2627-395

ФАКС:
011/2024-844

E-mail:
list-eps@pr.eps.co.yu

Web Sital:
www.eps.co.yu

ФОТОГРАФИЈА: PHOTO SPRING

ЛИКОВНА И ГРАФИЧКА ПРИПРЕМА:
„Глобал пулс“ д.о.о.
Београд

ШТАМПА:
Штампарија
„Политика“ а.д.
Београд

ТИРАЖ:
15.000 примерака

ПРВИ БРОЈ ЛИСТА ЗДРУЖЕНЕ
ЕЛЕКТРОПРИВРЕДЕ СРБИЈЕ,
ПОД НАЗИВОМ "ЗЕП", ИЗАШАО ЈЕ ИЗ ШТАМПЕ
МАРТА 1975. ГОДИНЕ, ОД МАЈА 1992.
НОСИ НАЗИВ "ЕПС", ОД 6. АПРИЛА 2005. ГОДИНЕ
ЛИСТ ИЗЛАЗИ ПОД ИМЕНОМ "kWh"

ИЗДАЈЕ
ЈАВНО
ПРЕДУЗЕЋЕ
ЕЛЕКТРОПРИВРЕДА
СРБИЈЕ

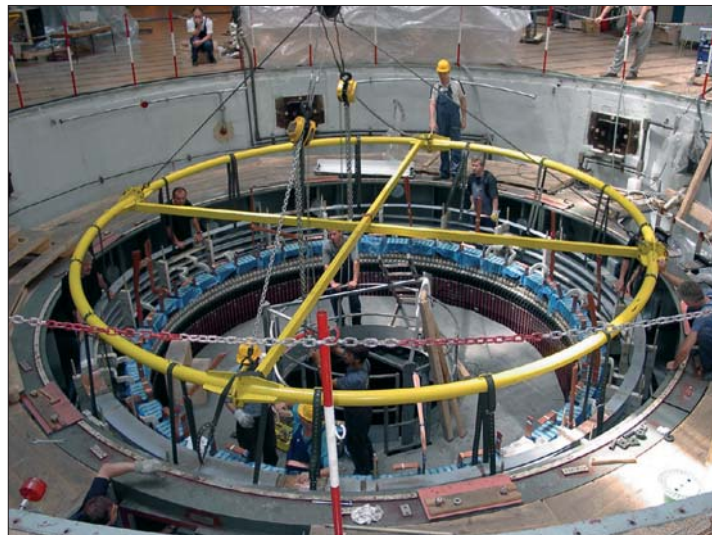

ЛИСТ "ЕПС" УПИСАН ЈЕ У РЕГИСТАР
ЈАВНИХ ГЛАСИЛА МИНИСТАРСТВА
КУЛТУРЕ И МЕДИЈА РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ,
РЕШЕЊЕМ БРОЈ 651-59 ОД 03.03.1975.
ГОДИНЕ, ПОД РЕДНИМ БРОЈЕМ 175.

12 Енергетско сиромаштво приморава свет да рационално користи све изворе енергије, уз што мању емисију штетних гасова

17 Уместо садашњих десет електродистрибутивних предузећа, будући ЕПС имаће четири или пет

19 ЕПС више не може да рачуна на донације за ремонт капацитета, нити да се, бар не у великој мери, додатно кредитно задужује

20 Изванредни резултати остварени у производњи електричне енергије у протеклом периоду године, резултат су побољшања стања опреме све старијих производних капацитета ЕПС-а, превасходно термоелектрана

22 Драгојло Бажалац, заменик генералног директора ЕПС-а о задацима стручног тима који треба да предложи решење статуса објеката друштвеног стандарда

24 Применом савремених информационо-комуникационих технологија у размени информација, ЕПС је оспособљен за равноправног партнера у УСТЕ

40 Ноћна шихта са рударима "Тамнаве-Западно поље": багер кошта колико и путнички авион

44 Европска унија преко Европске агенције за реконструкцију уложиће 31 милион евра у пројекте заштите животне средине у Термоелектранама "Никола Тесла" и "Костолац"

- 04 **НАШ ИНТЕРВЈУ** ■ ВЛАДИМИР ЂОРЂЕВИЋ, ГЕНЕРАЛНИ ДИРЕКТОР ЕПС се неће крчмити на парче
- 06 **ОКРУГЛИ СТО** ■ СРПСКА ЕНЕРГЕТИКА НА ПРЕКРЕТНИЦИ Нема пара, а неће бити ни струје
- 09 **ТОКОВИ САДАШЊИЦЕ** ■ СРПСКА ЕНЕРГЕТИКА НА ПРЕКРЕТНИЦИ Бисери на распродаји?
- 10 **ФОРУМИ** ■ УПРАВНИ ОДБОР ЕПС-А Струја мора да поскупи
- 11 ДР ЈЕРОСЛАВ ЖИВАНИЋ, ПРЕДСЕДНИК УПРАВНОГ ОДБОРА ЕПС-А Киловати без социјале
- 12 **СТРУЧЊАЦИ ГОВОРЕ** ■ ЕНЕРГЕТСКА ЗАВИСНОСТ СРБИЈЕ ОД УВОЗА НАСТАВЉА ДА РАСТЕ Косметски угљь крије тајну
- 14 **АКТУЕЛНЕ ТЕМЕ** ■ РЕЧ ПЛУС: РАЗГОВОРИ О РЕДУКЦИЈИ КАД ИМ ВРЕМЕ НИЈЕ Повратак у лето 2004.
НА ПУТУ КА ЕВРОПИ
- 15 Агенција за енергетику и у Србији
- 16 ЕНЕРГЕТСКА РАСКРШЋА Назад у будућност
- 17 ОТВОРЕНА ПИТАЊА РЕОРГАНИЗАЦИЈЕ Преполовљен број дистрибуција
- 19 БАЛАСТ ОД МИЛИЈАРДУ ЕВРА ДУГА Доба без донација
- 20 ЗАВРШЕНА ЗИМСКА СЕЗОНА Рекорди током 40 дана
- 22 ОДМАРАЛИШТА И ХОТЕЛИ ЕПС-А ПРЕД ПРОДАЈОМ Радници улагали, хоће и да одлучују
- 23 РАПОРТ СА ПОВРШИНСКИХ КОПОВА Угља за пола века
- 24 НОВЕ ИНФОРМАЦИОНЕ ТЕХНОЛОГИЈЕ У ЕПС-У Брза веза и са Лауфенбургом
- 26 ВОЈВОЂАНСКО ИСКУСТВО Добит са Фрушке горе
- 27 КАКО РАДИ АГЕНЦИЈА ЗА ЕНЕРГЕТСКУ ЕФИКАСНОСТ Менаџери за штедњу струје
- 28 **ПОВРШИНСКИ КОПОВИ** ■ ИНВЕСТИЦИЈЕ У ОВОЈ ГОДИНИ Милијарде скрећу Колубару
- 30 **ТЕРМОЕЛЕКТРАНЕ** ■ ТРИДЕСЕТ ПЕТ ГОДИНА ПРОИЗВОДЊЕ ЕЛЕКТРИЧНЕ ЕНЕРГИЈЕ У ТЕНТ-У Од А-1 до Б-2
- 31 ТЕРМОЕЛЕКТРАНЕ "КОСТОЛАЦ" 2001. И 2004. ГОДИНЕ Четири ремонта за четири године
- 32 **ХИДРОЕЛЕКТРАНЕ** ■ "ЂЕРДАП 1" - ПОВЕЋАН ДОТОК ВОДЕ Преливени "вишкови"
ЛП "ДРИНСКЕ ЈЕ"
- 33 Подмлађивање "Бајине Баште"
- 34 **ДИСТРИБУЦИЈЕ** ■ КАКО НАПЛАТИТИ ДУГ ОД ПЕТ МИЛИЈАРДИ ДИНАРА Боље опростити, него да пропадну
- 35 ИНВЕСТИЦИЈЕ У "ЕЛЕКТРОСРБИЈИ" У 2005. ГОДИНИ Две категорије приоритета
- 36 ПОВОДОМ 40-ГОДИШЊИЦЕ СЕКТОРА РАЗВОЈА У ЕЛЕКТРОДИСТРИБУЦИЈИ БЕОГРАД Спој науке и праксе
- 37 **КОСМЕТ** ■ КАКО ВРАТИТИ СТРУЈУ У СРПСКА ДОМАЋИНСТВА НА КОСМЕТУ Агрегати не могу да замене преговоре
- 38 ЗАКЉУЧЦИ УПРАВНОГ ОДБОРА ЕПС-А О КОСМЕТУ Основни циљ - заштита ресурса и имовине
- 39 **НА ЛИЦУ МЕСТА** ■ СА МОНТЕРИМА ЕДБ-А Бомба чува бројило
- 40 ТАМНАВА, НОЋНА СМЕНА Учртавање новог земљописа
- 42 **СИНДИКАТ ЕПС-а** ■ НАСТАВЉЕНИ РАЗГОВОРИ СИНДИКАТА ЕПС-А И ВЛАДЕ СРБИЈЕ Чекајући социјални програм
- 43 **ЕКОЛОГИЈА** ■ МЕХАНИЗМИ КЈОТО ПРОТОКОЛА Трговина емисијама
- 44 ДОНАЦИЈА ЕВРОПСКЕ АГЕНЦИЈЕ ЗА РЕКОНСТРУКЦИЈУ ЕПС-У За заштиту животне средине 31 милион евра
- 45 **СВЕТ** ■ ЕВРОПСКА КОМИСИЈА ОДРЕДИЛА ПРАВЦЕ ЕНЕРГЕТСКЕ ПОЛИТИКЕ Обновљивим изворима до "Интелигентне енергије"
- 46 ЕУ ПРИТИСЛЕ МАЂАРСКУ ЕЛЕКТРОПРИВРЕДУ Катанац за "прљаве" електране
- 48 ПРИВАТИЗАЦИЈА ЕЛЕКТРОПРИВРЕДЕ МАКЕДОНИЈЕ Тендер за продају у мају
- 50 СИБИР, А У РУСИЈИ Гори лампа
- 52 **ОБНОВЉИВИ ИЗВОРИ ЕНЕРГИЈЕ** ■ ГЕОТЕРМАЛНА ЕНЕРГИЈА ЗА ХУМАНИ РАЗВОЈ Вода није само за пиће
- 53 АУСТРИЈСКИ ПАТЕНТ Бечка школа грејања на отпад
- 56 **ТУРИЗАМ** ■ ФИНАНСИСКО ОЗДРАВЉЕЊЕ ЕПСТУРСА Трошкови у Црној Гори, рачуница у Србији
- 57 **ЗДРАВЉЕ** ■ ТРЕЋИНА ЖИВОТА ЗАПОСЛЕНИ ПРОВЕДУ У ЛОШИМ УСЛОВИМА Половина под стресом, остали већ начети
- 58 **КУЛТУРА** ■ ПРАЗНИЦИ И ОБИЧАЈИ Ускрс – најрадоснији хришћански празник Биоскопи, позоришта, изложбе, концерти, књиге
- 61 **РЕПОРТАЖА** ■ МАЛИ ПОГЛЕД НА СЕОСКИ ЖИВОТ Испред продавнице
- 62 **ЈУБИЛЕЈИ** ■ ЈУБИЛЕЈ ЛИСТА ЕЛЕКТРОПРИВРЕДЕ СРБИЈЕ ЗЕП – ЕПС – kWh
- 64 **АКЦИЈЕ** ■ "ЕПС И ДЕЦА" Ствара се подмладак разумних потрошача

ВЛАДИМИР ЂОРЂЕВИЋ, ГЕНЕРАЛНИ ДИРЕКТОР

ЕПС се неће крчмити на парче

■ Спречавањем корекције цене спутава се развој и профитабилност ЕПС-а, смањује вредност компаније и стварају услови за распарчавање и брзу приватизацију ■ Нигде у окружењу нема јефтине електричне енергије ■ Блокови као што су А1 и А2 ТЕНТ-а у Европи се гасе

У последње време, нажалост, сведоци смо да се процес реструктурисања ЕПС-а на разне начине омета. Извесно је да постоје и жеље да се он заустави. Могу отворено да поручим - тај процес не само да неће стати, него ће и значајно да се убрза. Никако не смемо да дозволимо да заживи сценарио да реструктурисање пропадне, да се угрози основна делатност и да то буде алиби онима који тврде да смо “диносауруси који неће да се мењају”, да нас због тога треба распарчати и распродати. Спречавањем корекција цена електричне енергије спутава се наш опоравак и развој, наш пут ка профитабилној компанији, смањује се наша производња, повећава увоз, смањује вредност компаније... Стварају се услови за поменути сценарио, распарчавање и брза приватизација, истиче др Владимир Ђорђевић у изузетно отвореном разговору за први број “kWh”.

Да бисмо успели да останемо као јединствена компанија, морамо значајно економски да ојачамо, максимално повећамо унутрашњу ефикасност и да се усредсредимо на своју основну делатност, јер ће, у противном, тржиште једноставно да нас угуши.

Помало је чудно да неки потенцијални партнери електропривреде, баш сада до-

Куда се жури министру Динкићу

Хоће ли се коначно прекинути упорно и дуготрајно обезвређивање нашег производа – електричне енергије, односно обезвређивање ЕПС-а? И раније су се ценом струје куповали политички поени и социјални мир а сада то, отворено кажемо, ради, актуелни министар финансија. Дилеме нема кад је реч о цени струје - с једне стране је ЕПС, па и Министарство енергетике, с друге стране министар Динкић. Изгледа да се ЕПС, после много година страха, ослободио тога и да, бар кад је реч о генералном директору, нема страха да се став јавно изнесе. Откуд то, питамо Владимира Ђорђевића?

- На ово место сам постављен зато што је Влада Србије проценила да овај посао могу да радим успешно. За то су потребни и неки услови, на пример, финансијски, економски...не само политичка подршка. Имам задатак да решим проблеме у којима се ЕПС нашао, да заједно кренемо на тај нови пут којим су неке електропривреде већ кренуле. Радим у складу са својим уверењима и не желим да радим нешто што не води ЕПС ка бољитку, каже Ђорђевић.

Знам да нећу вечито седети на овом руководећем месту и баш због тога чиним оно што је најбоље за ЕПС, за највреднији ресурс наше земље. Не желим да учествујем у нечему у шта не верујем. У бољу будућност ЕПС-а верујем. Верујем у овај пут којим смо кренули, полако, корак по корак, без потреса, штрајкова, ломова, без избацивања народа на улицу иако нема пара за социјални програм... Ко ме се то жури и зашто му се жури, ако нас нико не тера да радимо то што нам се нуди као спас?

лазе у Србију, јављају се преко медија, нуде се као спасиоци ЕПС-а и Србије од ЕПС-а... Притом, занимљиво је, каже Ђорђевић,

жним местима. Зашто тамо а не у ЕПС-у или, на пример, у Министарству енергетике?

Морам да укажем да када је реч о ставовима везаним за будућност ЕПС-а, за разлику од претходног периода, постоји заиста велики степен сагласности између, Министарства за рударство и енергетику, Пословодства ЕПС-а, Управног одбора и Синдиката радника ЕПС-а. Министарство финансија не дели наша мишљења и нема исти поглед на будућност ЕПС-а, или бар јавно не каже ка-

Србија већ сада нема довољно струје у појединим периодима године. Са овом ценом, ни ЕПС, ни странци неће градити нове објекте. Преостаје увоз...

не долазе на разговоре у ЕПС, већ своје добре намере представљају, на пример, у Привредној комори Србије, или на другим ненадле-

кав ЕПС желе за неколико година. Извесно је да, по разним питањима, то министарство нема једнак аршин за све. Док се за НИС траже начини да се смањи акциза због губитка насталог због “замрзавања” цене деривата, за ЕПС нема ништа. Нема цене, нема ништа друго...каже Ђорђевић.

Издавање делатности, које нису директно у функцији производње електричне енергије је неизбежно, наглашава Ђорђевић. То је потребно да би се цена електричне енергије ослободила од трошкова који јој не следеју. Кренуло се у те послове са три фирме у Војводини и ту нема никаквих проблема, потом, такође три у ТЕНТ-у и три у Костолцу. У Електросрбији -Краљево издавање је врло успешно обављено. На реду је ЈП РБ “Колубара”, са издавањем “Универзала” и “Грађевинара”. Запело је у Костолцу око издавања “Георада”. Сада смо и те проблеме решили, пошто смо још једном потврдили већ раније даване гаранције. Поред одређеног неразу-

Др Владимир
Ђорђевић:
"Нећу да радим
против својих
уверења"

мевања запослених за те процесе, било је и одређених манипулација, оцењује он. Говорећи уопште о ЈП ПК "Костолац", рекао је да су производни параметри у овом предузећу и даље незадовољавајући и да су рецимо упола лошији од оних у ЈП РБ "Колубара". Зато су, у Костоцу потребне озбиљне промене, јер је ЕПС у то ЈП у последње четири године много уложио. За ову и наредну годину, планиран је завршетак радова на Блоку А-1, ТЕ "Костолац", чиме ће у систем да уђе још 100 мегавата. Очекује се нова транша пољског кредита за

пети БТО систем на "Дрмну" и тиме ће бити створени услови да се производња на овом копу повећа на девет милиона тона годишње.

- ЕПС је за протекле четири године остварио значајне резултате у рационализацији пословања, али без реалне цене електричне енергије нема даљег помака. Стигли смо до неких лимита. Нигде у окружењу нема јевтиније електричне енергије од наше. Успостављањем паритета цена, уз даљу реорганизацију у оквиру фирме, једино можемо да дођемо до профита и постанемо интересант-

ни страним партнерима. Дакле, теза да ће се приватизацијом све решити није тачна. Јер, за око 3,3 цента, колико сада кошта киловат-час у ЕПС-у, нико струју неће продавати ЕПС-у, него ће је, из неког производног капацитета у Србији, продати иностранству - по доста већој цени.

Примећујемо да се спречавањем ЕПС-а да постане профитабилна компанија, руши концепт приватизације система кроз пакете акција стратешким партнерима а гура концепт приватизације, односно продаје неких објеката ЕПС-а.

Да, то је тачно, каже Ђорђевић. Заустављањем корекције цене електричне енергије и онемогућавањем ЕПС-а да изађе на здраву грану, да постане профитабилна фирма, пада у воду такав концепт приватизације, за који се залажемо. Тада нам се, као решење, нуди парцијална приватизација,

продаја појединих објеката ЕПС-а. Јасно кажем, по ко зна који пут, нисмо против приватизације, али смо против распарчавања ЕПС-а и брзе продаје онога без чега Србија не може, против продаје хидроелектрана, најбољих термоелектрана, дистрибуција... Па, ТЕНТ се по продуктивности може мерити са европским електранама а "Електровојводина" је једна угледна фирма. Значи, да знамо и можемо, али нам треба време...

Неликвидност ЕПС-а угрожава и снабдевање купаца електричном енергијом. Србија већ сада нема довољно струје у појединим периодима године. Са овом ценом ни ЕПС, ни странци, неће градити нове објекте. Преостаје, увоз... Тај "сценарио" се такође не допада ЕПС-у. Како га избећи, питамо првог човека компаније?

Ако ЕПС не буде изградио заменске капацитете, изгубићемо и ту "трку", истиче Ђорђевић. Да се то не би догодило, потребно је да сада почнемо да их градио, најпре у производњи угља, да нас то не ограничи... Други корак је изградња замен-

ских капацитета у термосектору. Јер, објашњава Ђорђевић, у свету се сада праве термоблокови са степеном корисности топлотног извора са више од 42 одсто, док је он сада код нас испод 30 процената.

То значи, да ако они за одређени број произведених киловат-часова потроше 100 килограма угља, ми сада трошимо 150 килограма овог горива. Блокови као што су А-1 и А-2 у ТЕНТ-у, у Европи се гасе. Зато, наводи Ђорђевић, из досадашње фазе опоравка капацитета у ЕПС-у, морамо да пређемо у следећу, а то је градња заменских капацитета у термо сектору и то већих: они испод 100 мегавата нису погодни за ове подухвате.

Плате мале, стручњаци одлазе

ЕПС има вишак запослених, али и мањак високостручног кадра, па се самим тим намеће и бојазан да ли ће у таквој ситуацији моћи да се изнесу сви ови процеси. Стручњаци су, упозорава Владимир Ђорђевић, почели да напуштају електропривреду и то је за сада највише изражено код одређених струка у ЈП "Електроисток". Ако се настави са овако слабиим плаћањем њиховог рада, рекао је, поставља се питање, хоћемо ли уопште имати коме те плате да дајемо. Јер зарада на нивоу од око 300 евра месечно за младе стручњаке, заиста не може да буде примамљива, када постоје многе приватне и друге фирме, које им врло лако понуде и плату и од хиљаду евра. Зато, интересовање за рад у ЕПС-у евидентно опада, иако се доста ради на додатном образовању кадрова.

Драган Обрадовић

СРПСКА ЕНЕРГЕТИКА НА ПРЕКРЕТНИЦИ

Нема пара, а неће бити ни струје

■ Србија се данас суочава са дефицитом капитала, као једним од највећих ограничења ■ Републици просечно годишње недостаје милијарда киловат часова ■ Од енергетског сектора зависи 15 одсто запослених у српској привреди ■ Приватизација ЕПС-а није у плану, обелодањено на округлом столу у "Сава" центру

Енергетика треба да представља базу за развој наше земље и та кућа, не само да није за продају, него се не објављује ни намера о њеној продаји, пре него што се обави кречење. Тржишно пословање подразумева и увођење тржишних цена енергената, које не могу да буду ниже од оправданих производних трошкова и трошкова рационалног пословања енергетских субјеката. Поставља се питање, зашто се не узме цена увозне електричне енергије као основ за оправдане трошкове производње у оквиру ЕПС-а. Јер, само та цена омогућава да се он квалитетно одржава, модернизу-

је, да се улаже у градњу нових и заменских капацитета... У противном, потпуно је сигурно да ће бити нарушена сигурност снабдевања електричном енергијом.

Ово је рекао Радомир Наумов, министар рударства и енергетике, обраћајући се неуобичајено великом броју енергетских по-

сленика, на округлом столу "Енергетика на прекретници", који је, у организацији Удружења новинара енергетичара, 15. марта одржан у Центру Сава, додајући овом приликом, да приватизација енергетике данас, па ни у скорој будућности, не представља решење за нас.

Уводничар на овом ску-

пу, професор др Петар Ђукић, указао је на чињеницу да транзиција енергетике у смислу њеног економско-технолошког и еколошког преображаја није наступила у озбиљнијој мери. Ни владе, после преокрета 2.000. године, нису прихватиле енергетику довољно озбиљно и зато и поред извесног напретка у функционисању садашњих капацитета, Србији, по речима Ђукића, у просеку недостаје милијарда киловат-часова годишње. Он износи и мишљење да се ствари нису битно промениле у односу на, још од 1991. године, успостављену праксу функционисања два велика енергетска система (државних предузећа), која служе као ослонац актуелне власти и економска база за ухлебљење партијских кадрова, без обзира на економске консеквенце таквог функционисања. То, како наводи Ђукић, доказују даља гомилања губитака, начин запошљавања и постављања, бројне афере везане за финансијске малверзације у овим енергетским системима и друго.

Узимајући учешће у наставку разговора, министар Наумов је на овом скупу напоменуо, да у вези са повећањем ценама ене-

Неслагање није катастрофа

На опаску да је Министарство финансија, садашњим начином вођења политике цене електричне енергије главни опонент изнете енергетске политике, министар Наумов је рекао: "Немамо ми опоненте. Свако ради у домену својих овлашћења и није то неки сукоб. Наше је да се старамо о сигурности снабдевања електричном енергијом, остварењу енергетског биланса, спроводимо реформе и реорганизацију. Дискусија и неслагање у одређеном тренутку не представљају катастрофу".

Расправа о
будућности
српске енергетике
побудила велико
интересовање
стручњака и
новинара

Министар
Радомир
М. Наумов:
Сачувати
национални
ресурс,
прилагодити се
променама

Наумов: Светска банка нас подржава

Министар Радомир Наумов је на округлом столу УНЕ посебно истакао да Србија мора да сачува енергетику као свој национални ресурс, али уједно мора да се прилагоди и свим променама, које су заплуснуле овај сектор. Осврћући се на дилеме да ли смо ми све то радили спорије од других земаља у транзицији, Наумов је рекао да баш напротив радимо много брже од њих и да смо надокнадили свих оних десет година заостајања, које нам је било наметнуто, зато, што смо се и раније држали принципа западног начина пословања и били смо у предности у односу на друге земље у транзицији. Многе од тих земаља су у овај процес ушле са превише оптимизма и, како је рекао министар, грлом у јагоде. Сада се у пракси често сусрећу са последицама непроверених и преурањених потеза: тога је било и код развијених земаља па се сада и тамо обављају одређене корекције и враћања назад.

Такође је напоменуо да је претходног дана управо окончао разговоре у Светској банци у Вашингтону и да се наша енергетика тамо врло добро котира. Уважава се наш принцип рада – корак по корак и стручњаци Светске банке сада мање брину за наш будући развој. Битно им је само да се институционалне промене остваре у датим роковима, како би се њихови планови одвијали по утврђеном тајмингу. Зато, нема места брзоплетим променама.

ргената, приватизација апсолутно није решење ни данас ни у скорој будућности. Споменуо је и пример Словачке где су продали електране снаге нешто изнад 7000 мегавата за 840 милиона евра италијанском ЕНЕЛ-у. Дакле, када бисмо и ми, аналогно томе, продали све наше термо и хидроелектране, изузимајући ХЕ “Бердап” и Бајину Башту, као стратешке објекте, не би било довољно пара да се сагради ни један нови термоенергетски блок од 600 мегавата. Нису електране, рекао је Наумов, предмет интересовања страних компанија, него тржиште и зато са реформама у енергетском сектору треба да наставимо сагласно политици, циљеви-ма и приоритетним програмима, који су исказани у Стратегији енергетског развоја до 2015. године.

Да бисмо сачували нашу енергетику, каже Наумов, превасходни нам је задатак да запослимо што више наших људи и предузећа, који су са овим сектором повезани директно и индиректно. Само ЕПС у стварању додатне вредно-

сти у индустрији учествује са 20 одсто, потом прехрамбена индустрија са 14 одсто. У енергетским делатностима запослено је више од 80 хиљада људи, док у делатностима веза-

у привреди Србије. Зато је потребна та опрезност. Закон о енергетици, по речима министра, директно нас је повезао са земљама Европске уније и њиховом правном регулативом, а у јуну ће се потписати тај обавезујући међдржавни споразум са Европском комисијом о формирању енергетске заједнице ИЕ.

Славомир Вулећић, помоћник министра за привреду и приватизацију јасно је изнео на овом скупу да ово министарство, односно Агенција за приватизацију, за ову годину сигурно нема у плану да приватизу-

је предузећа из области енергетике. Припреме за приватизацију везане су за Стратегију енергетског развоја и, како је рекао, с обзиром на природу делатности, то ће да потраје и изискиваће опрезност. Процес приватизације у најскоријем року односиће се само на споредне делатности у енергетским предузећима, попут угоститељства, туризма и трговине и другог, али, како је рекао и на нека предузећа из области комуналних делатности. Значи, приватизација која би се односила на ЕПС, још није у плану.

ЕПС и ЕМС заједно, до краја ове деценије, морали би из прихода од продате електричне енергије, како је на овом скупу рекао др

Када би продали све осим “Бердапа” и “Бајине Баште” не бисмо сакупили пара ни за један термоенергетски блок од 600 мегавата

ним за овај сектор, ради још око 120 хиљада људи. Значи да у раду и развоју енергетског сектора и од његовог пословања, како је навео Наумов, зависи више од 15 одсто запослених

Владимир Ђорђевић, генерални директор ЕПС-а, сваке године да издвајају у инвестиције укупно 300 милиона евра! И то не за изградњу нових производних капацитета, већ за улагања у постојеће, како би се производња електричне енергије задржала на садашњем нивоу. Изузетно је важно, рекао је, да се настави улагање у руднике лигнита и то је један од најважнијих разлога, због којих ЕПС, у овој години мора да има већа сопствена средства. При овим ценама електричне енергије и осталим условима, то није могуће.

У наставку излагања Ђорђевић је напоменуо да таква политика цена, поред осталог, подстиче раст потрошње електричне енергије, која је и сада изузетно висока у односу на ниво друштвеног производа. Такође, због ниске цене "ЕПС-ове струје", потрошачи у индустрији нису заинтересовани да граде мања постројења за комбиновану производњу електричне и топлотне енергије. То се у другим земљама показало као ефикасно и економски атрактивно решење. Она би била корисна за покривање дела потрошње зими и растерећење система ЕПС-а.

Владимир Ђорђевић се осврнуо и на чињеницу да је Закон о енергетици створио могућност да и други инвеститори граде нове електране и с тим у вези

Милан Ковачевић, председник Синдиката радника ЕПС-а узимајући учешће у дискусији, навео је да није против реорганизације било које, фирме, али у то се не може ићи без социјалног програма, који у ЕПС-у не постоји. Рекао је да је неприхватљиво да у електропривреди имамо најјевтинију радну снагу на подручју југоисточне Европе, илуструјући то примером да се код нас за производњу једног мегават-часа рад плаћа 8.500 евра, а на пример у Грчкој 19.800 евра. Зараде, нагласио је непрестано опадају у односу на осталу привреду Србије, а ЕПС иде у све већу дубиозу...

Он је нагласио да се ставови, које је Синдикат радника ЕПС-а изнео приликом штрајка 2003. године, подудару са оним с којим је недавно изашла Светска банка. А ту се каже да, када је земља у економској и политичкој кризи, као што је код нас случај и када се усредсређује на стабилизацију и конкурентност тржишта, раздвајање делатности у сектору и приватизација су контрапродуктивни. У том случају потребно је да се сачека да се привреда стабилизује.

-То су, рекао је, Ковачевић, савети из њиховог оригиналног материјала за 2003. годину, наглашавајући да синдикат није радио ништа супротно од ставова Светске банке и ММФ-а и да и сада заступа став да најпре треба да дође до одређене стабилизације друштва па да се тек онда размишља о приватизацији.

-Незадовољни смо својим положајем зато што смо, добро радили преbacили планове и, с обзиром на старост наших објеката, постигли смо резултате који могу да се пореде са немачком фирмом. А, за све то ми смо буквално кажњени. План производње за 2004. годину премашили смо за четири одсто, а плате су нам смањене у децембру за осам одсто. Истовремено, господа из Владе награђују себе са повећањем зарада за 60 до 70 одсто за премашивање инфлације за 70 одсто од планирано! И коју други поруку радници из овога да извуку изузев - да што лошије радиш, они те боље плате! Невероватно је да стално постоји неки диктат према ЕПС-у. Морам да кажем да све ово личи на велику игру да се разбије једна компанија која добро ради, максимално производи, а која не може да послује нормално због разних енергетских лобија и интереса - рекао је Ковачевић.

прописао оквирне услове. Морала би, по његовима речима, што пре да се донесу подзаконска акта, како би се ти услови конкретизовали. ЕПС је, при садашњим ценама електричне енергије и у условима задужења, далеко од могућности да улаже у градњу нових електрана, а самим тим не може да преузме ни одговорност за поуздано снабдевање потрошача у наредним годинама. Протеклих месеци за улагања у градњу електрана, како наводи Ђорђевић, заинтересовани су и инострани инвеститори, али и за њих је цена електричне енергије најважнији елемент одлуке о уласку у тај посао и то уз ризике, који су иначе везани за инвестирање у Србији.

Резимирајући изнете ста-

нове, др Ђорђевић је рекао да је очигледно да се ЕПС и Србија данас суочавају са дефицитом капитала, као једним од највећих ограничења, али је исто тако већ извесно да ће се суочити и са дефицитом електричне енергије. Колико ће он бити тежак, зависиће, како је рекао генерални директор ЕПС-а, од спремности да се одговорно, што пре, успостави баланс између краткорочних очекиваних добити и дугорочно извесних вишеструко већих штета у вези са ценама електричне енергије.

- У ЕПС-у свакако постоји потенцијал да се даљом интерном рационализацијом проблем недостатка новца умањи, али односи цена електричне енергије

и трошкова пословања између ЕПС-а и електропривреда других земаља јасно показују шта се одмах мора учинити. То је и једини начин да се не девалвирају, већ сачувају ресурси ЕПС-а као система и његове несум-

њиве компаративне предности. Те предности треба валоризовати на будућем регионалном тржишту, а затим и кроз добро осмишљену приватизацију. Искуства других показују како се то може - рекао је Ђорђевић. Што се реструктурисања ЕПС-а тиче, за нас дилема нема - то је за наше добро, основна делатност не сме бити угрожена, издвајање споредних делатности и решавање вишка запослених уз социјални програм, полако, без потреса и штрајкова, је пут на који смо кренули. Али, ако не буде новца, зато о њему толико и причамо, цео тај пројекат се угрожава. ■

Приориетан задатак нам је да зайослимо што више људи и предузећа који су повезани са енергетиком

Србија се суочава са дефицитом капитала и енергије

Драган Обрадовић

Бисери на распродаји?

■ Шта се крије иза изненадне и појачане бриге о стандарду грађана

Ова петљавина са ценом струје у, за то надлежном Министарству финансија, превршила је богами сваку меру. Добро, јасно је да је народу свако покушљење тешко, али, по свему судећи, овог пута људи и сами виде да цела ова прича није само зарад заштите њиховог цепа и да има ту још које чега осим датумских и процентних померања покушљења.

Приметио то пре неки дан и један мој другар, који се, иначе, када год се сретнемо, редовно, распита и за здра-

прогута, јер се касније истине, по правилу слабије чују. И када се све то посматра, тешко у памет иде да се то чини само због добробити и, како то често кажу, заштите стандарда наших грађана. Биће да је ова наша електропривреда, таква каква је, или бар оно што је у њој највредније, не коме запала за око. У оној претходној власти неки су се својски трудили да је рашчлане на просте чиниоце, уз стално сервирање приче о разбијању монопола, ефикаснијој и јевтинијој производњи струје у циљу општена-

ма то много везе са стварном заштитом стандарда грађана. Циљ је да се због недостатка пара изазову потреси и штрајкови, да се спречи реорганизација и реструктурирање ЕПС-а, које је до сада дало врло значајне резултате и назначило како наша електропривреда може да постане лидер на Балкану и онда, као таква, и земљи и народу, донесе вишестрану корист.

Оваква ценовна политика заогрнута плаштом "бриге о човеку", изузетно је перфидна и погубна по нашу електропривреду. Е, сада је питање

Хидроелектрана "Бајина Башта": Политика цена под плаштом "бриге о човеку" погубна по српску електропривреду

вље наше електропривреде. Вели он нешто му ту непријатно мирише и личи на то да дотични ценовни душебрижници - удварајући се широкој популацији резоном да је сиромашу, што народ рече, по вољи да се и због килограма меса закоље во. И откуд то да у популистичке таламбасе сада одједном ударише и они, који су величито распредали о томе да ће нам популистички наступи, ових или оних, доћи главе. Личи му то на оно старање о стандарду из деведесетих, када је и електропривреда и све остало дотерано до дна.

Битно је било да народ прву причу

родне добробити и тако распарчану продају. Таквих примера, истини за вољу, било је поприлично у нашем комшилуку, а богами и шире. Много шта указује да појединци из претходне владајуће гарнитуре, и те како настоје да нашу електропривреду ипак увуку на терен распродаје и по свему судећи истомисљенике и сараднике имају и у појединцима из садашње владајуће гарнитуре. Разуме се, не ради се то директно, већ изокола а цена струје се за то показала врло погодном. И дотераше је дотле да буде испод сваког нормалног нивоа на овим и свим даљим просторима. И зато, не-

ко и зашто, бесмислено ниском ценом струје, гура ЕПС у још веће финансијске дубиозе. Изузев, ако нису, када је о тим актерима реч, по среди неке личне обавезе, од раније, према "ино-домаћим" менторима, да им у амбијенту транзиционог трансa, обезбеде багателну куповину наших енергетских бисера.

И овај текст може се окарактерисати као уобичајена кукњава ЕПС-а за вишом ценом струје. Али, ипак, мора једном дефинитивно да се каже да је доста бацања прашине народу у очи. ■

Д. Обрадовић

УПРАВНИ ОДБОР ЕПС-А

Струја мора да поскупи

■ Само поскупљење 1. априла од 14 одсто обезбеђује стабилан рад система и остваривање циљева у 2005. години

Управни одбор ЕПС-а, на седници одржаној 17. марта (председавао др Јерослав Живанић), остаје при предлогу Плана пословања ЕПС-а и ставу да само поскупљење електричне енергије 1. априла од 14 одсто обезбеђује стабилан рад система и остваривање свих овогодишњих циљева. Предлог тог програма упућен је Влади Србије још у новембру 2004. године, али Министарство финансија на њега још није дало са-

гласност. Управни одбор ЕПС-а упознат је са захтевима Министарства финансија да електрична енергија треба да поскупи тек у јулу за девет одсто, као и са упозорењем да уколико годишњи програми пословања у јавним предузећима не буду, са препорукама тог министарства, усвојени до 31. марта, исплата зарада запосленима у ЕПС-у неће бити дозвољена.

Програм пословања, истиче се у закључцима Управног одбора ЕПС-а, донет је

у складу са законом и стратешким циљевима и задацима ЕПС-а за период 2003-2005. година, на који је Републичка влада дала сагласност. Управни одбор истиче да је управо доношење предложеног програма пословања предуслов за наставак процеса реструктурирања, повећање економичности рада и пословања, побољшање ликвидности, обављање ремонта и инвестиционих радова којим се обезбеђује довољно угља и струје. Дакле, за стабилно снабде-

што јесмо ипак прихватили, истакли су чланови УО ЕПС-а. Али, не можемо прихватити да доносимо нови план пословања према којем ће струја поскупети 1. јула за девет процената и да тиме годишњи губитак повећамо за још четири, односно на чак 12 милијарди динара.

Управни одбор ЕПС-а указује надлежним органима да ће одбијање сагласности на предложени програм пословања имати велике негативне последице на финансирање ремонтних радо-

Управни одбор ЕПС-а донео је одлуку да се прихвати понуда компаније НІВТРАДЕ из Будимпеште која је на основу уговора о преносу права и обавеза преузела потраживања фирми ЕГАП и SKODAEXPORT из Чешке према ЈП ЕПС. Тај дуг, настао по основу кредита и комерцијалних уговора, биће измирен једнократном исплатом НІВТРАДЕ у износу 48,5 милиона долара.

Понуда мађарске компаније је прихватљива јер су у износу од 48,5 милиона долара, поред кредита и комерцијалних уговора, значи свих потраживања чешких поверилаца, укључена и будућа по основу правоснажних, судских и арбитражних одлука –И поред свих финансијских проблема са којима је ЕПС суочен, извршићемо ту обавезу – рекао је Ратко Богдановић, директор Дирекције за економско-финансијске послове ЕПС-а. Исплата тог износа биће извршена у року од 30 дана од давања сагласности Владе Србије на уговор о регулисању дуга који ће закључити ЈП ЕПС и компанија НІВТРАДЕ.

ФОТО: М. ДОВБИЋ

Откупом земљишта до веће производње на копу "Тамнава-западно поље"

Александар Јањић нови директор ЕД Ниш

Чланови Управног одбора ЕПС-а, на предлог генералног директора ЕПС-а, за директора ЈП Електродистрибуција Ниш именовали су мр Александра Јањића, досадашњег техничког директора ЈП Електродистрибуција Лесковац. Досадашњи в.д. директор тог предузећа Никола Литвиненко добио је, притом, веома позитивне оцене за свој рад.

вање купаца електричне енергије.

И са усвојеним планом пословања ЕПС ће исказати губитак од око осам милијарди динара и то уз корекцију цене електричне енергије од 1. априла за 14 одсто,

ва и нужних инвестиција, које ће ЕПС, без донација и кредита, морати да обезбеђује из прихода од продаје струје. У закључцима се као посебно истиче и то да ускраћивање зарада – у нивоу пројектованим усвојеним

програмом- може довести до незадовољства запослених и до угрожавања њиховог поверења у мере и предлоге које пословодство ЈП ЕПС предузима у правцу смањивања броја запослених. Досадашњим активностима у ЕПС-у су остварени значајни резултати на рационализацији рада и пословања и смањења броја запослених. Како ће тај посао даље тећи зависи, пре свега, од тога да ли ће се створити услови за реализацију циљева и пројекција утврђених планом донетим још у новембру прошле године.

Управни одбор, у складу са изнетим ставовима, предлаже пословодству ЕПС-а да

настави са активностима и захтевима надлежним министарствима, како би Влада Србије, после њихових мишљења, дала сагласност на такав већ усвојен акт. Од финансијских проблема са којима се ЕПС сусреће, поменуто је да ЕПС за измиривање приспелих иностраних кредита из прихода од продаје струје у наредних месец дана треба да обезбеди чак три милијарде динара. Из сопствених средстава, такође, ЕПС треба да обезбеди новац за ремонт, експропријацију, откуп земљишта, отпремине запосленима који желе да напусте предузеће...

На седници Управног одбора ЕПС-а, којој су присуствовали и Радомир М. Наумов, министар енергетике и рударства Србије и Александар Влајчић, помоћник министра, разматрани су и рад и пословање јавних предузећа на територији Косова и Метохије у периоду јун 1999- фебруар 2005. године, извршење електроенергетског биланса Републике за фебруар, са проценом за март, увоз електричне енергије у зимском периоду, као и информација о току прве фазе рестритивног поступка ради признавања квалификације за доделу уговора за набавку бројила електричне енергије за потребе ЈП за дистрибуцију. ■

М. Филиповић

ДР ЈЕРОСЛАВ ЖИВАНИЋ, ПРЕДСЕДНИК УПРАВНОГ ОДБОРА ЕПС-А

Киловати без социјале

■ Пословање ЕПС-а у овој години засновано и на приходу од повећања цене

Управни одбор Електропривреде Србије у Програму пословања ЈП ЕПС-а за 2005. годину пошао је од претпоставке да ће се цена електричне енергије од 1. априла повећати за 14 одсто. Пословање које је узето у обзир у том плану базира се на приливу средстава која би се добила повећањем цена за 14 одсто. Свесни смо да кредита и донација неће бити за 2005. годину, а у циљу што сигурније и поузданије производње електричне енергије потребно је одржавати, пре свега, опрему, машине и уређаје у што исправнијем стању. Као

председник Управног одбора ЕПС-а мислим, да је поред тих и других разлога повећање цене електричне енергије неопходно и зато што је цена киловат- часа испод реалног нивоа. Тако је већ годинама, а биће то и убудуће све док се не приближимо нивоу од око пет евро центи.

ЕПС је у дужем периоду, на неки начин, социјала за поједину структуру потрошача. Реч је, пре свега, о купцима електричне енергије са најнижим примањима или о потрошачима који из различитих разлога не привређују. Али, мора се схватити да је електрична енергија роба као и

Влада на потезу

Управни одбор ЕПС-а донео је 24. марта, две, за пословање компаније, изузетно важне одлуке. После уграђених примедби ресорних министарстава на верзију Плана припремљену у новембру прошле године, Управни одбор је усвојио План пословања за 2005. годину, који се темељи и на приходима од повећања цене електричне енергије од 1. априла ове године за 14 одсто. Претходно, Управни одбор се изјаснио да остаје при ранијој својој одлуци о поскупљењу струје, односно одлучио је да цену струје увећа за 14 одсто од 1. априла ове године.

Обе ове одлуке упућене су Влади Србије ради давања сагласности. У одлуци о новој цени струје наведено је да ступа на снагу када Влада Србије да сагласност, а примењиваће се од 1. априла ове године.

Уколико се догоди да Влада не да сагласност на ове две одлуке, припремиће се ребаланс Плана, са значајним редуковањем планова ремонта, инвестиција и улагања у производњу угља. Без повећања цене струје од 1. априла за 14 одсто, ЕПС ће ове године мање приходовати четири милијарде динара.

сва друга која постоји на тржишту и да сигурно има своју реалну цену. Док се роба на тржишту, међутим, узима по принципу „плати, па носи“, једино за електричну енергију важи другачији принцип „узми, троши, па плати“

„Већа цена електричне енергије за 14 одсто од 1. априла, неће угрозити стандард оног дела потрошача који ће и понети терет тог повећања. Уосталом, са овом корекцијом тек се долази на ниво који смо имали почетком јула 2004. године, када је било и последње повећање цене електричне енергије. ■

М. Филиповић

ЕНЕРГЕТСКА ЗАВИСНОСТ СРБИЈЕ
ОД УВОЗА НАСТАВЉА ДА РАСТЕ

Косметски угаљ крије тајну

■ Колико дуго ће домаћи угаљ остати главни ослонац наше електроенергетике, зависи од будућег статуса наших резерви на Косову и Метохији

Н ије случајно да је повезивање наше земље са окружењем, па и са Европском унијом, започето од енергетске инфраструктуре, и то не само електроенергетском интерконекцијом већ и координираним коришћењем и градњом нафтовода и гасовода. Енергетика има глобални карактер, те се на глобалном нивоу утврђују и готово све смернице њеног одрживог развоја. Поједине земље и региони те путоказе следе са мање или више успеха или доследности, а наша је у том погледу пред великим изазовима. Овако је генерални секретар Комитета Светског савета за енергију у Србији и Црној Гори др Миодраг Месаровић објаснио за наш лист зашто је енергетска ситуација у свету изазов за наше електране.

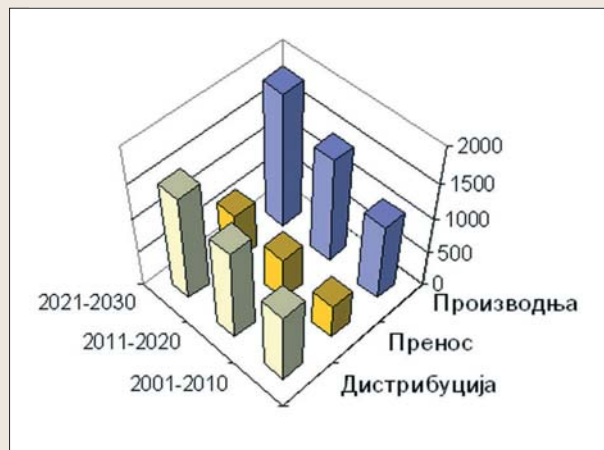
Напоменувши да је наша земља у чланству Светског савета за енергију од његовог оснивања 1924. године, са прекидом у време санкција, и да Комитет у СЦГ треба да промовише мисију Савета у погледу глобалног и регионалног истраживања ради подстицања одрживе производње и коришћења енергије за добробит свих, Месаровић је подсетио да је свет глобално сиромашан енергијом. Извори енергије и њена

потрошња неравномерно су географски распоређени. У исто време потрошњом енергије ствара се ефекат стаклене баште, односно проузрокује глобално отопљавање, које сада треба спречавати смањивањем емисија, сходно обавезама из Кјото протокола.

- У потрошњи енергије доминирају они који имају мање енергетских ресурса. Они зато настоје да их се на разне начине (не искљу-

У енергетику 16.000 милијарди долара

Предвиђа се да ће у следећих 25 до 30 година, од укупних инвестиција у енергетику, које се рачуњу на 16.000 милијарди долара, 60 одсто бити уложено у електроенергетски сектор. Од тога, у електране као изворе електричне енергије 27,6 одсто, а у пренос и дистрибуцију 32,4 процента. При томе, узима се у обзир неопходна техничка реорганизација, која треба да обезбеди производњу електричне енергије уз ослањање на локалне, односно на изворе мање јединичне снаге. Отуда и у наредним деценијама остаје изазов да се инвестиције рационално користе и електране граде тако да обезбеде економично и сигурно снабдевање све већег броја потрошача, уз поштовање строгих критеријума заштите животне средине и тржишних услова пословања – истиче господин Месаровић.

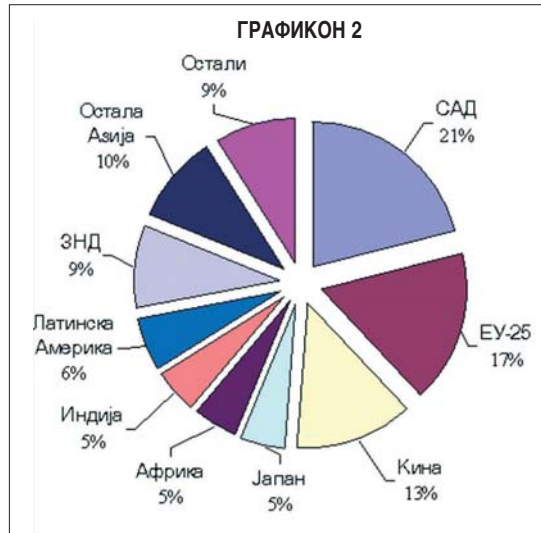
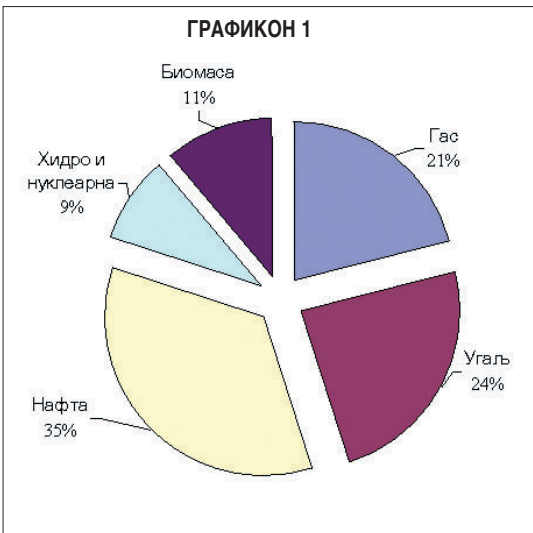

чујући ни употребу војне силе) домогну из других делова света. Стога равномерна расподела сиромаштва енергијом није вероватна иако су богати на

Светском самиту УН у Јоханесбургу 2002. обећали да ће помоћи и да ће се глобално сиромаштво преполовити до 2015. године. Штавише, богати су у предности и кад треба да смањују загађење, јер су направљени механизми који им омогућују да своје обавезе испуњавају улажући у енергетске пројекте код сиромашних, где је смањење емисије штетних гасова из електрана јефтиније – објашњава Месаровић и

Неравномерна потрошња

Структура потрошње енергије по регионима у свету, према подацима из 2000. године, била је следећа: индустријски развијене земље, са мање од 20 одсто светског становништва (око једне милијарде), троше више од 60 одсто енергије, односно по становнику 25 пута више него земље у развоју – наводи др Месаровић.

каже да је добробит свих на дугом штапу.

На Симпозијуму "Електране 2004" у Врњачкој Бањи прошле године др Месаровић је навео да ће се потрошња енергије у свету до 2020. године увећати за 60 одсто. На питање да ли толико енергије може да се добије из постојећих доминирајућих извора, односно фосилних горива, одговорио је да се, и поред интензивне примене обновљивих извора, овај однос неће битије променити барем до средине овога века, те да ће електране морати и технолошки и еколошки да се прилагођавају оваквом расту потрошње, који ће се односити пре свега на електричну енергију, као најчистију и најприменљивију, али коју сада нема могућности да користи готово две милијарди људи у свету.

У нашој земљи потрошња енергије расте, не тако убрзано као код богатих, али довољно да се озбиљно размишља о сиромаштву енергијом и све већој увозној зависности. Подсећајући да је Србија релативно богата угљем, наш саговорник истиче да се она ипак сматра енергетски сиромашном, са умереном, али растућом увозном зависношћу, јер увози већи део потребне нафте и гаса. Према годишњем билансу за ову годину, увозна зависност Србије ће са донедавних 37 порастати на 43,2 процента.

Увећаваће се увоз нафте, гаса и квалитетног угља. Захваљујући ревитализацији наших електрана, производња електричне енергије привремено се уравнотежава са потрошњом, али ће се убрзо показати да без нових капацитета неће моћи да се покрију растуће потребе.

- Колико дуго ће домаћи угља остати главни осло-

Др Миодраг Месаровић

нац наше електроенергетике, зависи од будућег статуса наших резерви на Косову и Метохији. Та непознаница може довести у веома незавидну ситуацију и значајно повећати енергетску увозну зависност наше земље – рекао је др Миодраг Месаровић и додао да преостали хидропотенцијал није ресурс који може надоместити резерве угља у јужној покрајини. Тим пре што су највећи и најквалитетнији хи-

дропотенцијали већ искоришћени, изузев воде Дрине која се једино може користити заједно са другим државама. Остаје, свакако, могућност да се повећа коришћење других обновљивих извора осим хидропотенцијала, али, како наш саговорник каже, на њих се не може озбиљније рачунати у скорој будућности, поготово не да замене

у Србији, изазов за постојеће је, према речима господина Месаровића, како да значајније повећају расположивост и ефикасност. То се подједнако односи на хидро и термо електране, али ове потоње имају и додатну обавезу – да се прилагоде савременим еколошким стандардима, много строжијим од оних који су важали у време њихове градње.

- Обавезе из Кјото протокола о смањењу емисије угљендиоксида представљаће посебну тешкоћу за наше термоелектране, јер оне испуштају готово две трећине од укупне емисије угљендиоксида у ваздушни простор Србије – наглашава господин Месаровић и подсећа да би, уз ово неодољиво улагање у опрему, реконструкција наших ТЕ могла да обухвати и њихову припрему за истовремену (спрегнуту) производњу топлотне и електричне енергије, којом се знатно смањују укупне емисије.

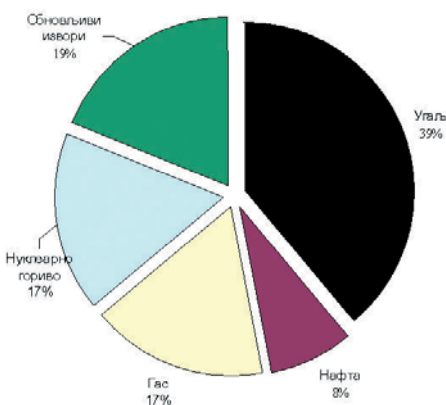
- Нажалост, једна добра прилика за то је пропуштена приликом ревитализације блокова ТЕ "Никола Тесла" - А, која је требало да обезбеди топлификацију Београда из ове електране, штавише пре неколико година били су започети и радови за то. Изгледа да ни ЕПС ни Београд, када су одлучивали о напуштању овог пројекта, нису полазили од општих интереса Републике Србије да смањује укупне емисије

Овим документом предвиђено је да се садашње мало учешће обновљивих извора повећа три пута, у шта спада градња малих хидроелектрана на повољним локацијама

садашње конвенционалне изворе.

Као један од аутора Стратегије привредног развоја Србије до 2010. године, Месаровић наводи да је овим документом предвиђено да се садашње мало учешће обновљивих извора повећа три пута, у шта спада градња малих хидроелектрана на повољним локацијама, са укупним хидропотенцијалом не већим од две милијарде киловат-сати годишње. Остало се односи на

ГРАФИКОН 3

ГРАФИКОН 1: Потрошња енергије у свету 2003. године

ГРАФИКОН 2: Потрошња примарне енергије по регионима у свету

ГРАФИКОН 3: Структура извора за производњу електричне енергије у свету

Надметање

Још постоје услови за надметање појединих извора енергије, па се њихове промоције често претварају у политичко такмичење и навијање, односно лобирање. Ма колико добра, таква конкуренција (обично нелојална) поједине изворе сврстава у алтернативне, испуштајући из вида да сви они треба да постану комплементарни да би могли да задовоље растуће потребе за енергијом, нарочито електричном – каже др Месаровић.

коришћење енергије Сунца, ветра, термалних извора и биомасе, која би могла да послужи за загревање просторија уместо електричне енергије.

У недостатку средстава за градњу нових електрана

штетних материја, уз рационалније коришћење домаћих енергетских ресурса и ублажавање енергетске зависности од увоза – каже господин Месаровић.

Анка Цвијановић

РЕЧ ПЛУС: РАЗГОВОРИ О РЕДУКЦИЈИ КАД ИМ ВРЕМЕ НИЈЕ

Повратак у лето 2004.

■ Наше електране су ове зиме обарале све рекорде и нико није страховао од редукција, али ако струја остане социјална категорија, зауставиће се најважнији пројекти и Србија тоне у мрак, уз велики увоз струје, упозорава Зоран Манасијевић, заменик генералног директора ЕПС-а

Електрична енергија се са поскупљењем за 14 одсто часа враћа на ниво од 1. јула прошле године. Дакле, ЕПС када тражи повећање цене покушава да се врати на реалан ниво од пре годину дана. Инфлација је у међувремену обезвредила цену наше робе и угрозила наставак реализације свих послова, захваљујући којима су сви потрошачи ове ледене зиме имали електричну енергију. Наше електране су ове зиме обарале све рекорде а нико није страховао од редукција.

Електропривреда Србије, уз помоћ власника, државе, не сме да дозволи да се вратимо у редукције, у време када смо, на пример, у зиму 2000. године, увезли готово три милијарде киловат часова. Тада су нам донатори поклонили струју у вредности 100 милиона евра.

Ми смо на најбољем путу да се вратимо у то време и да због мањкова, увозимо струју у вредности неколико десетина милиона евра. Ако се цена киловат часа у наредних неколико година, не повећа до 4,5 евро центи, Србија сигурно тоне у мрак! Заправо, алтернатива је увоз струје, уз страховит одлив девиза из Србије, плаћање по економским ценама. Тада би грађани морали да плаћају знатно више од 4,5 евро центи по киловат сату.

Наши рудници угља и наше електране могу да спрече и увоз и редукције. Ако се и ове године наставе започети пројекти, у електранама капитални ремонти а на коповима угља послови ескпропријације, страх ће бити мањи. Али, страх од редукција ће бити потпуно отклоњен тек када Србија изгради нове електране за

покривање те растуће потрошње електричне енергије. Наравно, ништа нема од тих планова, ако остане ова цена струје.

Због нереалне цене киловат часа, ЕПС-у је од 2001. године умањен приход за 1,6 милијарди евра! Ако се урачуна ефекат донација од око 400 милиона евра, приход је мањи за 1,2 милијарде евра. То је обрачунао уз просечну цену киловат часа од 4,5 евро центи, дакле, и даље испод цена у суседним земљама.

За отварање нових копова угља, који ће заменити старе, потребне су стотине милиона евра а такви послови се не раде преко ноћи. Тај новац нам нико неће дати као донацију, поклон, а кредите за експропријацију нико у свету не даје. То треба да обезбеди само приход ЕПС-а. Треба имати у виду да и данас Ср-

бија има недостатак угља што се види из електроенергетског биланса за 2005. годину који је усвојен у новембру прошле године. Тај недостатак је око 3,5 милиона тона а ситуација је све тежа јер су поједини копови на крају експлоатационог периода (Тамнава Исток, Ђириковац).

Да је цена киловат часа реална, нико не би помињао редукције. Пројекти ЕПС-а би упослили десетине хиљада људи у српској привреди. Нико не спори - послови у ЕПС-у су највећи покретач српске привреде. ■

СПОРАЗУМНИ РАСКИД РАДНОГ ОДНОСА

Пунији џепови, више добровољаца

На основу одлуке Управног одбора и позива генералног директора ЈП Електропривреда Србије за споразумни раскид радног односа уз исплату стимулативних накнада, до краја марта пријавило се 2300 запослених у предузећу.

Са њима су закључени споразуми о престанку радног односа на основу којих им престаје радни однос у ЈП ЕПС.

Интересовање за овакав, добровољни одлазак из предузећа било је веће него у анкети која је спроведена почетком године. Тада се пријавило око 1700 запослених. Разлог за веће интересовање лежи у допуни одлуке и повећању износа који запослени треба да добију на име исплате стимулативних накнада.

У Електропривреди ће на име стимула-

тивних накнада за споразумни престанак радног односа бити исплаћено око 1,5 милијарди динара. Исплате ће бити извршене једнократно до дана престанка радног односа сваког појединца.

Право на исплату стимулативне накнаде за споразумни престанак радног односа имали су сви запослени који су до 31. децембра 2003. године засновали радни однос на неодређено време у ЈП Електропривреда Србије. Ово право нису имали чланови пословодства, затим они који у 2005. години навршавају 65 година живота, а имају најмање 15 година радног стажа и они према којима је започет поступак давања отказа уговора о раду.

Основицу стимулативне накнаде за споразумни престанак радног односа

представља просечна нето месечна зарада коју је запослени остварио у последњем кварталу прошле године, односно у кварталу 2005. године који непосредно претходи месецу у којем запосленом престаје радни однос, ако је то за запосленог повољније. У основицу улази комплетна зарада коју је запослени примио, накнада за прековремене сате, за сменски рад и рад у дане празника, минули рад и стимулација. Запослени који испуњавају услов за старосну пензију имају право и на отпремнину за одлазак у старосну пензију. На основу свих елемената утврђене су три групе по којима се исплаћује стимулативна накнада.

К. Јанићијевић

Агенција за енергетику и у Србији

■ До краја овог месеца Србија ће добити Агенцију која је један од услова за добијање позитивне Студије изводљивости ■ Наша држава је последња у региону створила ово независно тело

Доношењем Закона о енергетици, у јулу 2004. године, Србија се као последња европска држава сврстала у друштво оних које желе да равноправно учествују на будућем заједничком енергетском тржишту. Из одредби тог правног акта проистекле су и многе обавезе, а једна од битних је и формирање Агенције за енергетику. Већ на једном од првих априлских заседања Скупштине Србије на дневном реду ће се наћи и изгласавање петочланог Савета будуће Агенције за енергетику што ће значити и формално отпочињање рада једне изузетно важне институције за будућност српске енергетике.

Зашто формирати Агенцију

Зато што ће Србија њеним формирањем и практично стећи могућност да постане равноправни члан, прво регионалне, а затим и Паневропске енергетске заједнице. Јер, према Директивама 54 и 55 Европске уније предвиђено је формирање независних регулаторних тела. Треба знати и то да су све државе у региону већ успоставиле такве институције и да је за Србију од изузетне важности да је и она конституише, јер ће на тај начин стећи право да делегира и своје представнике у институцијама Атинског

форума који је идејни творац регионалне енергетске заједнице.

Наиме, Уговором о енергетској заједници, који ће бити потписан средином ове године, предвиђено је да све државе чланице, а то значи и Србија, у енергетској заједници имају своје представнике и то на сва три нивоа – у Министарском савету, Регулаторном одбору и Сталној групи на високом нивоу. Уколико не би формирали Агенцију за енергетику изгубили бисмо право да учествујемо у раду Регулаторног одбора, што опет значи директно губљење утицаја на доношење свих будућих одлука у том телу, а истовремено и немогућност заступања наших интереса у њему.

Агенција за енергетику бавиће се издавањем лиценци за обављање енергетских делатности, израдом тарифних система и методологија за израчунавање тарифних елемената, односно обрачун цена, а решаваће и могуће спорове око приступа треће стране енергетским системима и мрежама. У ове три, сигурно најважније делатности којима ће се бавити Агенција за енергетику, крије се суштина будућег уређења домаћег енергетског тржишта, али и нашег наступа на регионалном и Паневропском тржишту. Јер, Агенција ће на пример, као независно регулаторно тело, морати да кроз методе

Преко Агенције до нових инвестиција уз уважавање тржишта

регулације, уважава интересе енергетских субјеката. То значи да ће, између осталог, будуће методологије неће морати да одражавају политичке, или социјалне, већ тржишне интересе.

Систем стабилних методологија

Без уважавања тржишних принципа, инвестиције у сектор енергетике једноставно неће доћи. Зато је поменути систем стабилних методологија, и то по признатим и познатим моделима, круцијални елемент будуће независне улоге Агенције за енергетику. Учесници будућег тржишта, односно потенцијални инвеститори, сигурно неће хтети да инвестирају у наш енергетски систем уколико су цене енергије одраз зацртаних макроекономских, а не тржишних циљева. Једноставно ће нас игнорисати и заобилазити.

После именована петочланог Савета Агенције за енергетику у Скупштини Србије њихов први посао ће бити да донесу Статут и пословник о раду. Оба документа су већ припремљена. Формални поступак за стицање правног субјекти-

витета биће завршен уписом у Агенцију за привредне регистре. Цела процедура, с обзиром на то да су Статут и Пословник о раду већ припремљени, могао би да траје око двадесетак дана, после чега би се потписао уговор о донацији Европске агенције за реконструкцију којом су предвиђена финансијска средства од два милиона евра као директна подршка раду нашег регулаторног тела у прве две године рада. Агенција ће бројати 35 запослених, од којих ће 20 бити енергетски стручњаци, а остатак као техничка подршка раду Агенције. Они ће бити распоређени у четири одељења – за техничке, за економско финансијске, за правне и административне послове.

После конституисања, Агенција је обавезна да у року од годину дана од дана оснивања, донесе тарифне системе и методологије за испоруку електричне енергије и природног гаса. Док се то не уради примењиваће се тарифни систем Електропривреде Србије. ■

Жељко Мартиновић

Назад у будућност

■ Циљ Владе и ЕПС-а је да се електроприведа врати у "златно доба" у најуспешнији период рада и развоја у читавој историји, између 1970. и 1990

Овакав наслов приличи неком књижевном делу научно фантастичног садржаја, или филму сличне тематике, а у реалном животу готово ништа не значи, ако већ није противречен и бесмислен. Ипак се све чешће чује и користи у описивању процеса промена електропривреде којима се тежи.

Ако се добро разумемо циљ Владе и ЕПС-а је да се електроприведа врати у "златно доба", можда тачније речено у најуспешнији период рада и развоја у читавој историји. Неспорно је да је неких двадесет година, између 1970. и 1990, електроприведа доживела процват: инсталисана снага електрична увећана је пет пута, производња шест пута, да не улазимо у нове детаље којима се може илустровати шта је све урађено. У описивању тог раздобља углавном се користе физички показатељи, а ретко или никако финансијски исто толико значајни, ако не и више. Са сетом се сећамо: годишњи извоз електричне енергије достигао је те 1990. године 100 милиона долара а са тугом чињенице да је зимски увоз 2000. године био 100 милиона долара. И то донација, јер ЕПС није имао пара да купи струју! Заиста импресивне бројке у том развојном раздобљу, кад се користе уобичајене мерне јединице, ваља комплетирати подацима и о продуктивности, часовном коришћењу и сличним показатељима, али пре свега и финансијским резултатима пословања.

Сада вероватно нема много запослених у Електропривреди Србије који памте то време, још мање је радника који ће поверовати да је електроприведа била једна од најуспешнијих српских фирми по доходу или чистом доходу, како је тада називан данашњи профит. Десетине милиона долара, неких година чак стотинак, био је тај "чисти доходак". Електроприведа, вреди подвући, није увек била губиташ, "терет" држави и буџету и било какав финансијски проблем. То је постала "мудром" политиком

тадашњих вођа, стварањем Електропривреде Србије, државног власништва и организацијом у коју је угурано све чега су се мудраци сетили. Наравно, вођење социјале преко цене струје је само "шлаг" на "колач" који су нам "умесили". Уз националне и којекакве друге атрибуте, патронат и дириговање власти и политичара. Резултати су познати и видљиви.

Да не буде забуне, неопходно је поменути неколико "детаља", рекло би се суштинских. Никада електропривреда није била ван домаћаја и утицаја политичара, од именована челних људи до усвајања развојних планова и финансирања. Можда је у једопартијском систему било лакше, није било утицаја и интереса коалиционих партнера, али је битна разлика у томе што су челни људи израстали из електропривреде. Не памти се да су наметани са стране. У непосредној вези је и начин одлучивања - политичари и функционери су питали и слушали стручњаке.

Данас може звучати као куриозитет, али је електропривреда Србије у тадашњој Југославији била једина која у имену није поседовала атрибут припадности републици или нацији. Звала се Здружена електропривреда, а све остале су већ у називу имале републичку припадност. Наоко неважан детаљ у ствари је одсликавао схватање о електричној енергији као роби од чије производње се може добро живети и зарађивати. А састојала се из самосталних предузећа /електране, пренос итд, док су дистрибуције имале своје удружење /која су уређивала своје устројство, ефикасност, број запослених и слично. Боље речено, свој материјални положај. Нису министри и владе нападали ни "сређивали" број запослених, продуктивност и ефикасност - то је био посао директора, као што је у свету обичај и пракса. ■

Драган Недељковић

Преполовљен број дистрибуција

■ Четири или пет предузећа за расподелу електричне енергије и како да се у њима постави тростепена организација дилеме су које разрешавамо - каже Драгојло Бажалац, заменик генералног директора ЕПС-а за пословни систем

Ако статути нових јавних електропривредних предузећа, ЕПС и ЕМС, буду морали да садрже унутрашњу организацију компанија, онда ће се, будући да припрема нових основних аката почиње, врло брзо, поред осталог, знати и да ли ће у будућем ЕПС-у бити четири или пет зависних електродистрибутивних предузећа. У супротном, ова дилема решиће се до краја ове године, када треба да се привеле крају реорганизовање Електропривреде Србије. До тада, постојећа јавна предузећа остају каква јесу и за њих ће се радити завршни рачуни, који ће бити основа за будућа зависна предузећа.

Како у садашњем ЕПС-у има десет ЈП ЕД (не рачунајући "Електроскомет"), а у плану је смањење овог броја, у предстојећој реорганизацији процењиваће се у првом реду шта се може спојити да би било функционално и рационално. Драгојло Бажалац, заменик генералног директора ЕПС-а за пословни систем каже да је сврсисходније да буду четири ЕД предузећа, али не искључује могућност да се ипак организује пет хоризонтално постављених зависних

Директоров управљачки сервис

- Било је различитих мишљења у каквом односу треба да буду будућа дирекција за дистрибуцију електричне енергије и нова зависна предузећа. Опредељење је да дирекције буду координатори, у неку руку управљачки сервис генералног директора ЕПС-а, који ће иначе именовати директоре зависних предузећа и коме ће они бити одговорни - истиче Бажалац.

предузећа, назначивши да је реч о политичком питању, које намеће Крагујевац.

- Нормално је да буду четири предузећа, јер се за норматив узима да је 750.000 и више потрошача мера за квалитетан рад дистрибуције - наглашава Бажалац и додаје да се обе опције разматрају, те да ће Централна комисија имати на столу сву аргументацију за четири или пет предузећа.

Пошто ће се статус "Електроскомета" решавати заједно са остала два ЈП са Космета, отворено је питање како ће се организовати садашњих десет ЕД у осталом делу Републике, с тим што ће и једном и у другом случају "Електровојводина" и ЕД Београд, како истиче Бажалац, остати какви јесу, иако постоји идеја да се ЕДБ-у припоји Лазаревац уколико се за то стекну услови, пошто је он сада технички везан за "Електросрбију".

Према томе, ако буду че-

тири зависна електродистрибутивна предузећа, треће би чинили "Електросрбија", ЕД Ужице и "Електрошумадија" - Крагујевац, а четврто би обухватило садашње ЕД у југоисточном делу Србије (Зајечар, Ниш, Лесковац, Врање) и "Електромораву" - Пожаревац.

Уколико би било пет ЕД, опет би измене уследиле само у средишњој Србији. Спојили би се "Електросрбија" и ЕД Ужице, и то би било једно предузеће. Остала би "Електрошумадија", као четврто предузеће, којој би се припојио део "Електросрбије" и пожаревацка "Електроморава". Дакле, ово предузеће покрило би подручја Шумадије и дела Поморавља. Бажалац истиче да ова опција отвара питање да ли може да се иде са раздвајањем делова, које изискује и улагање знатних финансијских средстава, јер се са-

Драгојло Бажалац

да, у овој фази, примењује само спајање. Ипак каже да ће се, уколико се оваква одлука донесе, она реализовати када се за то стекну услови.

И у варијанти са пет предузећа, једно, у овом случају пето, било би предузеће југоисточне дистрибуције, (Зајечар, Ниш, Лесковац, Врање), али без Пожаревца, који би се, као што је већ наведено, спојио са "Електрошумадијом".

Заменик генералног директора ЕПС-а посебно наглашава да је сложенији и значајнији посао како поставити унутрашњу организацију ових зависних предузећа, која ће у ствари у будућем ЕПС-у бити мање зависна него садашња јавна предузећа. Озбиљност овог посла произлази из тога што се успоставља тростепена организација за три подједнако важне функције.

ЕПС на Космету чека статус

Сва три предузећа ЕПС-а са Косова и Метохије остају оваква каква су сада док се не разреши питање статуса јужне покрајине. Три месеца после тога требало би да се понуди коначно решење и за ова предузећа, а сада се размишља да и она оснују једно зависно услужно предузеће, како би могла да привређују без тешкоћа које сада имају - каже Бажалац.

Први ниво је само зависно предузеће као целина, где се дефинишу основне функције, доноси план пословања и слично. Други ново су огранци или погони, који се сада условно зову дистрибуције и који су изузетно битни будући да ће имати своју интерну економију. "Електроводина", на пример, сада има десет оваквих делова, а вероватно ће их имати шест. Свака од ових дистрибуција покриваће територију неколико општина. У тим општинама оне ће имати своје делове, пословнице или испоставе, које ће представљати економску основу дате друштвенополитичке заједнице.

Напоменувши да ће ЕДБ имати нешто друкчију унутрашњу организацију од осталих ЕД у систему новог ЕПС-а, Бажалац истиче да све оне треба да буду организационо тако постављене да на најбољи начин остварују

Како брже и квалитетније стићи до потрошача: Реорганизација у електродистрибутивном систему ЕПС-а

своју троструку делатност.

Основне делатности ЕД биће, наиме, одржавање електроенергетских објеката, управљање ЕД системом и трговина електричном енергијом. При томе,

све се организује у вертикали, с тим што су јаче везе између дистрибуција и пословница него између дистрибуција и зависног предузећа.

Како истиче Бажалац,

док се не дефинишу и успоставе сви ови односи биће још доста анализирања и договарања, али одлагању места нема. ■

А. Цвијановић

Трафо-станица "Сремска Митровица"

ЕЛЕКТРОИСТОК

Кренули тендери

У ЕПС ЈП Електроистоку убрзано се приводе крају припреме за наставак радова на Трафо-станици "Сремска Митровица" 2, виталној за везу нашег електроенергетског система са Западноевропском интерконекцијом (УЦТЕ). Техничку документацију за окончање радова на том значајном постројењу, које је, захваљујући средствима Европске банке за обнову и развој, Светске банке и ЕПС-а, својевремено добило виши напонски ниво - 400/220 кВ, завршавају, заједничким напорима, стручњаци Електроистока и Сименса. При крају је и документација за градњу трафо-станица "Сомбор" 3 и "Јагодина" 4, - каже Драгослав Лелић, директор Сектора за инвестиције Електроистока.

Запослени у Електроистоку већ раде на далеководу Сремска Митровица - Угљевик. Специјални стубови за прелаз Саве делимично су изграђени, а на траси се припремају за постављање порталних стубова. Одмакле су и активности за градњу далековода Сомбор - Суботица. У тај посао укључен је Минел Електроградња ДВ, а реч је такође о средствима Европске банке за обнову и развој. У Електроистоку се врло интензивно ради на просторном плану за веома значајан далековод Ниш - Скопје.

Објављени су тендери за четири пакета из кредита Европске инвестиционе банке, који је намењен обнови већег броја постојећих трафо-станица, а ускоро ће бити објављен и последњи - пети пакет. ■

П. Батинић

Већа цена за инвестициони замах

Електропривреда Србије више не може да рачуна на донације за ремонт капацитета, нити да се, бар не у великој мери, додатно кредитно задужује. Дакле, сада мора да се ослони на већ узете кредите и да планиране послове прилагоди очекиваном приходу од продаје електричне енергије. Бар до тренутка док цена струје не омогући већи инвестициони замах.

Ниво задужености ЕПС-а, када се изузму кредити за косметске капацитете и зарачуна умањени дуг Париском клубу, достиже око 796 милиона евра. То, дакле, значи да би укупна кредитна задуженост Електропривреде Србије, уколико би дуг Париском клубу морао да буде измирен у целости, премашивала милијарду евра, каже Миленко Јевтић, директор Дирекције ЕПС-а за промет, спољнотрговинске и девизне послове, наглашавајући да у ове бројке нису урачунати кредити који су уговорени, али чије коришћење још није почело, вредни 75 милиона евра.

БАЛАСТ ОД МИЛИЈАРДУ ЕВРА ДУГА

Доба без донација

■ ЕПС који од 2000. године редовно измирује обавезе по ино-кредитима, мора да се ослања на сопствени приход

Од 2000-те године Електропривреда Србије је закључила више уговора о кредитима. Међу њима је и кредит КfW банке од 51,2 милиона евра, из кога су, осим финансијског дела, обезбеђена средства за финансирање реконструкције багера СРС 1200 у Рударском басену "Колубара" и капитални ремонт блока Б-2 у ТЕНТ-у. За реконструкцију и модернизацију рударских капацитета и термоелектрана, под изузетно повољним условима, обезбеђен је кредит пољске владе вредан 50 милиона долара. Из овог кредита остало је нереализовано око седам милиона долара.

Средства из кредита Европске банке за обнову и развој, у вредности од сто милиона евра, намењена су, наводи наш саговорник, за изградњу нових и проширење старих трафо-станица 400 kV и далековода "Електроистока", затим за пројекат одлагања пепела у Термоелектрани "Костолац", да-

ље, за пројекат изградње разделног бункера за косточачке Површинске копове, за ремонт Термоелектране "Колубара" као и за набавку нових бројила.

Да би се повећали капацитети копа "Тамнава - Западно поље" са шест на 12 милиона тона угља годишње, из кредита ЕБРД вредног 60 милиона евра усмерава се 50 милиона, а такође и 25 милиона евра од КfW банке од

Држава треба да смањи дуг ЕПС-а Париском клубу са 671 на 371 милион евра!

чега 16 милиона представља кредит а девет милиона евра донација. Преосталих око 10 милиона евра из кредита ЕБРД као и кредит Европске инвестиционе банке у вредности од 22 милиона евра, чија реализација управо почиње, намењен је за развој ЕПС-ових телекомуникационих система.

Електропривреда Србије

Миленко Јевтић

је, наводи Јевтић, уговорила и кредит Европске инвестиционе банке од 59 милиона евра из кога ће бити финансирана ревитализација „Електроистокових“ трафо-станица 220 kV. Расписивање тендера за овај посао очекује се у најскорије време..

У току су преговори и за трећи кредит КfW банке од 30 милиона евра из кога би средства била употребљена за ревитализацију хидроелектране „Бајина Башта“. Очекујемо да ће ови преговори бити завршени у априлу. ЕПС ће, такође, настојати да за набавку новог БТО система за коп „Дрмно“ обезбеди средства из пољског кредита - још једну траншу од 50 милиона долара. Надамо се да ћемо у овој години успети да договоримо и овај кредит, каже Јевтић.

Важно је истаћи, додаје наш саговорник, да је Електропривреда Србије од 2000. године редовно измиривала доспеле обавезе по ино-кредитима.

Када је реч о обавезама ко-

је су предмет Париског клуба поверилаца, на основу Закона о конверзији, обавезе ЕПС-а су у динарској противвредности према Влади Републике Србије, односно Министарству за привреду као администратору потраживања банака у стечају преко којих је ЕПС користио кредите. Реално је очекивати да ће укупан дуг, који достиже 671 милион евра, бити умањен за исти проценат отписа који је одобрен држави, чиме би се обавеза ЕПС-а умањила на динарску противвредност 371 милион евра. Такво очекивање је логично када се подје од чињенице да је ЕПС стопроцентно у државном власништву. Ово питање је посебно значајно ако се има у виду да отплата ових обавеза почиње 2008. године. Обавезе према Лондонском клубу поверилаца биће кориговане по комплетном завршетку преговора. Ове обавезе су неупоредиво мање од обавеза Париском клубу и износе око 32 милиона евра. ■

П.М.П

ЗАВРШЕНА ЗИМСКА СЕЗОНА

Рекорди током 40 дана

■ У фебруару и марту, највећа производња у ЕПС-у ■ Електране више од месец дана производиле просечно 137,8 милиона киловат-сати

Остварена производња електричне енергије минуле зиме премашила је и билансне планове, реализације из претходних сезона, а од захтева потрошача нижа је за само један одсто. Потврђене су оцене дате на почетку периода “високе потрошње” да ЕЕС ЕПС-а спремно дочекује зиму. Уз све то, постигнуто је више максимума који не служе само да бисмо се њима оправдано поносили, јер разлога за то има, већ првенствено да бисмо још једном објаснили како смо их достигли и како да их убудуће једино можемо постизати, каже Вера Станојевић, директор Сектора за планско-организационе послове при Дирекцији ЕПС-а за производњу енергије и пренос.

У Дирекцији за производњу енергије и пренос анализиран је рад производних капацитета до 15. марта, (када се завршио период ледених дана), а ради коректности компарација и оцене остварења, производња и потрошња су сведене на просечне дневне.

Резултати показују да је производња већа од досадашњих остварења у односу на период октобар-март док су се после девет зимских сезона производња и потрошња уравнотежиле. Просечна дневна производња од 115,3 милиона киловат-сати је за 7,83 милиона виша од досадашње максималне просечне у сезони 97/98. године, премда ће се та разлика смањити после нижих производњи у топлијем периоду друге половине

марта. Надаље, у периоду јануар-15. март 2005. године остварен је најбољи рад електрана од 1990. године у коме се током 74 дана просечно производило 126,4 милиона киловат-сати. Посебно истичемо успешно савладане високе захтеве у 40-так ледених дана фебруара и марта, када је просечна дневна производња износила високих 137,8 милиона киловат-сати.

Функционисање електроенергетског система током зимске сезоне је најмеродавнија подлога за оцену стања опреме и обављених ремонтата, а посебно у условима какви су били у помешном периоду и зато су изузетно значајни резултати на које указујемо.

Блокови ЈП ТЕНТ и ЈП ТЕ Костолац су на дневном нивоу, у периоду јануар - 15. март 2005. године просечно производили 73,3 милиона kWh по дану, а то је више за 5,2 милиона kWh (еквивалентно раду блока од 220 МЊ) од максималне реализације из 1995. године. Највеће производње остварили су блокови ТЕНТ Б-2, ТЕНТ А-3, ТЕ “Морава”, “Колубара А-5”, “Костолац А-2” и “Костолац Б-1”, управо она постројења на којима су у претходне четири године урађени капитални ремонти.

Резултат доброг рада термоблокова и високих производњи огледа се у томе да је у досадашњих 17 остварења виших од 100 милиона kWh по дану, у овом периоду то било пет пута, а овогодишњи рекорд од 103,7 милиона kWh по дану из 20. фебруара је за свега 0,17 GWh нижи од максимума из 18. јануара 2002. године.

Проточне ХЕ су без техничких ограничења прерадиле сав расположив водни

ТЕ “Костолац А”,
блок 2:
Рекордна
производња

потенцијал, а акумулационе ХЕ су биле максимално ангажоване и оствариле за овај период највећу производњу (у једном дану и преко 28 милиона киловат-часова), захваљујући, поред одличне погонске спремности, и прекопланском садржају на почетку зиме.

Графикон о дневним оствареним производним резултатима у овој и прошлој зимској сезони и показује да је просечна производња у 2004/05. години већа за скоро 10 милиона kWh/дан од реализоване у 2003/2004. године. Слика, такође, илуструје како су захтеви потрошача подмиривани сопственом производњом од 15. марта 2004. до 15. марта 2005. године, такође континуирано, сем у неколико краћих периода.

- Електране ЕПС-а су у фебруару произвеле 3,591 милијарду киловат-сати. Ако ову месечну производњу сведемо на дневну, имајући у виду да је ово месец са мањим бројем дана, просечна дневна производња износила је 128,2 милиона kWh и то је максимално реализована дневна производња ЕПС-а од 1992. године. Максимална месечна производња остварена је у децембру 1998. године - 3,777 милијарди kWh или

Вера Станојевић:
“Прилагођавамо се променама и тржишним принципима”

ЕПС није остао “закључан”

Важно је нагласити да, решавајући проблеме у функционисању опреме производних јединица, запослени у ЕПС нису остали “закључани”, док су у региону текле промене. Електропривреда Србије, не бежећи од промена, хвата корак са сличним електропривредама чији су стубови-носачи најпре савремене технологије, образовање, инвестиције, трговина и интерконекција. На свим сегментима смо радили уз прилагођавање новим тржишним принципима. Да ли и ко има права да те процесе којима се интензивно приближавамо прекине?

121,8 милиона kWh по дану. Разлика између ове две производње еквивалентна је континуираном раду блока од 250 мегавата - истиче Вера Станојевић и додаје:

- До ове зиме, дневни остварени максимум износио је непуних 138 милиона kWh, а максимална дневна производња, - од скоро 145 милиона kWh, реализована је 1. марта ове године. До половине марта, девет дана носи атрибуте високих производњи, па можемо рећи да су фебруар и март 2005. године месеци рекордних производњи ЕПС-а. Ово је и доказ да се стабилност и континуираност високих производњи по-

стиже само после квалитетно и систематично спроведених ремонта које запослени у ЕПС-у умеју да испланирају и реализују.

Изванредни резултати остварени у протеклом пе-

*
Највеће производње остварили су блокови ТЕНТ Б-2, ТЕНТ А-3, ТЕ "Морава", "Колубара А-5", "Костолац А-2" и "Костолац Б-1", управо она постројења на којима су урађени капитални ремонти.
 *

риоду године резултат су побољшања стања опреме све старијих производних капацитета ЕПС-а, превасходно термоелектрана. У претходне четири ремонтне

сезоне искоришћене су све могућности, почев од улагања средстава, па до знања запослених.

При том је важно истаћи и подсетити како смо кренули у процес опоравка, јер неопходност улагања за побољшање производних капацитета ЕПС-а никад није била на тако драматичном нивоу, као у 2001. години, јер су се склопиле све неповољне околности. А то су, како наводи Вера Станојевић, старост постројења, заостатак у реализацији ремонта, потреба за новим капацитетима и неопходност испуњавања и поштовања захтева заштите животне средине. Током ове четири године, сви расположиви потенцијали

се искоришћени, тако да се у интензивној, првој фази опоравка кроз капиталне ремонте санирају постројења и опрема блокова који су били у критичном стању, или ван погона, а на осталима заустави тренд деградације. Овај најтежи период смо, сада већ доказано, успешно пребродили, јер су у ЕПС-у, зналачки и вешто, усклађивани и оптимизирани финансијски, енергетски, организациони и временски ресурси и процес опоравка је био бржи од очекиваног.

У случају прекида започетог процеса опоравка, због недостатка финансијских средстава, (јер поред повећаног обима испоручене електричне енергије и цена утиче на приход), овако успешни производни резултати тешко би били остварљиви убудуће. Јер, производни капацитети ЕПС-а, без нових инвестиција биће у знатно тежој ситуацији него 2000. године. О разлици Вера Станојевић каже:

Треба имати у виду да су блокови ТЕ старији у просеку за још 25.000 сати. Примера ради, најмалаћи блок, ТЕ "Костолац Б-2" на крају 2004. већ је имао 67.000 часова рада, а 50 одсто инсталисане снаге блокова је провело више од 162.000 сати радећи, укључујући и најбоље блокове ТЕНТ Б. Иначе, радни век термоблокова у зависности од квалитета одржавања и типа уграђене опреме креће се од 150.000 до 220.000 сати рада.

У наредном периоду изостају донације (у ове четири године, од укупно уложених средстава у ремонте, само 39 одсто је било учешће сопствених финансијских средстава), стиже време отплате кредита, неопходно је да се заврше планирани капитални ремонти на блоковима који "носе" још 40 одсто инсталисане снаге ТЕ, заокружи процес побољшања на опорављеним блоковима, а стигло је и време за почетак значајнијих захвата и ревитализације опреме хидроагрегата.

■

Детаљ са ХЕ "Ђердап"

Кристина Јанићијевић

Чији су објекти

Стручни тим мора да докаже да су објекти друштвеног стандарда углавном грађени из средстава заједничке потрошње и зато Синдикат, као представник радника инсистира да овде буде питан. На другој страни имамо Закон о електропривреди из 1991. године, којим су та средства подржављена. Ако би власник (Држава) прихватио да се објекти врате, јер је чињеница да су се за њихову градњу средства узимала од регреса за годишњи одмор, питање је коме би се они вратили кроз акције. Процедура, дакле, није довољно јасна и Стручни тим би, требало да предложи одговарајућа решења – рекао нам је Драгојло Бажалац.

Т. Н. "Бисерна обала" - Чањ, са 310 лежаја, остала у поседу "Рекреатурса"

ОДМАРАЛИШТА И ХОТЕЛИ ЕПС-А ПРЕД ПРОДАЈОМ

Радници улагали, хоће и да одлучују

■ Ко размишља да објекте грађене средствима заједничке потрошње, подржављене 1991. године, прода и подели у отпремнине

Већ подуго се нагађа и шпекулише шта ће бити са одмаралиштима ЕПС-а, или другачије речено објектима друштвеног стандарда. То је предмет разних нагађања и комбинаторика. Али, по свему судећи, приближавамо се коначном решењу. Генерални директор ЕПС-а недавно је формирао Стручни тим за сагледавање питања права коришћења и статуса објеката за одмор, рекреацију и исхрану запослених, а на чело тима постављен је Драгојло Бажалац, заменик генералног директора ЕПС-а.

Већ прва сагледавања, како наводи Бажалац, указују на то да у овој области има свега и свачега. У првој групи су објекти, који су по једној одлуци из 1992. године пренети у ЕП-СТУРС, који је формиран као зависно предузеће. У њима је укупно 880 лежаја.

У другој групи су објекти, који су, поред поменутих одлука, остали, како правници кажу, у поседу јавних предузећа. Има ту око хиљаду лежа-

ја, чини се највише у власништву "Електросрбије".

- Задатак стручног тима је да дође до правих података и папира, да се види где се и шта од објеката из ове групе налази. Они се воде као непосредна средства код јавних предузећа и управо за њих је, у недавним разговорима, Мирољуб Лабус тражио да се продају и на тај начин обезбеде средства за

*
Задатак стручног тима је да дође до правих података и папира, да се види где се и шта од објеката из ове групе налази
*

отпремнине у ЕПС-у, односно стимулативну накнаду за споразумни раскид радног односа – каже Бажалац.

У трећој групи постоји око 30 објеката, који 1992. године нису били обухваћени том одлуком, јер су малог капацитета, или се налазе уз неке енергетске капацитете.

У оквиру једног објекта је неколико станова и све

то, како наводи наш саговорник, броји стотинак лежаја. Касније је овој групи придодат и објекат "Бабин Зуб". Користе се понекад и у пословне сврхе и воде се у јавним предузећима, као и објекти из претходне групе.

У четвртој групи су објекти, за које је 1992. године такође била донета одлука да се предају ЕПСТУРС-у, али се они и сада налазе код "Рекреатурса". Како наводи наш саговорник, постоји приличан проблем да се тих 550 лежаја пребази у ЕПСТУРС.

У петој групи су објекти у којима је било 500 лежаја, а налазе се ван територије Србије и Црне Горе, прецизније у Ровињу, Сутивану, Дубровнику и Бледу. Судбина ових одмаралишта решавале се на државном нивоу.

Основни задатак тима је да тачно утврди, који су то објекти, колика им је квадратура, које су категорије, затим, мора да се утврди која документација постоји везана за власништво и градњу, постоји ли грађевинска и упо-

ребна дозвола. Такође мора се сагледати да ли су објекти укњижени у земљишне књиге и из којих су извора финансирани. Наш саговорник наводи да је то могуће утврдити иако је истекао десетогодишњи рок за чување документације.

- Постојала је у то време обавеза да се строго води рачуна како се троше пословна, а посебно средства заједничке потрошње. Постоје биланси, извори средстава, фондови заједничке потрошње, постојала су средства у активи, као што су објекти заједничке потрошње и друго. Ти објекти, по једној варијанти, могу са садашњим бројем запослених да буду предати ЕПСТУРСУ. Друга је да дотична јавна предузећа могу да формирају своја зависна предузећа друштвеног стандарда и услуга, где ће се то одвојити од основне делатности и она ће да буду у стопостотном власништву ЕПС-а. А за њихову даљу судбину ће се видети. Нема смисла продавати их појединачно, каже Бажалац. ■

Д. Обрадовић

Угља за пола века

■ Билансиране резерве у Србији довољне за рад термокапацитета у наредних 50 година ■ Неблаговремена експропријација кочи истраживања и експлоатацију

Експлоатацијом од око 35 милиона тона угља годишње, површински копови у Електропривреди Србије тренутно задовољавају потребе термоелектрана за производњу електричне енергије. Делом, покривају се и потребе у индустријској и широкој потрошњи. Међутим, показатељи опомињу да уколико се благовремено не обезбеде заменски капацитети и обезбеде сигурна производња копова "Тамнава – Источно поље" (затвара се идуће године) и "Поља Д" (у погону до 2010.), као и због тога што није достигнута пројектована производња на копу "Дрмно" (са тих девет милиона тона годишње надокнађује се затварање ПК "Ђириковац" и "Кленовник"), већ 2010. године појавиће се мањак од 10 милиона тона угља.

У 90-им годинама прошлог века површински копови били су заостављени због обнове опреме и изградње нових капацитета који би заменили оне који су при крају експлоатационог века. Производња лигнита одвија се сада на седам копова у басенима "Колубара" и "Костолац", у којима се на основу билансних резерви обезбеђују довољне количине угља за рад ТЕ у наредних 50 година, а при садашњој динамици експлоатације, каже Слободан Митровић, помоћник директора Дирекције за производњу угља.

Уз изградњу заменских капацитета, веома су битни и остали сегменти производње које је потребно припремити. Један од њих је и квалитет угља који се испоручује термоелектранама. Неопхо-

дан је, стога, другачији приступ у искоришћењу слабије калоричног угља и приликом уштеде потрошње течних горива за подршку ватре. Компјутеризовани модел утврђивања квалитета угља,

вљен од Владе Србије у Стратегији развоја енергетике до 2015. године. А да би се то и остварило, потребно је ефикасно управљање људским ресурсима и стално подизање нивоа образовања

Слободан Митровић

Опрема просечно старија од 20 година

Да би се обезбедила испорука неопходних количина угља, неопходно је да се активности у капацитетима ЕПС-а за његову производњу усредсреде на неколико проблема које у следећем средњорочју треба решавати - каже Слободан Митровић. - Потребна је, најпре, замена постојећих капацитета рудника, чије ће резерве бити исцрпљене током наредних пет година. Такође, мора се убрзано радити

на ревитализацији и модернизацији опреме, чија је просечна старост изнад двадесет година, као и на набавци додатних капацитета за откопавање јаловине на новим и на коповима у развоју, као што су ПК "Тамнава – Западно поље" и ПК "Дрмно". То захтева, додатно обезбеђење средстава за инвестирање у набавку нове, односно у модернизацију и ревитализацију постојеће опреме.

са аутоматском опремом за мерење и системом контроле, омогућавају да се ова вредност прикаже пре процеса откопавања. Квалитетом управљања и надзором приликом откопавања и одвоза у термоелектране, постиже се хомогенизација угља.

- Да би се осигурала економична испорука угља елек-

водећег менаџмента - наводи Митровић.

Кочницу у напредовању радова на површинским коповима представља, пре свега, неблаговремена експропријација. Комплексност процеса експропријације и пресељења домаћинства заснована је на конфликту интереса корисника експропријације и власника домаћинства и поседа. Због недостатка новца, експропријација се не спроводи благовремено, што утиче на проблеме у развоју копова. Неопходно је зато у процесу експропријације побољшати комуникацију са власницима, с тим што ће се при пресељењу домаћинства плаћати реална надокнада. Оснивање

консултантске канцеларије на подручјима предвиђеним за експропријацију помогло би правременом информисању, а тиме би се избегли и конфликти у вези са напредовањем копова. То подразумева и побољшање односа са локалном заједницом. Потребно је, такође, да се пруж-

жи подршка алтернативним програмима и развоју малих и средњих предузећа, која могу да настану издвајањем делова из састава компанија или формирањем нових. У таквим предузећима могло би да се запошљава локално становништво, а пре свега они који остају без обрадиве земље као јединог извора прихода.

У пословима који предстоје, да би се повећала производња угља битно место заузимају рекултивација и заштита животне средине. Како ће по завршетку експлоатације угља корисник бити у обавези да намену земљишта приведи првобитној функцији - и то у кратком временском периоду, а што је и један од битних услова за добијање инвестиција, неопходно је да се формирају ефикасне службе за спровођење рекултивације. У том смислу већ има много заосталих обавеза које ће се извршавати заједно са новим, а све то, такође, подразумева благовремено обезбеђивање средстава.

Недостатак новца за експропријацију и откуп земљишта и пад инвестиција указују на то да ће се у Србији 2010. године појавити мањак од десет милиона тона угља

транама, неопходан је што бржи прелазак на тржишни начин пословања. Реализација тог циља не може се спроводити само новим инвестицијама и модернизацијом, него реструктурирањем и реорганизацијом производње лигнита. Такав задатак као императив је поста-

НОВЕ ИНФОРМАЦИОНЕ ТЕХНОЛОГИЈЕ У ЕПС-У

Брза веза и са Лауфенбургом

■ После повезивања са мађарским и хрватским центрима, у фебруару је успостављена размена података у реалном времену, што ће рећи одмах, и са швајцарским ETRANS-ом

О савременавање информационе технологије у Електропривреди Србије, које се остварује захваљујући швајцарској донацији и улагањима самог ЕПС-а, добија форму која се већ сада може поредити са најсавременијим европским електроенергетским центрима управљања.

У Центру ЕПС-а за интегрални информациони систем, који реализује све ове пројекте (у оквиру донације SECO има их десет), на монитору рачунара готово невероватном брзином смењују се подаци са далековода и из разних центара које новинар не може ни погледом да ухвати, ма колико се трудио.

Наш домаћин Слађан Јанићијевић, водећи инжењер за размену података у реалном времену у СИИС-у, каже да подаци са извора, односно свих интерконективних далековода, до овог монитора стижу за две-три секунде, а онда нам показује рутер, уређај који омогућује брзу везу између нашег Диспечерског центра, односно SCADA система у њему, и центара у Мађарској (MAVIR) и Хрватској (HEP), што је припремљено пре реконекције у октобру прошле године, а у фебруару ове године иста оваква веза успостављена је и са швајцарским центром у Лауфенбургу ETRANS.

Јанићијевић с поносом истиче да је стручњак из ETRANS-а веома високо оценио квалитет имплементације уређаја, телекомуникационих веза и софтвера у ЕПС-у и напомиње да је веза са швајцарским центром успостављена на њихов захтев.

- Имплементација real-time (реално време) размене података између центра

за управљања била је услов за нашу реконекцију у UC-TE, а једини начин да то остваримо било је да се придружимо јединственој, заштићеној европској мрежи, чији је назив Electronic Highway (EH). Та мрежа је стандардизована за потребе европских TSO (трансмисиони систем оператери), а ми

ЕПС је лидер у региону на повезивању са оператерима Европје

Први gateway/proxy уређај у ТЕНТ-у

На 400-киловолтном разводном постројењу у ТЕ "Никола Тесла А" пуштен је у рад 22. марта савремени уређај за размену информација између преносних постројења и управљачких центара, који омогућује да се стари модели података и протокола, који се добијају са постојеће опреме у производном и преносном објекту, конвертују (пресликају) према најновијим стандардима, како би се припремили за интероперабилност и постали компатибилни са системима управљања у развијеним електроенергетским центрима.

У присуству стручњака из ЕПС-а, представник СИИС-а мр Мирослав Неранчић је рекао да је пуштање у рад овог уређаја почетак реализације студије под називом "Развој gateway/proxy уређаја према стандарду IEC 61850", коју је урадио Институт "Михаило Пупин" - Аутоматика, уз сарадњу стручњака из ЕПС-а.

Неранчић је навео да је СИИС, заједно са Дирекцијом за развој и инвестиције, израдио информациони модел и инсталисао овај уређај, који не изискује замену постојеће информационе опреме и технологије, већ уз локалну и даљинску комуникацију омогућује информационо повезивање опреме различитих произвођача, што је од битног значаја за учешће нашег ЕЕ система у дерегулисаном тржишту енергије.

сада, захваљујући ЕН ноду, односно чвору у нашем Диспечерском центру, можемо да се повежемо и са свим осталим TSO у Европи - на-

води Јанићијевић и додаје да је овај чвор први у Србији који омогућује размену података у реалном времену, коришћењем ICCP-TASE.2

"Чвориште" у диспечерском центру: Брже ка развијенима

Уграђивање
модерне
опреме уз
помоћ
Института
"Михајло
Пупин"

Стручњак
из ETRANS-а
Тимо Косонен
проверава у
CIIS-у
везу са
Лауфенбургом

стандардног протокола, те да смо у том погледу, на неки начин, и лидери у овом нашем региону.

Легализовање ORACLE софтвера

Примопредајом лицензног сертификата и инсталационих медијума средином марта ове године започета је легализација ORACLE софтвера у Електропривреди Србије, на основу уговора са компанијом ORACLE, а уз посредство београдског предузећа Дигит.

Лиценце за значајан део ORACLE софтвера обезбедило је овог пута 13 јавних предузећа ЕПС-а, која ће право коришћења задржати и ако изађу из састава компаније. Према потписаном уговору, сви до сада набављени ORACLE софтвери у ЕПС-у биће плаћени до краја идуће године, а ORACLE је при том понудио значајан попуст на каталожну цену лиценци. У CIIS-у се планира да до истека овог уговора буде легализован комплетан ORACLE софтвер у свим јавним предузећима ЕПС-а.

За све лиценце ЕПС је наручио и два нивоа техничке подршке, која се плаћа на годишњем нивоу континуирано, а корисницима, поред осталог, омогућује право на нове верзије софтвера и техничку помоћ.

Посебно је важно да је ЕН чвор интегрисан у постојећи SCADA-AGC систем у Диспетчерском центру ЕПС-а и да је припремљен да "прихвати" и нову скаду, за коју ће први део опреме стићи већ средином априла. Захваљујући њему,

на виши ниво је подигнуто управљање целокупним ЕЕ системом ЕПС-а, јер је омогућено праћење рада и осталих ЕЕ система у европској мрежи.

- На реализацији ове информационе подршке реконекцији ЕПС-а у УСТЕ

ЕПС равноправан партнер у УСТЕ

Пракса у експлоатацији интерконекције УСТЕ нужно намеће да размену електричне енергије између европских систем оператера електроенергетских система прати размена информација о тој енергији у реалном времену. Електропривреда Србије је применом савремених информационо-комуникационих технологија сада оспособљена да буде равноправан партнер у интерконекцији УСТЕ и у овом погледу – рекао је за наш лист Драган Влаисављевић, помоћник директора CIIS-а.

радило се готово десет месеци, јер уз набавку одређене хардверске и телекому-

никационе опреме требало је имплементирати и велики број софтверских решења, која подржавају све стандарде и захтеве УСТЕ. То смо радили ми у CIIS-у, уз подршку Института "Михаило Пупин" - наглашава Јанићијевић.

Захваљујући ЕН чвору и везама које има ЕПС, сада центар у Швајцарској,

*Паралелно се
и ради и велики
број софтверских
решења, која
подржавају све
стандарде и
захтеве УСТЕ.*

а и остали са којима смо повезани, могу нашим посредовањем да примају податке у реалном времену из БиХ, Румуније, Бугарске, Македоније и од других наших суседа, јер су хардвер, телекомуникације и софтвери постављени да могу брзо да обраде и пропусте огроман број података.

Наш саговорник каже да је планирано да се до краја године помоћу ЕН чвора повежемо са Грчком, а затим са Бугарском и Румунијом. При томе он истиче да, уз реал-тине размену, ЕН чвор омогућује и знатан број других сервиса, као што су маил, WEB, FTP и други.

Сусрет са Гејтсом

На скупу представника великих светских компанија из Европе, Африке и са Средњег истока, који је почетком фебруара ове године, у организацији Мајкрософта, одржан у Прагу, разговарано је о процесима трансформације и организације компанија у процесу транзиције. Своје виђење пословних трендова изнео је и председник Мајкрософта Бил Гејтс.

У име Електропривреде Србије, скупу је присуствовао Владимир Обрадовић, директор CIIS-а.

А. Цвијановић

Бољи дани
хотела
"НОРЦЕВ"
на Иришком
Венцу

ВОЈВОЂАНСКО ИСКУСТВО

Добит са Фрушке горе

■ Лане је издвојено предузеће "Одржавање и услуге" добило од "Електровојводине" више од 40, а ове године се очекује још 35 милиона динара ■ До септембра ове године угасиће се све пратеће делатности кроз проверени модел докапитализације

И највећи оптимисти били су изненађени, када је, почетком ове године, у ЈП "Електровојводина" обелодањен податак да је Предузеће за одржавање и заштиту објеката и угоститељство "Одржавање и услуге" д.о.о. завршило 2004. годину са преко 13 милиона динара чисте добити! Тај пословни успех је тим већи јер је ово предузеће, на самом старту 2004. године, издвајањем из састава ЈП "Електровојводина", започело "самостални" пут доказивања на тржишту и изван система ЕПС-а.

Основна делатност овог предузећа је одржавање пословног простора и возног парка свог оснивача, као и пружање угоститељских услуга у Хотелу "НОРЦЕВ" на Иришком Венцу и ресторану на Рибарском острву у Новом Саду. Тренутно је овде запослено 257 радника.

- Тако успешан пут не би био могућ да нисмо имали пословну, моралну и материјалну помоћ свог оснивача - објашњава тајну успеха Слободан Симовић, директор "Одржавања и услуга", уз напомену да је само током минуле године ово зависно предузеће добило од "Електровојводине" неколико спасоносних и подстицајних "финансијских инекција". Међу њима су, свакако, најзначајнија додатна средства у висини од 41 милион динара.

У намери да успешно извр-

ши докапитализацију овог тзв. зависног предузећа, у "Електровојводини" су донели одлуку, да се током ове године, у више наврата, уплати на рачун "Одржавања и услуга" укупна сума од 35 милиона динара. Наравно, о динамици и структури појединачних уплата, у зависности од тога како се пословање овог предузећа буде одвијало, одлучиваће Управни одбор "Електровојводине".

За контекст ове теме значајан је и податак да је сличну судбину осамостаљивања имао и још један колектив из тзв. "трећег круга". Реч је о Предузећу за производњу и монтажу префабрикованих бетонских елемената "Бетонерка" д.о.о. Сомбор.

Према речима Бранислава Ђорђевића, директора ЈП "Електровојводина", планом пословања за ову годину предвиђено је да садашњи

*Имамо њословну, моралну
и материјалну
њомоћ "Елекѡровојводине"*

део предузећа "Пројектни биро" до 1. јула постане још једно зависно предузеће, а да закључно са септембром 2005. и део предузећа Енергетика "Јужна Бачка" доживи исту судбину. На тај начин, када се тај круг формирања зависних предузећа затвори, "Електровојводина" у свом саставу више неће има-

Слободан
Симовић: Без
технолошких
вишкова

ти тзв. пратеће делатности и послужиће као добар пример осталим јавним предузећима у ЕПС-у.

- Будући модел оснивања нових друштва са ограниченом одговорношћу одвијаће се по истоветним принципима и параметрима као што је то био случај са докапитализацијом претходна два предузећа - истиче Томислав Папић, заменик директора ЈП "Електровојводина" и председник Управног одбора "Одржавања и услуга".

Према тврђењу најодговорнијих људи ЈП "Електровојводина" сви досадашњи а и будући потези на трансформисању пратећих делатности, у новооснованим зависним предузећима неће произвести веће потресе, од-

носно прављење спискова "прекобројних" и оних који ће бити проглашени за технолошки вишак. Супротно томе, према озбиљним анализама, чак се размишља и о могућностима да се у новоформирана зависна предузећа приме нови стручњаци, који ће успешно моћи да "парирају" све већим захтевима тржишта. Направљени су, такође, и планови преквалификација и додатног стручног усавршавања радника.

А да то нису само пуке жеље, показује управо пример "Одржавања и услуга" где у последњих годину дана нико није проглашен технолошким вишком, док је истовремено десетак радника стекло дипломе о вишем степену образовања. ■

С. Васић

КАКО РАДИ АГЕНЦИЈА ЗА ЕНЕРГЕТСКУ ЕФИКАСНОСТ

Менаџери за штедњу струје

■ Србија је добила преко 50 енергетских менаџера у општинама, а ускоро почиње обука 60 стручњака у индустрији ■ Буџет за пројекте Агенције од близу четири милиона евра обезбедила је ЕУ

Агенција за енергетску ефикасност има све плодотворнију сарадњу са сродним националним агенцијама Европске уније и учествује, колико је то за сада могуће, у раду ове европске асоцијације - истакао је на почетку разговора мр Ненад Павловић, директор Агенције за енергетску ефикасност, уз додатно објашњење да је ова Агенција већ добила позив да постане пуноправни члан Европске енергетске мреже, једне врсте ексклузивног Клуба националних агенција за енергетску ефикасност.

Агенција је, стиче се утисак је врло брзо постала препознатљива у европским размерама. Наиме, недавно је прихваћена понуда да ова Агенција буде координатор пројекта "Оквирног програма шест за земље западног Балкана". Партнери у овом послу биће специјализоване и реномиране институције из Немачке, Француске, Италије и, наравно, свих земаља западног Балкана. С друге стране, ова Агенција представља Србију у европској асоцијацији за промовисање децентрализоване когенерације COGEN Европе и имаће свог представника у Извршном комитету ове асоцијације.

Када говори о бројним пословима за ову годину, мр Ненад Павловић истиче да су планирана 34 инвестициона пројекта у Србији, која се односе на јавне

зграде, комуналне услуге и даљинско грејање. У њих ће бити уложено око милион и 650 хиљада евра, а та средства су обезбеђена код Европске уније, а преко Европске агенције за реконструкцију.

- Иначе, рад Агенције финансира се из донација Европске уније и буџета Републике Србије - објашњава наш саговорник. - У првој години рада Европска унија је преко Европске агенције за реконструкцију суфинансирала трошкове Агенције са око 70 одсто средстава, док данас то чини са 50 одсто. Преостали део средстава обезбеђује се кроз буџет Републике Србије. Све у свему, досадашњи буџет за пројекте Агенције од близу четири милиона евра обезбедила је управо ЕУ преко Европске агенције за реконструкцију. Тим средствима финансирани смо програме обуке, суфинансирани инвестиционе пројекте и покретали све друге активности. Ових дана разговарамо са Европ-

ском агенцијом за реконструкцију о коришћењу две нове донације ЕУ од два милиона евра коју ће се користити за пројекте у наредној години.

У нашој јавности није остала незапажена вест да је ова Агенција недавно успешно окончала обуку из области газдовања енергијом у општинама Србије. Ова обука је спроведена у оквиру програма "Енергетска ефикасност у комуналној енергетици" и тако је додељено преко 50 сертификата за енергетске менаџере. Ради се о врским стручњацима који истовремено обављају важне функције у својим општинама. Занимљиво је да су "новопечени" менаџери изразили заинтересованост и спремност да учествују и у другим пројектима Агенције.

Охрабрени таквим интересовањем, одговорни људи Агенције започели су реализацију једног новог пројекта у области комуналне енергетике под називом "Израда планова енергет-

ског развоја и акционих планова за штедњу енергије". Тако су, на основу објективних критеријума, од 51 општине, изабрана три града: Јагодина, Краљево и Сомбор у којима ће, уз помоћ сарадње са страним консултантима, бити урађени поменути планови енергетског развоја и план за штедњу енергије. Са овим градовима потписан је и посебан споразум о сарадњи, а њихова обавеза је да именују своје Одборе пројекта, чији би чланови били истакнути представници локалне самоуправе и директори јавних комуналних предузећа. У наставку активности формирали би се и посебни општински тимови за енергетско планирање. Већ обучени енергетски менаџери, наравно, биће чланови ових тимова и на тај начин ће се обезбедити да менаџери унапреде своја знања и побољшају квалитет пројекта. Треба рећи, да је на плану комуналне енергетике, Агенција успоставила добру сарадњу и са Сталном конференцијом градова.

- Ми ту нећемо стати! Наше амбиције су да ускоро оснујемо Удружење општинских енергетских менаџера у Србији - каже мр Ненад Павловић уз напомену да су већ отпочеле припреме за обуку газдовања енергијом у индустрији, а њоме ће бити обухваћено око 60 инжењера и техничара из тридесетак индустријских предузећа у Србији. ■

Ненад Павловић

Искуства у Европској унији

У земљама Европске уније постоје удружења енергетских менаџера - објашњава инострана искуства мр Ненад Павловић. - Некада су ова удружења секторска, односно окупљају енергетске менаџере из само једног сектора, као што је то на пример Асоцијација општинских енергетских менаџера у Немачкој. Некада ова удружења окупљају енергетске менаџере из различитих сектора, као што је то случај у Италији, где асоцијација окупља енергетске менаџере из индустрије, општинских администрација али и великих јавних и пословних зграда. Зашто и ми не бисмо урадили нешто слично!? Сматрамо да су наше амбиције потпуно оправдане и зато ћемо иницирати и свим расположивим средствима помоћи у оснивању Удружења општинских енергетских менаџера у Србији.

Слободан Васић

ИНВЕСТИЦИЈЕ У ОВОЈ ГОДИНИ

Милијарде скрећу Колубару

■ Највише новца од укупно три милијарде динара усмериће се на измештање корита реке Колубаре и припрему отварања новог копа "Велики Црљени"

Упркос чињеници да Влада Србије ни до краја марта није дала "зелено светло" за Годишњи програм пословања Електропривреде Србије у 2005. години, у Рударском басену

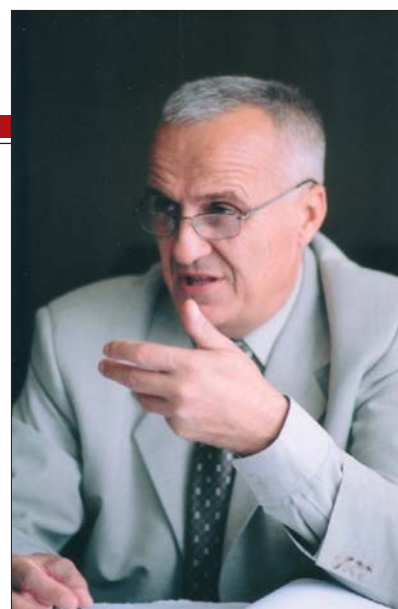
"Колубара", када су овогодшње инвестиције и развој у питању, гледају са нескривеним оптимизмом. Наиме, према плану инвестиција за ову годину, који је усвојен на Управном одбору ЕПС-а, постигнута је сагласност да

се за "Колубару" издвоји око три милијарде динара за важне инвестиционе захвате.

-Према том плану-објашњава Милутин Бобић, помоћник директора "Колубаре" за инвестиције, наменска инвестициона средства изно-

се преко две милијарде, док ће ЕПС накнадно издвојити додатних 900 милиона динара за реализацију кредита код Европске банке за реконструкцију и развој, односно за уговарање и уплату аванса тог кредита.

Милутин Бобић:
"Моћне машине мењају географску карту"

РУДАРИ ПК "ДРМНО" ТОКОМ ЗИМЕ

Српски биланс у сибирским условима

Без проблема у снабдевању угљем: Са копа "Дрмно"

■ У јануару, фебруару и марту одржан континуитет у производњи угља

Рудари површинског копа "Дрмно" током зимског периода, остварили су основни задатак. И поред изузетно тешких зимских услова за рад машина и људи, који их опслужују, успели да одрже континуитет производње угља, потребног за рад термоенергетских капацитета у Дрмну и Костолцу. С друге стране, остварени производни резултати су у оквирима предвиђених биланса.

У јануару остварена је производња од 546.770 тона, фебруару 470.000 тона, а за тринаест дана рада у марту 252.000 тона угља, односно укупно у овој години око 1,7 миои-

на тона угља. Поред континуитета у производњи угља, додатну сигурност за рад термоелектрана у Дрмну и Костолцу значиле су довољно попуњене депоније угља. Крајем фебруара на дрмљаској депонији налазило се око 270.000 тона одложеног угља с тенденцијом повећања резерви, јер је један блок у термоелектрани "Костолац Б" почетком марта започео редован годишњи ремонт. Обезбеђивање угља и за рад осталих блокова је стабилно.

У истом временском периоду јаловински системи остварили су производњу изнад планиране. У јануару је откопано преко два милиона кубика јаловине,

што је прекоплански учинак. У фебруару јаловински системи откопали су 1,7 милион кубика чврсте масе, односно на нивоу биланса, а за тринаест дана марта производња на јаловини износи 798.000 кубика, или за два процента више од планиране за исти временски период. Током прве половине марта на јаловинским системима било је и доста застоја у раду система због обављања планираних техничко - технолошких захвата, пре свега померања етажних и одлагалишних трака.

Временске прилике током зимског периода могле су се поредити са сибирским амбијентом. Ка-

рактеристика минулог периода је да су производни резултати у оквирима биланса и да су сачуване машине од већих хаваријских оштећења, као и људи који их опслужују. Наравно, када је реч о резултатима оствареним на копу "Дрмно" треба имати у виду веома сложене техничко - технолошке услове за рад на њему. Да би се откопао кубик јаловине неопходно је из земље, рецимо, испумпати кубик воде. Да би се, затим, ископала тона угља треба откопати 3,5 кубика чврсте масе, с тим што су са даљим напредовањем копа према западном крилу услови још неповољнији. ■

С. Срећковић

Планом инвестиција за ову годину у Рударском басену "Колубара" нису заобиђене ни ванпривредне активности. Чак, могло би се рећи, да им је дат одређени приоритет. Наиме, у ванпривредне инвестиције уложиће се око 240 милиона динара.

- Та средства ће бити употребљена - објашњава Бобић - за отклањање директних и индиректних последица рударских радова на територијама општина Лајковац и Уб.

Највише средстава (око 270 милиона) биће издвојено за измештање и регулацију корита реке Колубаре и припрему отварања новог површинског копа "Велики Црљени", односно "Тамнава-Јужно поље". Охрабрује чињеница да припремни радови на изградњи насипа са обе стране корита, широких до осам и високих до седам метара, започети половином октобра прошле године, сада добро напредују. Планирано је, иначе, да се у Прву фазу измештања и регулације ре-

водних могућности Поља "Б", такође, налази се у овогодишњем инвестиционом плану "Колубаре". Предвиђа се, наиме, да се на Пољу "Б" повећа производња на три милиона тона годишње, и да се оно проширује у правцу Поља "Ц". Одређена средства биће усмерена и за неколико инвестиционих програма у Преради. То се, пре свега, односи на довођење топлификационог система у функционално стање, на реконструкцију жичаре и довођењу водовода у Вреоце.

За измештање Вреоца - посебан стручни тим

Што се тиче проширења Поља "Д" у правцу Вреоца, око чега се у јавности много говори и то из различитих угла, напомиње Бобић - за ову годину предвиђено је само 30 милиона динара, колико је потребно да се изради инвестиционо - техничка документација и допунски истражни радови. Треба, такође, знати да је на пројекту измештања села Вреоца формиран посебан стручни тим који ће се позабавити свим аспектима предстојеће "сеобе".

ке Колубаре и изградње водотока кроз лежиште копа "Тамнава-Исток" утроши укупно 530 милиона динара и да се тај посао заврши крајем септембра 2006. године.

Следећа позамашна ставка инвестиционих средстава (око 172 милиона) односи се на оспособљавање копа "Тамнава - Западно поље", како би се на њему постигла производња од 12 милиона тона "црног злата" годишње. Оспособљавање овог копа за повећану производњу подразумева претходну регулацију реке Кладнице и Дубоког потока. Инвестиција са врло прецизним роковима изградње односи се на завршетак монтаже и пуштање у рад четири трачна транспортера, набављених из кредита Владе Пољске - објашњава наш саговорник, уз опаску да је њихово пуштање у рад предвиђено за другу половину августа ове године, а да ће у читав овај посао бити уложено 199 милиона динара.

Значајно повећање произ-

На питање шта ће бити са даљом судбином ТЕ-ТО "Колубаре Б", наш саговорник подсећа да је почетком ове године на седници Стручног савета ЕПС-а (чији је Бобић члан) усвојена студија о економској оправданости наставка њене градње. О томе шта ће међутим, даље бити са тим пројектом, одлучиће Влада Србије и ЕПС. Уколико се донесе позитивна одлука, одмах морамо да размишљамо и о томе како да обезбедимо додатних седам милиона тона угља годишње за рад нове електране. Дакле, та два посла морала би да се раде паралелно, додаје Бобић.

Оптимизам да ће се ове инвестиције и реализовати заснивам на позитивним искуствима из прошле године, када на релацији ЕПС - "Колубара" није било ни једног застоја у уредном дотоку пара. Очекујемо да ће тако бити и ове године, закључује Бобић. ■

Слободан Васић

ВЕЛИКИ ПОТЕНЦИЈАЛИ "ГЕОРАДА"

Бунар дубок пет километара

Реструктурирањем Површинских копова "Костолац" предвиђено је оснивање пет услужних предузећа, која ће у наредне четири године имати потпуно обезбеђен посао за потребе основне делатности у овој фирми. Од радника који прелазе у новооснована предузећа нико, значи, неће остати без посла. Од септембра прошле године самостални привредни живот започела су три предузећа и то: "Рекултивација и озелењавање", предузеће за пружање услуга у области хортикултурних послова, "Костолац услуге", регистровано за велики број услужних послова, међу којима је као примарни физичко обезбеђење објеката и "Аутотранспорт" за пружање услуга из области превоза роба и путника, нискоградње.... Процес реструктурирања биће практично завршен преласком предвиђеног броја радника у новооснована предузећа "Георад" и "Производњу, ремонт и монтажу". Укупно, у пет основаних предузећа радиће нешто више од 1.200 радника.

Радници ЈП ПК "Костолац" геолошке струке, којима је понуђено да пређу у новоосновано предузеће "Георад" д.о.о. недавно су протестовали због њиховог издвајања из основне делатности, сматрајући да су и ови послови саставни део основних. Протест радника окончан је потписивањем Споразума о условима за прекид штрајка, по коме се радницима који прелазе у ново предузеће дају додатне гаранције, од стране оснивача у смислу заштите у остваривању њихових права. "Георад" д.о.о. имаће, иначе, укупно 252 запослених и пружаће широк спектар услуга за потребе не само копова "Костолац" већ и Електропривреде Србије, што је дефинисано и потписаним уговорима.

Поред послова на пружању услуга пројектовања, извођења радова на изради нових линија бунара за преодводњавање, текућих послова на дубинском и површинском одводњавању, "Георад" ће се активно ангажовати и на пословима за потребе "ХЕ Ђердап" и на копу "Колубара". У оквиру овог предузећа треба да се формира и посебна радна јединица за израду, сервисирање и одржавање пумпи. У новоформирано предузеће биће по свим основама уложено око милион евра. До сада је реализована набавка савремене машине за бушење бунара, а у току је набавка још једне, великих радних и капацитативних могућности.

Укупно за ову годину само за потребе ЈП ПК "Костолац", "Георад" д.о.о. треба да изведе радове на бушењу и то 5.500 метара бунара. По овом основу обезбеђује се приход који новооснованом предузећу омогућава не сметано функционисање и пословање.

Поред обезбеђивања савремених услова за рад, треба напоменути да "Георад" д.о.о. има веома искусан и стручан кадар, оспособљен за заокруживање комплетног процеса рада од пројектовања, израде студија, елабората до непосредних послова на извођењу радова из геолошке делатности. Наравно, након стварања услова за рад стручњака за поправку и сервисирање потапајућих пумпи, "Георад" д.о.о. ће бити једно од водећих предузећа из геолошке и хидро геолошке делатности у Браничевском округу, а и ван њега. ■

С. Срећковић

ТРИДЕСЕТ ПЕТ ГОДИНА ПРОИЗВОДЊЕ
ЕЛЕКТРИЧНЕ ЕНЕРГИЈЕ У ТЕНТ-У

Од А-1 до Б-2

■ За 35 година рада у ТЕ "Никола Тесла" произведено 438 милијарди киловат - сати електричне енергије

Јубилеј, тридесет пет година од првих киловата електричне енергије који су потекли са блока А-1 у Термоелектранама "Никола Тесла" обележен је 7.марта у Обреновцу. Рођенданска свечаност била је у знаку тридесетпетогодишњице, завршетка ревитализације блока А-5 и рекорда у производњи електричне енергије, остварених почетком овог месеца.

Свечаности су присуствовали изасланик амбасадора Краљевине Велике Британије, Дејвид Мек Илрој, министар рударства и енергетике Србије Радомир Наумов, са сарадницима, високи представник Европске агенције за реконструкцију Адријано Мартинс, генерални директор ЈП Електропривреда Србије др Владимир Ђорђевић, представници страних и домаћих компанија које су учествовале у ремонту блока А-5 као и представници јавних предузећа ЈП ЕПС.

Јавно предузеће Термоелектране "Никола Тесла" су јубилеј дочекале са скоро 3.300 мегавата инсталисане снаге, 2,7 милиона часова рада и 438 милијарди киловат-сати електричне енергије за чију производњу је утрошено 656 милиона тона угља. Тридесет и пет година дочекано је и са подмлаћеним капацитетима и плановима чија ће реализација допринети да ТЕНТ, као највећи произвођач електричне енергије на Балкану, остане у врху европских компанија.

У остваривању планираних задатака овом колективу велику помоћ пружила је Европска унија која је

Нови век "петице"

Блок А-5, снаге 308,5 мегавата у погон је ушао септембра 1979.године и до рехабилитације на мрежи провео 156.000 сати. При том, електроенергетском систему Србије испоручио је око 40 милијарди киловат-сати електричне енергије.Пре доношења одлуке о рехабилитацији забележен је пад поузданости од десет посто, пад просечне снаге блока за 40 мегавата, лош рад електрофилтера...

У рехабилитацији, која је коштала 64,5 милиона евра, замењено је 70 одсто цевног система као и главни пароводи, обновљен турбогенератор, замењен електрофилтер и емисија честица сведена на европске норме. Такође, измењен је и систем управљања, урађен капитални ремонт помоћних постројења...

Блок је синхронизован на мрежу 24. децембра прошле године после 279 дана застоја, колико је трајао капитални ремонт. У ремонту и испоруци опреме учествовале су иностране компаније - Sulzer, Alstom Rower, Siemens, Mitsui Babcock као и бројне домаће фирме.

преко Европске агенције за реконструкцију уложила 130 милиона евра. Представник ЕАР-а, Адријано Мартинс је истакао да ће се средства ЕУ и надаље улагати с тим што ће бити усмерена за стварању могућности за здравији живот. У току ове и наредне године ЕАР ће уложити 31 милион евра у решавање проблема еколошке заштите у термоелектранама, укључујући одлагање пепела, аеро-загађења и загађења подземних вода.

Значај ЈП ТЕНТ и његових 35 година успешног рада посебно је истакао др Владимир Ђорђевић и нагласио да данас са дивљењем гледамо на дела неколико генерација угледних електропривредника који су градили термоелектране и чији ученици данас, без проблема, реализују компликоване ремонте и ревитализације. О томе сведочи, рекао је Ђорђевић, и ревитализација блока пет у који је уложено 64,5 милиона евра, од чега је 55 милиона из дона-

ције ЕУ. У посустале електроелектране улажемо средства, подижемо их, модернизујемо, дајемо нову снагу, продужавамо век... враћамо их у младост.

Пре четири године у ТЕНТ-у се приступило стратегији обнове производних капацитета у циљу продужења њиховог радног века за наредних 15 година, при чему је требало надокнадити све што је пропуштено у претходној деценији, рекао је на свечаности директор ЈП ТЕНТ Бошко Буха. Да је досадашњи посао добро обављен показују карактеристике рада обновљених блокова. Ове електроелектране сврставају се у ред ефикасних, тржишно конкурентних и еколошки прихватљивих произвођача струје, а према стандардима које поставља време које долази. Сем у обнову капацитета, ова компанија улаже и улагање у обнову људских ресурса пружајући шансу младим кадровима, који ће уз помоћ нове технологије наставити славу претходних генерација. ■

К. Јанићијевић

МИНИСТАР ВЕЛИМИР ИЛИЋ У ЈП "ТЕ НИКОЛА ТЕСЛА"

Пепео из ТЕНТ-а за аутопут

Важне деонице будућег аутопута од Београда до Пожеге пролазе кроз земљиште којим газдује Електропривреда Србије и она ће, уз општине на овој траси, бити важан фактор у обезбеђењу техничких предуслова за градњу овог изузетно значајног саобраћајног коридора. Ово је истакао министар за капиталне инвестиције у Влади Републике Србије Велимир Илић, у разговору са пословодством ЈП "ТЕ Никола Тесла" и челницима општине Обреновац, отпочињући у овом граду серију посета општинама дуж планиране трасе аутопута.

Министар Илић и директор ЈП "ТЕ Никола Тесла" Бошко Буха сагласили су се о могућности коришћења пепела из обреновачких термоелектрана за подлогу овог аутопута, али и других путева у Србији, према недавно промовисаној чешкој технологији. Министар је најавио скору градњу експерименталне деонице на подручју општине Обреновац. ■

Н.Р.

ТЕРМОЕЛЕКТРАНЕ "КОСТОЛАЦ" 2001. И 2004.ГОДИНЕ

Четири ремонта за четири године

■ У 2001. години у ЈП ТЕ "Костолац" произведено 2,890 милијарди киловат-сати електричне енергије а у прошлој 3,840 милијарди

Основни циљеви који су пред Електропривреду Србије постављени почетком 2000. године били су везани за повећање производних могућности, повећање стабилности и поузданости рада капацитета и побољшање економичности експлоатације. Колико се у реализацији ових циљева успело, најбоље се може видети на примеру Термоелектрана "Костолац". Ови термоенергетски капацитети у 2001. годину су ушли са бременом из прошлости које се огледало у непоузданом раду, великом броју испада, смањеном часовном коришћењу... Те године у Костолацу је произведено 2,890 милијарди киловат-сати електричне енергије. Апсолутни рекорд постигнут је 2003. године испоруком 3,899 милијарди а прошле године је тај рекорд и "потврђен" са 3,840 милијарди киловат-сати.

- Процес побољшања у овим термоелектранама био је бржи од планираног, посебно на блоковима ТЕ "Костолац Б" на којем је заокружен циклус ремонта. У овој ТЕ су завршени капитални ремонти на оба блока, и можемо да констатујемо да смо кроз четворогодишње ре-

монте, на чију смо реализацију имали доминантан утицај, санирали постројења и опрему блокова који су били у критичном стању, или чак ван погона сем на блоку А-1, каже Јован Јовић, директор Дирекције за производњу енергије и пренос.

За четири године у ТЕ "Костолац" су урађена четири капитална ремонта са елементима модернизације и реконструкције појединих постројења. На блоку А-2 у току 2001. и 2004. године реализован је капитални ремонт блока са санацијом хаварије цевног система котла и реконструкцијом турбине за топлификацију. На свим виталним деловима блока обављене су капиталне поправке које утичу на поузданост рада. На блоку Б-1 у 2002. години такође је изведен капитални ремонт а 2003. године на ред је дошао блок и Б-2. Укупна средства која су уложена у реализацију свих ремонта у све четири године износила су 55 милиона евра и обезбеђена су из пољског и руског кредита а делом и из сопствених извора ЕПС-а. На уложених 55 милиона евра, добило се 106 милиона евра кроз више произведене електричне енергије у све четири године у зимској сезони, рачунајући до 15. мар-

Јован Јовић:
"Критично
стање
постројења
је прошлост"

Обнова се не завршава

Битно је да смо зауставили тренд деградације и "прекинули исцрпљивање радних способности" опреме, и тиме постигли и очекиване резултате, истакао је Јован Јовић, директор Дирекције за производњу енергије и пренос и нагласио: А они су - повећана ангажована снага, часовно коришћење па тиме и производња. Ово је пример како се дефинисаним основним пакетима захвата, корак по корак, стиже до циља. У овом случају, код блокова у Костолацу постигнута су краткорочни циљеви, али процес обнове се ту не завршава јер, места за побољшање има.

та ове године. (рачунато по цени од три евра цента по киловат-часу.)

- Значајним улагањима успели смо, не само да подигнемо погонску спремност блокова него и да у току рада достижу пројектоване параметре, што ранијих година није било могуће, каже Бојан Живановић, директор ЈП ТЕ "Костолац" и додаје да раст производње за близу 20 одсто то најбоље потврђује. Улагања у опоравак, нема сумње, сврстала су костолачке блокове међу поузданије производне јединице у Електропривреди Србије.

Пример из Костолаца најбоље потврђује да пројекти обнове производних капацитета морају да се изведу до краја. Како истиче Јован Јовић, хипотека прошлости оличена у неповољном финансијском положају ЕПС-а

и редукованом одржавању производних капацитета се не може избрисати:

- У четворогодишњим реализованим ремонтима помоћним донацијама, кредитима, уз значајан допринос капитала манифестованом кроз знање, вештине и образовање запослених, побољшано је стање опреме, наглашава Јовић. - Повећана је, такође, стабилност и поузданост рада а смањени су и експлоатациони трошкови. Добијен је предах, али се ту не завршава процес унапређења и побољшања. Да ли ће се постигнута стабилност одржати и унапредити у великој мери зависи да ли ће се ремонтни циклуси спроводити планираним темпом, а за реализацију су неопходна дефинисана финансијска средства. ■

К. Јанићијевић

ТЕ "Костолац":
Производња већа за петину

“ЂЕРДАП 1” - ПОВЕЋАН ДОТОК ВОДЕ

Преливени ”ВИШКОВИ”

■ Отварањем преливних поља очувано приобаље ■ Агрегати дневно производили између 20 и 23 милиона киловатчасова

Од 22. марта до краја овог месеца Хидроелектрана “Ђердап 1” код Кладова “борила” се и победила прекопланске кубике воде из Дунава, која је само у том дану до њених агрегата сваке секунде “доносила” 10.200 метара кубних воде. Доток је дан касније нарастао на 10.900, па следећег на 11.500, наредног на 12.000, а 25. марта диспечери су записали у дневни извештај доток од 12.000 кубика. Захваљујући погонској спремности свих шест машина дневна производња се кретала између 20 и 23 милиона киловат - часова електричне енергије.

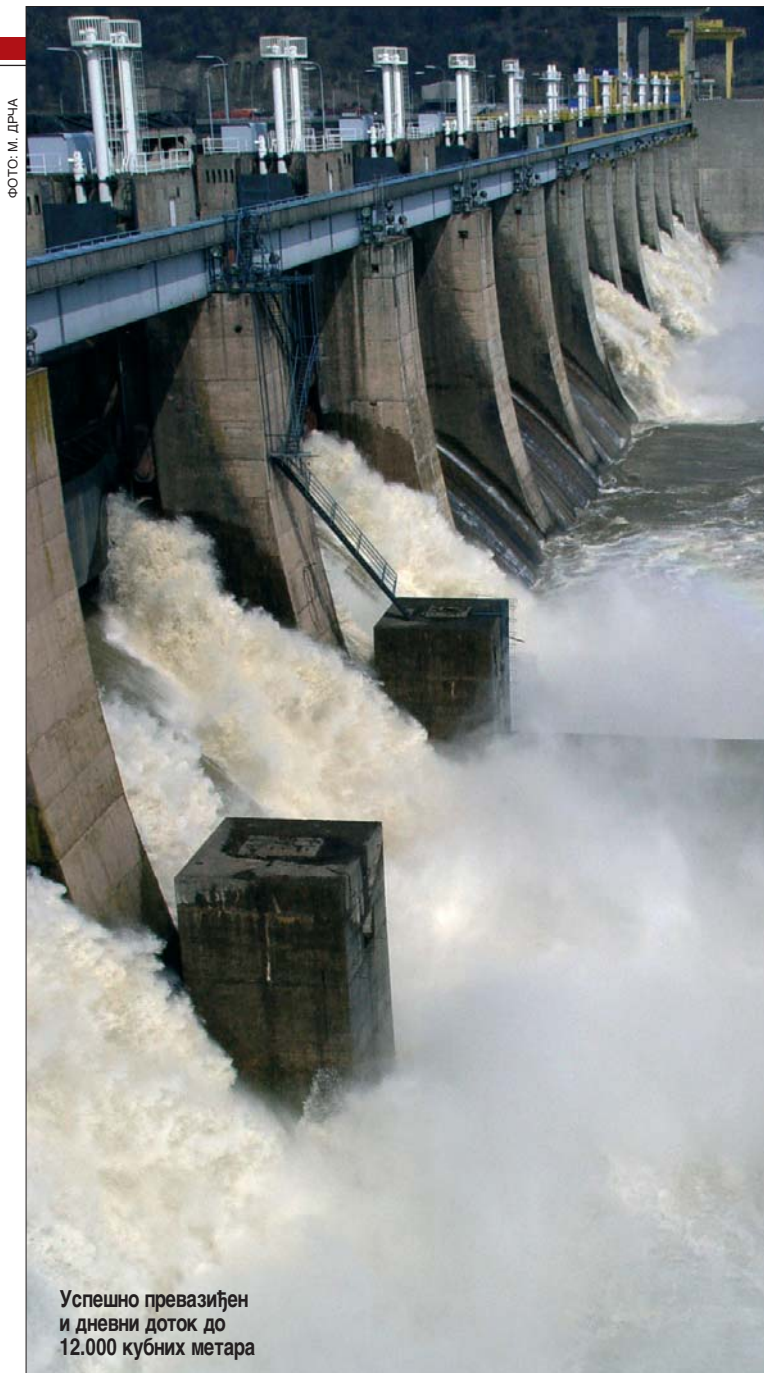
Са растом дотока, морала је и да се обара снага машина, тако да се приступало и отварању преливних поља. На тај начин, обављена је и евакуација “вишка” воде, чиме је очувано приобаље и узводно и низводно од наше највеће електране. На срп-

ској страни ХЕ “Ђердап 1”, тих дана, радио је са два отворена преливна поља на висини од по 2,5 метара. Румунски део, ове заједничке електране, међутим, био је због стања капацитета приморан да отвори четири поља са висином од 2,5 метара.

Водило се рачуна о горњој коти - од “Ђердапа 1” до ушћа Нере у Дунав, значи до Баната, али и о доњој коти ниже од Кладова.

Значајно је, с тим у вези, да “Ђердап 1”, доток од 11.500 метара кубних воде, “гута” без потешкоћа, као да је то и природни режим реке. Тек када доток пређе 11.500 кубика, предузимају се потребне техничке мере у зависности од спремности машина и опреме као што су регулација преливања, смањење снаге машина, заштите приобаља и оне мере за безбедно превођење бродова. ■

Д. Јеремић

Успешно превазиђен и дневни доток до 12.000 кубних метара

ЗНАЧАЈНО ПРИЗНАЊЕ ЕПС-У

ХЕ “Вучје” у Milestone програму

Хидроелектрана “Вучје”, која је 2003. године обележила пуно stoleће непрекидног рада, уврштена је у светску ризницу објеката и достигнућа из историје електротехнике. Ово признање је дошло од Института инжењера електротехнике и електронике (IEEE) највеће међународне асоцијације инжењера. ХЕ “Вучје” је њиховом одлуком из фебруара 2005. године свстана у Milestone програм (Прекретнице) који обухвата објекте, проналаске, достигнућа од

општег значаја за развој и историју електротехнике у свету. Вредност ХЕ “Вучје” за очување свести о значају научно-технолошког развоја у овој области, очигледно, у томе је што не представља само музеј, него много више од тога - живи доказ о техници и опреми која је пре више од једног века донела револуционарне промене у начину производње. ХЕ “Вучје” је изванредна промоција предузетничког духа, који је некада красио неразвијени југ Србије и омогућио да се пре-

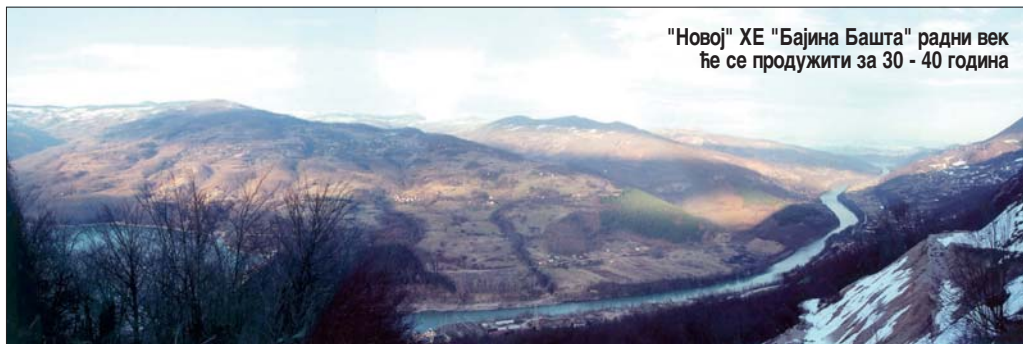
мошћују векови историјског заостајања.

О значају овог признања, довољно говори и листа достигнућа - објеката, проналазака, патената... који су до сада уврштени у Milestone Програм: електрификација наизменичном струјом, 1886. године; истраживања Бенџамина Франклина о електрицитету, 1757 - 1775, стварање првог компјутера: “ENIAC”, 1946. године, електронска технологија за лансирање свемирских ракета, 1950 - 1969; емитовање

првог телевизијског сигнала преко сателита, 1962;

Марконијеви рани експерименти са бежичним преносом, 1895; прво трансконтинентално коришћење телеграфа, 1861; прво трансконтинентално емитовање радио сигнала, 1901; Волтин проналазак електричне батерије, 1920... Укупно, значи, електрана је сврстана у 53 објекта, достигнућа, проналазака који сведоче о развоју електротехнике у свету.

Н. Станковић

"Новој" ХЕ "Бајина Башта" радни век
ће се продужити за 30 - 40 година

ЈП "ДРИНСКЕ ХЕ"

Подмлађивање "Бајине Баште"

■ Ревитализација проточне ХЕ која ће почети половином 2007. године, обавиће се из кредита немачке КfW банке

Ове године навршава се 39 година рада ХЕ "Бајина Башта". Захваљујући добром одржавању, иако је често радила у тешким енергетским условима, красила ју је веома висока погонска спремност током рада дугог готово четири деценије. Међутим, зуб времена је учинио своје, видело се то голим оком током ремоната у задњих неколико година. Нарочито је пропало радно коло, вариоци су варили шупље лопатице и по неколико стотина метара, а пропали су и генератори.

Како је век хидроелектране око 40 година куцнуо је последњи час за ревитализацију ХЕ "Бајина Башта". Указивали су то стручњаци и пословодство ХЕ "Бајина Башта" стално последњих година, сагласни су били и одговорни у ЕПС-у, али до ревитализације није дошло због недостатка финансијских средстава. Онда, "указало се светло у тунелу", за време посете немачког канцелара Шредера Србији 2003. године, обећано је тадашњем премијеру Владе Србије Зорану Живковићу 30 хиљада евра за ревитализацију ове електране.

Потом је уследила уобичајена процедура ради реализа-

ције овог великог, и врло важног пројекта. У ХЕ "Бајина Башта" су три пута долазили експерти немачке КfW банке, која подржава привреду Немачке. Хтели су да се увере у оправданост улагања средстава и погонско стање ХЕ "Бајина Башта". И увек су одлазили задовољни по свим сегментима, које предвиђа експертиза. Онда је уследила уобичајена "папиролошка" активност, урађени су Пројекат и бројна техничка решења за поједину опрему. Ревитализација обухвата велике захвате и уградњу нове опреме. Мењаће се радно коло, комплетан статор генератора, а ротор ће се ревитализовати, замениће се трансформатори у пиралену са сувим, разводно постројење 220 kV, комплетна помоћна опрема, сопствена потрошња, цеви, расхладни системи и штошта друго - истиче Миодраг Читаковић, технички директор ХЕ "Бајина Башта". Ново радно коло ће бити са бољим карактеристикама, већим протицајем, чиме ће се снага новог генератора повећати за 5 - 6 одсто. Урадиће се нов управљачки и контролни систем са највишим степеном аутоматизације. Биће постављене и видео камере, које ће контролисати сав рад у погону.

Биће то, практично нова електрана, радни век ће се продужити за 30 - 40 година - каже Читаковић.

Касни се годину дана и радови ће почети половином 2007. године. Све је то условно повезано, не могу се уговорати послови, расписивати тендери, а да није потписан уговор о кредиту јер треба прво обезбедити средства. Тренутно, Комисија ради на избору консултаната, а када се потпише такав уговор о кредиту са немачком банком, следи његово ратификовање у Скупштини СЦГ, контра гаранције дају Влада Србије и Народна банка, тако је пролонгирање рокова почетка радова логична последица свега тога. Ваља рећи да је кредит веома повољан са минималном каматом, и грејс периодом од четири године, односно његова отплата неће започети док се и последњи генератор (од четири) не ревитализује. Пошто је у последње две године ревитализована и РХЕ "Бајина Башта", електроенергетски систем Србије наредних деценија добиће много већу сигурност и стабилност у раду. Остаје да се подмладе и кадрови - па за будућност не треба бринути. ■

М.Токић

ЈП "ЛИМСКЕ ХЕ" Ремонти на лето

Дуги низ година, традиционално, ремонтни радови у "Лимским ХЕ" су почињали почетком треће декаде марта. Међутим, ове године почеће тек на лето, 16. јуна. и то, најпре, у ХЕ "Бистрица" и ХЕ "Кокин Брод" - каже Милан Бјелић, директор ЈП "Лимске ХЕ". Према речима Бјелића, разлог одлагања ремонтних радова вероватно да је проистекао услед померања рока ремонта ТЕНТ-а или због других термоелектрана. Додуше, нису ни планирани неки већи захвати током овогодишњих ремоната, осим у ХЕ "Кокин Брод", где је планирано да се изврши антикорозивна заштита облоге тунела. За време последњег ремоната у четири Лимске електране - у ХЕ "Потпећ" - у августу је планирано потпуно пражњење језера, што изискује велике и опсежне радове. Извршиће се чишћење решетки на брани и уклањање огромних наноса, које је Лим донео у језеро електране - истиче Бјелић.

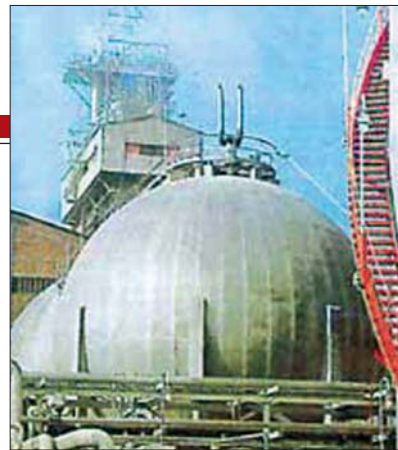
Но, има посла у електранама и када нема ремоната. Већ две године муку муче са једним кваром у ХЕ "Увац". Наиме, пукао је озрачни вентил под притиском од десет бара, због огромног притиска воде и квар се није могао санирати. Дошли су стручњаци ИХТМ Института из Београда, мучили су се и нису успели. Онда, отишли су четири дана кући, смишљали тактику, и вратили се. Због ових радова, али и због прихвата воде која ће доћи након топлења снега, оборена је ката језера ХЕ "Увац" за 32 метра, и ови стручњаци су, под нешто мањим притиском, рупу некако запушили квар санирани. Била је то, иначе, права бомба - каже Бјелић, могао је неко и да страда, срећом није. Иначе, погонска спремност у све четири електране је добра, а производња је изнад планиране.

М.Ђ

КАКО НАПЛАТИТИ ДУГ ОД ПЕТ МИЛИЈАРДИ ДИНАРА

Боље опростити, него да пропадне

■ За дугове "Матроза", Петрохемије и Азотаре од око милијарду динара ■ "Електровојводина" предлаже да се потраживања отпишу на рачун ЕПС-а

Чак пет милијарди динара су укупна потраживања ЕПС-ЈП "Електровојдине" од потрошача, која се упркос свим настојањима за повећање нивоа наплате, договора и уговора о репрограму - преносе из месеца у месец. Такво је стање до читавања нове потрошње, када им се додаје и месечна фактура за новоочитану потрошњу.

Без обзира што је, од те суме, "само" око милијарду динара дуг тзв. великих - директних индустријских потрошача, њих је до сада било и најтеже, готово немогуће, наплатити. Реч је о дуговима "Матроза", Азотаре и Петрохемије. Остала потраживања, од домаћинства, привреде и вирманских потрошача, "Електровојводина" успева ефикасно да решава, текућим спровођењем пословне политике.

Пословодство овог јавног предузећа већ поодавно предлаже да се на нивоу система ЕПС-а прихвати овдашња иницијатива за решавање овог проблема. Најоптималније решење би било да Управни одбор ЕПС-а прихвати предлог "Електровојдине" и да овом предузећу отпише цео дуг тих директних потрошача и да се за тај износ "задужи" ЕПС. У сарадњи са надлежним министарствима Владе Србије, у предстојећим процесима реструктурирања и приватизације ових предузећа, требало би потом пронаћи прихватљив модел за њихово решавање.

По речима Томислава Папића, заменика директора "Електровојдине", такав предлог је уследио и због коректности према осталим потрошачима. Неприхватљиво је, наиме, да пре свега, грађани као купци електричне енергије, са високом степеном измирења дуговања, практично "плаћају" и ту високу потрошњу великих привредних предузећа која послују са губитком.

У "Електровојдини" се сматра да "рецепт" за решење овог проблема, може да буде и превазилажење

сличне ситуације која је, до приватизације, постојала и са кикиндском Ливницом. Ова фирма дуговала је 266 милиона динара и спадала је у велике дужнике. У сарадњи са надлежним министарствима, недавно је, пре приватизације, отписано 73 одсто дуга Ливнице у корист ЕПС-а и тај отпис је потом подељен између ЕПС-а и ЈП "Електровојдине". На тај начин Електровојдини је, враћено

око 200 милиона динара, а са новим власником кикиндског предузећа је потписан одговарајући споразум о враћању остатка дуга за струју.

Већ више година један од највећих дужника је "Матроз", са 632 милиона динара дуга. Дуг се не измирује упркос многим споразумима са пословодствима ове фабрике о његовом репрограму или плаћању на рате, уз текућу потрошњу.

Претходних година је и Беочинска фабрика цемента (сада БФЦ Лафарж) била

Иако су домаћинства у Војводини (више од 760 хиљада потрошача) пословично веома добре платише, према стању потраживања са 21. мартом, њихов дуг, ипак, достигао је око две милијарде динара. Пословодство ЈП уверено је, ипак, да ће са њима успети да настави коректну сарадњу.

Такозвана остала привреда и вирмански потрошачи дугују, такође, око две милијарде динара. "Електровојдина" то решава класичним методима: склапањем споразума са потрошачима о враћању дуга на рате. У случају да договор није могућ, такви потрошачи се искључују. Подносе се и одговарајуће пријаве надлежнима.

У овој групи, тзв. ситнији дужници су они од којих "Електровојдина" потражује од 100.000 - 500.000 динара. Међутим, ту су и 243 индустријска потрошача од којих се укупно потражује 1,3 милијарде динара. Док "Иномаг" (Бачка Топола) дугује 505, "Митекс" (Бајмок) 533, а ХИНС Нови Сад 590 хиљада динара, рецимо, ПИК "Бечеј" дугује чак 36 милиона, новосадски Новкабел 33 милиона, Фабрика шећера Зрењанин 22, Шећерана у Сремској Митровици 17, а "Северов" погон у Сенти дугује 16 милиона динара. Са 36 дужника из ове последње групе, склопљени су, стога, посебни споразуми о исплати дуга на рате; 21 такав потрошач искључен је са мреже, а седам је утужено.

*Петрохемија је
йочейком йодине
дујовала 237 (сада 202)
милиона динара, а
Азотара је, са 166 на
йочейку йодине, ових
дана дујовала укупно
157 милиона динара
"сйарој" дуја*

проблематични дужник, али је после приватизације, нови власник платио дугове и измирује трошкове текуће потрошње. Петрохемија је почетком године дуговала 237 (сада 202) милиона динара, а Азотара је, са 166 на почетку године, ових дана дуговала укупно 157 милиона динара "старог" дуга. То је релативно позитиван тренд, али дуг је још веома велики, с тим што ове фирме измирују текућу потрошњу.

М. Чолић

ИНВЕСТИЦИЈЕ У "ЕЛЕКТРОСРБИЈИ" У 2005. ГОДИНИ

Две категорије приоритета

■ За објекте из категорије I и II приоритета планирана средства од око 2,9 милијарде динара

Електроенергетска мрежа у "Електросрбији", у протеклој години била је оптерећена изнад технички дозвољених нивоа што је и био разлог да се планом инвестиција за ову годину предвиде повећања улагања. Стање електродистрибутивне мреже довело би се тиме до технички дозвољене границе, обезбедила би се сигурност у експлоатацији постојећих енергетских објеката, смањило време трајања прекида у снабдевању потрошача и обезбедило би се квалитет испоручене електричне енергије.

За реализацију овог плана неопходна су знатна средства - каже Миломир Белчевић, директор Техничког сектора ЈП "Електросрбија", а једва се испуњавају обавезе према држави, добављачима и за плате радника. Средства се стога, првенствено, издвајају за одржавање објеката. С обзиром да инвестиције зависе и од цене електричне енергије као и од рока њене примене, планирана улагања сврстана су по приоритету у две категорије.

У категорију првог приоритета, за чију реализацију реално постоје средства, наглашава даље Белчевић, од нових објеката 110 kV предвиђена је изградња ТС 110 / 20 / 35 kV "Мачванска Митровица" и ДВ 110 kV "Сремска Митровица - Мачванска Митровица", затим пројектовање ТС 110 / 10 (20) kV "Јагодина -3" са прикључним ДВ 110 kV; почетак градње ТС 110 / 20 kV "Јбиг" и пројектовање ТС 110 / 20 kV "Аранђеловац -2" са прикључним ДВ 110 kV. Од нових објеката 35 kV

предвиђена је изградња ТС 35 / 10 kV "13. октобар" у Ђићевицу, "Модрица" код Крушевца,, "Мур" у Новом Пазару, као и завршетак изградње ТС "Пецка" и прикључног ДВ 35 kV за трансформаторску станицу, потом ДВ 35 kV "Љубовија - Врхопоље" и "Јанча - Дуга Пољана" и других. Остала улагања у објекте 35 kV односе се на проширење капацитета трансформаторске станице, ревитализацију заштите и сигнализације, као и на даљинско управљање и за надзор над тим даљинским објектима. Пошто је у делу мреже 20, 10 и 0,4 kV ситуација знатно повољнија, посебан акценат стављен је на инвестиције у ове објекте. У категорији првог приоритета за ову годину, поред осталог, планирана је изградња нових 175 ТС 10 (20) / 0,4 kV и 172 километра водова 10 и 20 kV.

За све ове објекте обезбеђена су средства у износу од 961 милион динара. Очекујемо, међутим, и донације, пре свега од шпанске Владе и то за изградњу објеката 35 kV и средства из кредита Светске банке која ћемо искористити за објекте 110 kV, првенствено за два далековода 110 kV "Јагодину - 3" и "Мачванску Митровицу".

Од објеката, који се налазе у категорији другог приоритета предвиђена су средства у висини од преко 1,9 милијарде динара и, уколико се обезбеде, уложиће се у побољшање квалитета експлоатације електродистрибутивног система, односно у систем даљинског надзора и управљања, телекомуникациони и информациони си-

Градња трансформаторске станице - први приоритет

тем. Њихов део предвиђен је и за обнављање возног парка (за теретна, теренска и специјална возила). Иако је "Електромонтажа", прошле године, као део предузећа издвојена у Друштво са ограниченом одговорношћу, "Електросрбија" је планирала посебна средства у вредности од изнад 50 милиона динара за изградњу грађевинских објеката и обезбеђење неопходне опреме (алата, мерних уређаја, возила, транспортних средстава, намештаја), као и информатичке и телекомуникационе опреме.

- Уградњом нове опреме, наставићемо са применом управљања средњонапонском мрежом, што би требало да допринесе бржем от-

Шта се модернизација

Планом инвестиција за 2005. годину обухваћена је и модернизација делова "Електросрбије". Тим поводом Милан Којић, шеф Службе за развој и инвестиције истиче да се модернизација, најпре, односи на софтверска решења развоја средњонапонске мреже, потом на решење софтвера за одређивање оптималног уклопног стања постојеће средњонапонске мреже, као и на примену резултата пилот-пројекта за смањење техничких и комерцијалних губитака у дистрибутивној мрежи, урађеног са Институтом "Михајло Пупин". Финансијску подршку пројекту дало је и Министарство за науку и заштиту животне средине.

кривању кварова на мрежи и смањењу реактивне енергије уградњом кондензаторских батерија у ТС 20 (10) / 0,4 kV. Што се тиче управљања тарифом код потрошача, коришћењем МТК уређаја применићемо јединствен протокол за даљинско програмирање МТК пријемника и на тај начин створиће се могућност промена функције овог пријемника, каже Којић. Дакле, паралелно са радовима на одржавању мреже и постројења, "Електросрбија" ће се у 2005. години, у границама расположивих финансијских средстава, ангажовати на инвестиционим радовима и модернизацији пословања. ■

Р. Гавриловић

Спој науке и праксе

■ Неопходна карика приликом планирања развоја електродистрибутивних мрежа и решавања техничких проблема

За протеклих 40 година, колико Сектор за технички развој и истраживање постоји у Електродистрибуцији Београд, радници ове организационе целине били су непрекидно укључени у решавање свих значајних техничких питања. По броју и обиму радова, техничких и других решења, овај део предузећа, без скромности, сврстао се раме уз раме са било којом научном институцијом у земљи. "Мали, али одабрани", јер њихов број никада није сразмеран обиму и квалитету посла који обављају. Таква прва и неопходна карика приликом при планирања развоја електродистрибутивних мрежа у Београду, као и у решавању техничких проблема, сигурно су будућност ове електродистрибуције.

- Много тога се мења, технологија напредује, и све то свакако олакшава рад, али оно што се никад неће променити, а што представља највећу снагу и специфичност развојне службе је фактор човек, истакао је Иван Патарић, руководилац Сектора на свечаности поводом овог јубилеја. Поред стручности, рад у Сектору за развој захтева и способности које се искуством и оплемењују. Трудимо се да одговоримо на све захтеве, с тим што дајемо иницијативе и указујемо на нове трендове.

Рад Сектора у протеклом периоду нарочито се огледао у области перспективног развоја, елементарна мреже, техничких прописа, модернизацији управљања... Број урађених елабората одговара обиму радова неког мањег института, с тим што су они, по правилу, готово увек чврсто спрегнути са праксом. Њихов стручни ниво, такође, није застајао за радovima специјализованих института и организација, што потврђују високе оцене са стручних скупова у земљи и иностранству.

Њихова решења помогла су, такође, значајно у решавању система уземљења, реализацији система даљинског вођења, као и интегралног информационог система и нарочито у изради техничких прописа. Образовни полигон, којом се ЕДБ сада поноси, као идеја, исто тако, зачета је у развоју. Почело се 80-тих година са Образовним полигоном "Кумодрашки пут" и са формирањем Образовног центра ЕДБ-а. Од отварања тог полигона (1988. године) обука се спроводи ангажовањем руководиоца из експлоатације и већ је две трећине запослених завршило тај течај. Сектор за развој иницирао је покретање стручног часописа ЕДБ, који се објављеним радovima афирмисао и у иностранству.

■
Љ. Ненеџић

Сектор за технички развој одржава корак са све бржим технолошким процесима у свету

НЕ ПРЕСТАЈЕ НИШКИ СТРУЈНИ РАШОМОН

Маказе за дужнике

Нишка електродистрибуција је почетком марта ове године озбиљно ставила до знања свим већим дужницима за испоручену електричну енергију да је крајње време да своја дуговања регулишу на одговарајући начин. У акцији обуставе испоруке електричне енергије највећим дужницима из категорије домаћинстава обухваћено је 308 дужника чија дуговања укупно износе 184 милиона динара. Појединачна дуговања ових "шампиона" износе, у просеку, од око 400 хиљада до око милион динара, што у просеку чини око 600 хиљада по сваком потрошачу. Апсолутни рекордер по износу дуговања је домаћинство у селу надомак Ниша - Доњем Међурову, чији је дуг нарастао на износ од милион и триста хиљада динара, а још десетак домаћинстава дугује око милион динара.

Нишки дистрибутери су данима, пре ове акције, уредно обавештавали све дужнике, који су се нашли на удару "маказа", о томе шта им следи уколико не схвате озбиљно неизмирена дуговања. И поред тога, један број незадовољних потрошача, испољио је знатну дозу агресивности према екипама ЕД Ниш, па су радници овог предузећа из разлога безбедности били приморани да се повуку са терена.

Проблем је познат свим надлежним из области дистрибутивне делатности. Крајње је време, сматрају у ЕД Ниш, да захтеви за повећањем наплате потраживања буду праћени одговарајућом подршком у обезбеђивању елементарног физичког интегритета и спровођењу законских норми од стране овлашћених екипа електродистрибуције. У супротном, сва настојања ЕПС-а за бољим режимом наплате у овом јавном предузећу пашће у воду, ако се истовремено промовише повећање степена наплате потраживања, али и удовољава и најмањем вапају "забринутих" представника грађана и привреде овог краја.

Ниш и шира околина, дакле, не сме остати подручје на којем се у бесконачност тренирају демагошке флоскуле о "предизборним обећањима из 2000. године" а све зарад нечијег личног ћара. Последња, крајња понуда ЕПС-а из 2003. године за репрограм старих дугова нудила је отпис од 30 - 35 одсто наслеђених дуговања. Укупан дуг свих потрошача електричне енергије на подручју ЕД Ниш износи 5,5 милијарди, од чега домаћинстава дугују око 3,5 милијарди динара.

■
С. Манчић

КАКО ВРАТИТИ СТРУЈУ У СРПСКА ДОМАЋИНСТВА НА КОСМЕТУ

Агрегати не могу да замене преговоре

■ Досадашња помоћ радницима ЕПС-а са Космета премашила је 120 милиона евра, а та средства је ЕПС обезбедио искључиво из прихода од продаје електричне енергије

Једини прави пут за решавање проблема снабдевања српских подручја на Космету струјом, јесу преговори. Настојања да се за Батусе позајми већи генератор, уз који би житељи овог села могли да подмире бар минималне потребе за електричном енергијом, и да се, такође на позајмицу од некога у земљи узме већи агрегат за Прилужје, било би само привремено „гашење ватре“. Јер, шта чинити ако КЕК затим искључи струју неким другим српским енклавама, каже Милорад Морачић, директор Дирекције ЕПС-а за производњу, пренос и дистрибуцију електричне енергије и производњу угља на подручју Косова и Метохије.

Већ више месеци без електричне енергије живи сто породица у Батусу, 131 домаћинство у Липљану и око 800 породица у Прилужју. Предуслов да се струја врати у њихове домове јесте да потпишу уговоре са КЕК-ом и почну са плаћањем рачуна. При томе се заборавља да нико, заправо, ни не зна колика су дуговања ових потрошача, јер се њихова бројила не читавају и да косметски Срби немају одакле да измире рачуне јер су остали без посла, али и услова да раде. А цена струје коју испоручује КЕК виша је за чак 40 одсто од ЕПС-ове.

ЕПС нема могућности да струјом снабдева српске енклаве на Косову и Метохији, а у последње време се, каже Морачић, радницима „Електрокосмета“ не дозвољава чак ни да одржавају дистрибутивни систем у овим подручјима, иако тамошњи енергетски закони, очиглед-

Српске енклаве на Космету без струје

ФОТО: Ж. СИНОВАД

Струја стигла до Батуса

Становници Батуса, према последњим информацијама, у петак 25. марта око подне коначно су добили струју. Ово село на Космету је, подсећамо, без електричне енергије било од средине децембра прошле године. Како је јављено, КЕК је житељима Батуса струју укључио условно, на месец дана, а у том року би требало да буде постигнут договор о начину измирења дугова.

На другој страни, од 23. марта без електричне енергије је око хиљаду српских домова у селима Лепина, Радево, Скуланево и Суви До. Струју нема ни Прилужје, као и српско насеље у Липљану. Р. Е.

но само декларативно, прописују отварање тржишта и уводјење конкуренције. На овим пословима је, иначе, ангажовано око 200 радника.

Електропривреда Србије помаже колико може. Досадашња помоћ радницима ЕПС-а са Космета је за ових неколико година премашила 120 милиона евра, која је обезбедјена искључиво из прихода од продаје електричне енергије. Зараде и надокнаде се редовно, од 1999. године, исплаћују сваком, од око осам хиљада

радника и то - 60 одсто плате онима који не раде, пун износ примања за ангажоване раднике и лични доходак увећан за још 60 одсто свима који раде у српским енклавама на Космету.. За ове раднике, од којих 3.115 живи на Косову и Метохији, лане је издвојено 1,6 милијарди динара, односно, око девет милијарди динара за протеклих, нешто мање, од шест година.

За редовне ремонте дистрибутивне мреже и преносни систем у српским енкла-

вама ЕПС издваја око 20 милиона динара годишње, док је у инвестиције, реконструкцију и модернизацију мреже уложено око 100 милиона динара. Овоме треба додати и помоћ породицама киднапованих радника, као и онима чије су куће и станови у марту прошле године запаљени и оштећени. Нажалост, у буџету Републике, ни ове године, и поред обећања, нема новца да би се помогло решавању проблема са којима је ЕПС суочен на Косову и Метохији. Медијска пажња се усмерава ка сваком агрегату који се тамо однесе, показујући, уствари ситне политичке интересе а не стварну бригу за напаћени српски народ на Космету. Управни одбор ЕПС-а је на мартовској седници донео закључке који треба да помогну решавању бар неких проблема. ■

П.М.П.

Основни циљ - заштита ресурса и имовине

■ Прописима Скупштине Косова стварају се претпоставке за осамостаљени рад дела ЕЕС, независно од система Србије

Имајући у виду проблеме у пословању ЈП на Косову и Метохији, функционисање ЕЕС, као и стање имовине и енергетског потенцијала на том делу Републике Србије, Управни одбор ЕПС-а донео је и више закључака. Оцењено је да је стање у погледу заштите имовине у државној својини незадовољавајуће и забрињавајуће, пре свега због доношења прописа Скупштине Косова којима се стварају претпоставке за осамостаљени рад дела ЕЕС на тој територији, независно од ЕЕС Србије. Као приоритетан задатак, Управни одбор ЕПС-а утврђује заштиту енергетских ресурса и имовине Републике Србије на Косову и Метохији и омогућавање остваривања права управљања и располагања. Наглашава се, притом, и обезбеђивање доследног и пуног поштовања Резолуције СБ УН 1244, посебно у делу спречавања аутономне правне регулативе Скупштине Косова у области енергетике. Уз очување територијалног интегритета, имовинске заштите природних богатстава и енергетских објеката у својини Републике Србије, на тај начин обезбеђивало би се и поуздано и редовно снабдевање српског становништва на тој територији.

С обзиром на започете процесе интеграције ЕПС-а у тржиште ЕУ, Управни одбор сматра да је нужно да надлежни државни органи одмах предузму потребне мере за обезбеђење заштите и управљања имо-

Нужно је да надлежни државни органи предузму потребне мере за заштиту управљања имовином републике Србије

вином Републике Србије и за укидање прописа о организовању посебног регулаторног тела, чиме се ствара правни услов за самостално укључивање Косова у енергетско тржиште југоисточне Европе. Од Министарства рударства и енергетике очекује се да одмах предузме мере за обезбеђење свих услова да ЈП "Електрокомет" обавља послове оператора дистрибутивног система и снабдевача електричном

*
*Обезбедити
поуздано
и редовно
снабдевање
српског живља
електричном
енергијом*
*

мере за коришћење енергетских ресурса на овој територији, а да се у њеном спровођењу предвиде и потребна средства за поуздано и редовно снабдевање Срба на Космету, затим да пословодство ЈП ЕПС у сарадњи са министарствима Србије сагледа могућности за обезбеђење извора за финансирање радова на реконструкцији и одржавању ЕЕ објеката.

Управни одбор, уз то, сматра да је потребно изградити техно-економску анализу о условима, могућностима и ефектима оснивања и самосталног рада предузећа из делова ЈП са Космета за обављање послова одржавања енергетских капацитета у Срби-

ји. У циљу решавања радно правног статуса и побољшавања материјалног положаја запослених у ЈП са Космета, Управни одбор препоручује пословоду ЈП ЕПС да сагледа могућности њиховог ангажовања на обављању ремонтних, инвестиционих и других послова у ЈП чији је оснивач ЕПС. У сарадњи са државним органима Управни одбор ЕПС-а сматра и да је потребно предузети активности за обезбеђење извора финансирања зарада запослених који раде на територији Космета, са њиховим одговарајућим увећањем, као и накнаде зарада за запослене који тренутно не могу да обављају послове. Ови закључци доставиће се Министарству рударства и енергетике како би се предузеле потребне мере. ■

М.Ф.

СА МОНТЕРИМА ЕДБ-А

Бомба чува бројило

■ Када дужник нема бомбу, бројило се брани бесним псом, летвом, кантом са бензином...

Сунчано преподне у једном од београдских насеља. Звоно на вратима. Старији човек отвара врата. „Добар дан. Којим добром, људи?“, каже. „Добар дан, Електродистрибуција Београд“, стиже одговор. Човек слегне раменима, уздахне. Зна због чега су ту. „Шта да се ради... Изволите, радите свој посао.“

Нажалост, наша прича не почиње тако. Било је сунчано преподне, али... Да кренемо како и треба, од почетка.

Прича почиње у канцеларији Славка Купрешана, руководиоца погона Електродистрибуције на Бановом брду, који нас је најпре упознао с величином територије која је у њиховој надлежности. Радници овог дела ЕДБ-а брину о потрошачима на Чукарици, Раковици, делу Савског венца, већем делу Вождовца и мањем делу општине Звездара.

- На почетку 90-их година конзум је бројао 140.000 потрошача, а данас их има око 190.000 – наводи Купрешан. – Дуговања и укидања су постојала и онда, али данас их је знатно више. Само ми смо послали више од 4.000 опомена за дуг који премашује 20.000 динара, закључно са јануарским рачуном, што је око 167 милиона динара, а за издате налоге којих има 2.950, дуг износи 128 милиона динара. Дуг који је већи од 80.000 динара, закључно са јануарским рачуном, има 245 потрошача. Када су

вирманци у питању, њих 362 има дуг већи од 20.000 динара, а 69 дуг већи од 100.000 динара.

Разговору се прикључује Драган Орловић, шеф техничке службе, који нам предочава како изгледа рад на терену.

- Искључења су некад била повремени посао, а сада су главни – каже Орловић. Рад монтера је често веома тежак и опасан, а понекад је потребна и сарадња полиције да би им рад на терену био омогућен. То су интервенције по захтеву, када се основано сумња да би могло доћи до нечега што превазилази вербални конфликт. Екипа млађих монтера – Милан Јелић, Сава Вранић, Дејан Вучић и Гоце Николовски – прича своја искуства. Недавно их је, после искључења струје, дужник полио бензином и претио да ће да их запали.

*
Недавно је, после искључења струје, дужник полио бензином монтере и претио да ће да их запали
*

И новине су писале о томе. Тај са упаљачем испале херој, бранио 15-оро деце! – каже Сава, а на његову причу надовезује се Дејан причом о свом „случају“.

- Моја ситуација је била најгора. Добио сам ударац летвом по глави. Колега и ја смо искључили струју дужнику, после чега је овај почео да галами, да нас псује. Узео је неку мотку и кренуо на мене. Успео сам

Има ли домаћина?

некако да га избегнем, међутим, неко од присутних укућана ме је „сачекао“ и с леђа ме ударио неколико пута. Пао сам. У Ургентном центру су констатовали лакше телесне повреде. Опорављао сам се десетак дана.

Прича има много, од претњи пиштољем до проналажења бомбе у ормару са бројилима. Сви се слажу у томе да треба направити добру процену, или како сами кажу, бити добар психолог. Треба бити психички веома јак и не дозволити да се увреда лично схвати. Некад им је веома тешко у томе. Чак и када су ишли да прикључе струју, прошли су лоше.

Радни дан монтера и новинара „кЊх“ почиње састанком са Мирком Зорићем, шефом продаје. Договарају се око налога за искључење. Пре одласка на

терен проверавају последњи пут да ли је потрошач извршио уплату да не би било грешке. Овог пута ту су Зоран Јеремић и Душан Ненадић – такозвани специјалци, стручњаци за тешке случајеве. Зоран је старији и искуснији, на овом послу је већ 26 година, он зна шта треба да се ради у тешким ситуацијама, кажу колеге. Њихов задатак тога дана било је искључење потрошача чији је дуг прешао 50.000 динара. Ни динара нису плаћали месецима. Крећемо на локације на Бановом брду заједно са контролором Родољубом Шарчевићем.

Кола се заустављају испред капије са обавештењем „чувај се пса“. Чекали смо неколико минута док се из куће није одазвао старији господин и пустио нас у двориште уз уверавање да је пас „на сигурном“. Душан отвара ормар и заједно са Зораном проверава број бројила. Док су то радили, пас се искрао и уз лавеж неочекивано сјurio низ степенице.

„Господине, молим Вас, склоните пса“, озбиљно каже Душан. Срећом, пас је мањи и добро расположен, али често није тако. Човек их уверава да његов син тог дана очекује примања и да ће измирити дуг, али, нажалост, бројило мора да се искључи. Често није ни њима свеједно. Знају Зоран и Душан, а и остали монтери да времена у којима живимо нису лака.

- Људи увек мисле 'лако је овима из ЕДБ-а', али и ми смо потрошачи и ми морамо да платимо рачун за струју – речи су наших „специјалаца“.

На следећем месту затичемо младића, који каже да се дуг за струју нагомилао, свестан је тога. Други га направиле, а сад је на њему да враћа. „Кад бих радио и дан и ноћ, не бих могао да зарадим довољно да га отплатим“, каже он и додаје: „Сеците... шта да радим.“

Одлазимо на нову локацију. Стојимо испред лепе новоизграђене куће. Ту су већ искључивали бројило, али струја се и даље троши. ■

А. Чолић

ТАМНАВА, НОЋНА СМЕНА

Уцртавање НОВОГ ЗЕМЉОПИСА

■ Његов багер кошта колико и велики путнички авион, а доноси бар сто пута већи приход, свеједно да ли се рачуна у новцу, тонама угља или киловатчасовима електричне струје, али, упркос томе, Милета прима плату десет пута мању него пилоти

Мрак није препрека Милета Јанковић за командама багера

Милете Јанковића нема међу првих десет у Гинисовој књизи. Нема га уопште, уосталом. Ваљда је то отуда што његове рекорде нису пријављивали, багателисали су их, нису се сетили, шта ли. То је велики пропуст. Јер, Милета је за двадесет осам година, колико ради у Колубари, ископао чак - четрдесет пет милиона тона угља! Колико је то ћумура, најбоље се може докучити ако се спомене да је с толиком количином могао да "храни" термоелектрану, ону у Обреновцу, годину и по.

Милета је багериста. Ради са багером СРС 630 у Тамнави, на западном пољу. Овај број из ознаке казује да корпа багера захвата 630 литара:

двадесет је таквих корпи на точку који се окрене девет пута сваког минута током смене што траје осам сати, па се лако да израчунати колико је то укупно. Нема грешке. Када му се одбију слободни дани, годишњи одмори, сервиси, ремонти, плани-

*
Шест Нових година дочекао у кабини багера, али рачуна да му то иде на негативни салдо, да и није неки рекорд, па се не хвали тиме
*

рани и непланирани застоји, изађе тачно на онолико угља. У тону.

Тај његов багер кошта колико и велики путнички авион, а доноси бар сто пута већи приход, свеједно да ли се ра-

чуна у новцу, тонама угља или киловатчасовима електричне струје, али, упркос томе, Милета прима плату десет пута мању него пилоти.

За двадесет осам година успео је да постави још један рекорд: није спавао 16.000 сати јер је радио у трећој смени. Оно, тачно је да је могао да прилегне преко дана, да дремне, али није то исто. Ноћ је ноћ.

Милета је из Лајковца, па на посао и с посла мора да путује бар сат и по у једном правцу. Време прозалиудничено у путу му се не рачуна у радни стаж. По закону. Колико је тако пробдео по аутобусима, не зна се тачно, али биће да је и то некакав рекорд?!

Рудник ради непрекидно, свих двадесет четири часа дневно током 365 дана, без

обзира на годишње доба, временске услове, рат или мир. Тако је он бар шест Нових година дочекао у кабини багера, али рачуна да му то иде на негативни салдо, да и није неки рекорд, па се не хвали тиме. О државним и верским празницима, пропуштеним славама, преславама, испраћајима, рођенданима и свадбама не води никакву евиденцију, не зна им број.

Што се њега тиче, не мари: ако би већ морао у рекордере по Гинису, он би најрадије да подели десето место са Билом Гејтсом, најбогатијим човеком на свету, или бар прво, с оном бабом која је проживела сто двадесет две. Или с обоје, најбоље. А, ако не може тако, онда му је свеједно.

Посада Милетиног багера, тракиста и његов имењак Милета Нинковић, планер-

ФОТО: САША ЦАМБИЋ

стажа и животног искуства, нашао би се неки рекордер и међу њима. Али, има времена, никад се не зна...

У близини Милетиног багера, а посред западног поља, тече Хладница. Испрчила се и људима и њиховим плановима. Људима је лако, прескоче је или прегазе, али за рудник је то велика мука. Јер, иако је реч о обичном потоку, рударима са површинског копа изгледа као права, моћна река. Као Дунав или Сава.

Исправили су јој ток, улили је у језера и канале, цевима је спровели до Тамнаве, али опасност да водурина негде нађе пут, пробије се и потоци и рудник, и машине, и људе, и сав њихов труд, вечита је претња. А злослутна.

Коп је ишаран силним баграма и језерцима које непрекидно исушују пумпама, али лакше им је кад их припишу тек окопнелом снегу, него

непредвидивим ђудима набујалог потока.

На карти што виси на зиду канцеларије инжењера Миодрага Андрића, директора рудника, виде се и стари и нови ток Хладнице. Црвена линија кривуда као бесна змија, плава је права као стрела. По томе се може докучити шта је све рударима у опису посла. Да се на карти види и шумовито брдо наспрам станице за утовар угља што је настало од претекле јаловине, или котлина која се дуби под захукталим багерима, помислио би човек да је учртвава рука Оног горе, лично, стварајући тако неки нови свет.

На карти се види да ће површински коп "Тамнава - западно поље" бити шорок три, а дугачак шест километара. Али, када се све обихвати погледом са обода,

*
Донедавно је пушио и по четири паклице цигарета за смену, јер се дуванским димом најбоље чисте плућа од угљене прашине
*

онамо, према путу за Уб, утисак је да у нацртима има претеривања, да је све много мање. То је зато што су багери, и овај за угаљ, и онај за покривку, и наизглед мали булдозери који их опслужују, прави мастодонти чија је величина непојмљива несвиклом оку и уму. И тек када им се приђе, могу им се спознати димензије и наслутити њихова снага. Да нису такви,

не би ни могли да мењају топографске карте.

Али, постоји ту једна зачковица о којој је причао инжењер Слободан Митровић, некад први човек баш овог рудника, а сада помоћник директора Дирекције за производњу угља, коју рудари одлично знају. Наиме, природу још нико није успео да превари: не може јој се узети више него што је она спремна да да. Ко заборави и оглуши се о то, осетиће силан бес и њене исконске моћи. Већ се догађало, онолико пута. Па опет, одавде су у јануару ископали за трећину више. И у фебруару, мада не баш толико. Кад на лето буде постављена нова опрема, подићи ће производњу и за свих педесет одсто! Па шта буде.

У кабини багера која се њише као кајута брода на немирном мору, дознали смо од Милете још неколико важних ствари. Пре свега, да су рудари срдачни и гостољубиви, а с тим у вези и то како се на усковитланој пучини може попипати кафа, као и да у Лајковцу припремају изван-

редну суву прштуту. Затим, да своје сину Ненаду никада не би саветовао да крене његовим путем, да је донедавно пушио и по четири паклице цигарета за смену, јер се дуванским димом најбоље чисте плућа од угљене прашине и, коначно, да је директор "Тамнаве - западно поље" само у оним службеним саобраћањима инжењер Миодраг Андрић, а иначе, за већину од осамсто педесет рудара, техничара и инжењера, само - Цо.

- А, како је по дану, Милета?

- Исто: отупљује живце, заглушује слух и растреса кости, али се угљена прашина боље види.

Ујутру, пре седам, стигла му је смена. Јер, Милета и његов колега из прве шихте обављају "летећу измену", док сви остали то могу да учине с нешто мање журбе.

мајстор Зоран Ђенадић, па електричар Дејан Дујмовић и Милан Станимировић, бравар, учествовали су и не знајући у постављању тог чудесног рекорда у ноћи између петка и суботе, 18. и 19. марта, када смо им банули ненајављено. Да су бар старији, или са више радног

Део посаде багера из ноћне смене "Тамнаве - западног поља"

Милош Лазић

НАСТАВЉЕНИ РАЗГОВОРИ СИНДИКАТА ЕПС-А И ВЛАДЕ СРБИЈЕ

Чекајући социјални програм

Решења из новог Закона о раду довела синдикалне представнике у незавидан положај

Само неколико сати пошто су у Костолцу потписани споразуми синдиката и пословодства о престанку штрајка у "Геораду" и "Приму" започели су 25. марта прелиминарни разговори представника Синдиката ЕПС-а и Владе Србије. На дневном реду нашло се све оно што је у дужем периоду представљало камен спотицања у споразумевању Владе и једног од најјачих синдиката у јавном сектору. Пре свега, то су доношење социјалног програма, динамика реструктурисања ЕПС-а, вредност радног часа и кретање зарада. Наравно, све је то у директној вези са укупним економским положајем ЕПС-а и на који начин и којом брзином ће се смањивати број запослених, како би се створили услови за профитабилност компаније.

Синдикат ЕПС-а, још од доба Кори Удовички, држао се доследно става да реструктурисање не може да се остварује на штету радника и да треба сачувати јединствено, вертикално организовано предузеће. Већини његових захтева, како се зна, није удовољено. Власник је у постављању нове организације предузећа следио друкчију логику и већ се припрема раздвајање целине у два јавна предузећа. При томе, из ЕПС-а је до краја марта ове године изашло укупно 12 предузећа нон-кор делатности, неки са мање, а неки са више отпора. Истина, неки су се новој позицији и обрадовали.

Социјални програм, међутим, још није донет, а да ли ће запослени у издвојеним предузећима моћи да уживају његове благодети, ма када он ступио на снагу, изгледа више није ни важно. Незванично, наимае, сазнајемо да су представници Синдиката ЕПС-а у првом разговору с

представницима Владе били затечени сазнањем да њихова организација и не мора да буде равноправан преговарач, нити је послодавац обавезан да уважи мишљење Синдиката. Спорадичну улогу у одлучивању о судбини јавних предузећа и запослених у њима синдикат је добио новим решењима Закона о раду, који је председник Републике Борис Тадић једном враћао Скупштини, а онда га упутио Уставном суду да процени његову уставност. Оно што се нашло у коначној верзији Закона није било ни у једној његовој претходној варијанти, нити су овакве намере обелодањиване.

и о томе да ли ће га "у пакету" испоручити новом послодавцу.

На наше питање да ли Синдикат ЕПС-а остаје при ставу да заоштрава синдикалну борбу до генералног штрајка, председник Милан Ковачевић каже да су нестали разлози за једносатни штрајк упозорења, будући да су штрајкачки одбори у Костолцу потписали споразуме, али да ће се новонастала ситуација у вези са новим законским решењима врло озбиљно размотрити. Ради тога је затражено да се предлози Владе у вези са планом реструктурисања, кретањем зарада и вредно-

така за јавни сектор. За сваки квартал прецизно ће се одређивати укупна сума која може да се исплати за зараде, а у те оквире треба ставити и вредност радног сата. У ствари, укупна маса средстава за зараде и вредност радног сата биће међусобно условљени. Како год их приказивали, "плафон" не може да се пробије, те је време ограничени и домет наших преговора – каже Ковачевић и додаје да, према најјавама из Владе, до октобра треба да буде распоређено повећање плата у ЕПС-у за око осам процената, што је знатно мање од онога што тражи Синдикат.

Споразуми у Костолцу

Потписивањем споразума пословодства са штрајкачким одборима "Георада", чијих је 52 радника штрајковало глађу, и "Прима", који је најавио штрајк, прекинута је 24. марта обустава рада у овим костолачким предузећима, која се издвајају из ЈП ПК "Костолац", односно из ЕПС-а.

Споразумима је потврђено да ниједан радник неће остати без радног места и да ће и када се ова предузећа издвоје имати услове за добро привређивање. Уговори о сарадњи са оснивачем, ЕПС-ом, уместо раније планиране две године, важиће до краја 2008, а уз то и једно и друго предузеће добили су гаранције и за нове послове.

"Георад" ће потписати уговор о пословно-техничкој сарадњи са ТЕНТ-ом и "Колубаром", а у изгледу је да буде ангажован и у "Бердапу" на одржавању приобаља. За "Прим" је најављено стратешко партнерство са "Колубара-Металом", што значи и сигурне послове.

Радници "Георада" и "Прима" почели су одмах, у понедељак, 28. марта, потписивање нових уговора о раду у издвојеним предузећима.

Занимљиво је да су своје потписе на овакав Закон о раду ставили Самостални синдикат и Синдикат "Независност", у чијем саставу нису синдикати највећих предузећа у јавном сектору, дакле ни Синдикат ЕПС-а. Ипак, Скупштина је потписима Миленка Смиљанића и Бранислава Чанка добила зелено светло да овласти послодавца да без уважавања друге стране одлучује о положају запосленог, поред осталог

шћу радног сата доставе у писаној форми.

- Ми још не знамо да ли можемо са сигурношћу да рачунамо на средства за социјални програм, чије доношење, истина, у овом првом разговору није довођено у питање. Јасно нам је речено да наше зараде морају да се крећу у строго контролисаним оквирима и да ће маса бити замрзнута, како би Србија наводно могла да испуни захтеве за смањење изда-

Милан Ковачевић

Наш саговорник додаје да је аргументација представника Владе била таква да је навела преговараче из Синдиката да још једном све претресу на Извршном и Главном одбору. Тим пре што се испоставило да, према новом Закону о раду, послодавац (у нашем случају Влада у име државе и пословодство) имају одрешене руке.

А. Цвијановић

МЕХАНИЗМИ КЈОТО ПРОТОКОЛА

Трговина емисијама

■ У Кјото протоколу, трговина емисијама је генерални термин који се користи за три флексибилна механизма

Механизми Кјото протокола су усавршавани са циљем да помогну развијеним земљама да смање трошкове остваривања циљне емисије гасова са ефектом стаклене баште. У првом периоду то се односи на обавезе од 2008. до 2012. године како би се смањење емисије остварило и у другим државама у којима су ти трошкови мањи.

Да би била подобна за коришћење било којих карбон кредита за остваривање обавезе по Кјото протоколу и за учешће у трговини емисијама по члану 17. земља која је прихватила Кјото протокол мора да испуни захтеве: да је, истовремено, чланица Анекса I Конвенције и Анекса Б Кјото протокола. Затим, да је њен додељени износ емисије израчунат и забележен, да има успостављен национални регистар, као и национални систем за процену емисије гасова и да је поднела годишњи извештај инвентара емисије гасова који изазивају ефекат стаклене баште и додатне информације о додељеном износу емисије, каже Драган Вукотић, водећи инжењер у Дирекцији ЕПС-а за развој и инвестиције.

Први механизам је Међународна трговина емисијама која омогућава држа-

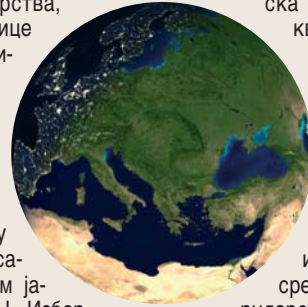
вама да пренесе део њихове “додељене емисије” и примењиваће ће се од 1. јануара 2008. године, истиче Вукотић. Овај механизам је дефинисан чланом 17. Кјото протокола. Чланице Анекса I које имају циљну емисију по Протоколу могу продавати или куповати карбон кредите од друге чланице уколико њена подобност за трговину није укинута. У циљу спречавања да држава прода исувише својих емисионих права, свака чланица Анекса I мора имати резерву која не сме пасти испод 90 одсто циљне емисије. Ако је, резерва сувише ниска, држави није дозвољено да продаје емисиона права. Кјото протокол предвиђа казни систем за државе које не успеју да испуне обавезе смањења емисије.

Други механизам је, наводи Вукотић, Заједничка примена и он дозвољава државама употребу “карбон кредита” за остварење своје обавезе према Протоколу. Они настају кроз смањење емисије приликом инвестирања у другој индустријализованој држави и резултирају преносом одговарајућег износа “јединица смањења емисије” између држава. Заједничка примена је дефинисана чланом 6. Кјото протокола.

Трећи је Механизам чистог развоја

Наши у Токију и Нагоји

Драган Вукотић, дипломира- ни инжењер рударства, један је од двојице представника Србије и Црне Горе који су учествовали на семинару о Кјото механизмима за државе југоисточне Европе. Семинар је организован у Токију и Нагоји, у сарадњи са агенцијом јапанске владе и УН. Избор

кандидата извршила је Јапанска агенција на основу квалификација кандидата и квалитета извештаја у вези са темом коју је сачинио сваки кандидат за своју земљу. У Србији, кандидати су предложени од Министарства за науку и заштиту животне средине и Министарства рударства и енергетике.

који дозвољава пројекте смањења емисије и подршку одрживом развоју земље. Њиме се генерише “сертификовано смањење емисије” и инвеститор га може користити за своје потребе. Овај механизам је дефинисан чланом 12. Протокола.

Да би земља могла да буде домаћин пројекта, неопходно је да ратификује Кјото протокол и да успоставити Национално тело.

За промоцију малих пројеката сет поједностављених модалитета и правила је одобрен на Конференцији одржаној у Њу Делхију 2002. године. Они подразумевају поједностављења приликом израде базног сценарија и монитинга и примењују се на пројекте везане за обновљиве изворе енергије са максималним излазним капацитетом до 15 MW, за пројекте побољшања енергетске ефикасности који смањују потрошњу енергије, на страни снабдевања и/или потрошње, до 15 GWh/год и друге пројекте који смањују антропогену емисију извора и директно емитују мање од 15.000 т еквивалентног угљен-диоксида годишње. ■

К. Јанићијевић

ПРВО САВЕТОВАЊЕ О ДЕПОНИЈАМА ТЕРМОЕЛЕКТРАНА

Ребус од пепела и шљаке

- У Србији на депонијама одложено од 250 до 300 милиона тона пепела и шљаке
- Стручњаци треба да дају одговор на питање шта радити са овим нуспроизводима

Јавно предузеће ТЕ “Никола Тесла”, Савез грађевинских инжењера и техничара Србије и Друштво грађевинских инжењера и техничара Обреновца, организоваће од 24. до 26. маја 2005. године у

Хотелу “Обреновац”, Прво саветовање о депонијама пепела и шљаке термоелектрана. У термоелектранама у Србији годишње се за производњу електричне енергије искористи око 35 милиона тона угља. Поред створене

енергије приликом сагоревања угља произведе се и седам до осам милиона тона електрофилтерског пепела и шљаке. Створени нуспроизводи, пепео и шљака, одлажу се на депоније чије укупне површине заузимају око 1639 хек-

тара. Од 1974. године до данас, одложено је између 250 до 300 милиона тона пепела и шљаке.

Пепео са депонија, као лак материјал, се преноси снагом ветра и изазива низ еколошких проблема. Прави проблеми јављају се око

места и начина депоновања, али и коришћења пепела и шљаке. Неке депоније достижу висину и до 30 метара, тако да је врло отежана и практично немогућа потпуна заштита животне средине од разношења пепела. Ситуацију на терену посебно отежава и то што су депоније близу насеља, пољопривредних подручја, речних токова и изворишта воде.

У Електропривреди Србије се предузимају кораци на плану заштите животне средине од утицаја депонија пепела. Радови су усмерени ка рекултивацији пепелишта и изналажењу најпогоднијег начина за одлагање пепела. Стога је и циљ овог саветовања да изврши мобилизацију стручног и научног потенцијала који се бави проблематима депоновања пепела и шљаке и да омогући размену искустава између стручњака из земље и иностранства. Како је у првом саопштењу организатора наглашено, за саветовање ће бити урађени материјали важни за ову проблематику, како би се омогућио ефикаснији рад стручњака у службама термоелектрана у решавању тих проблема.

Неке од тема саветовања су пројектовање и грађење депонија, експлоатација и одржавање, заштита животне средине... Посебно је интересантно да се у темама из области заштите животне средине обради и заштита подземних и површинских вода, аеро загађење, заштита земљишта у близини депонија...

Председник Организационог одбора Првог саветовања о депонијама пепела и шљаке термоелектрана је Радомир Наумов, министра рударства и енергетике. Генерални спонзор саветовања је ЈП ТЕНТ а помоћи ће га ЈП ЕПС, ЈП ТЕ "Костолац" и друга предузећа. ■

К. Јанићијевић

Са потписивања уговора: Донацијом до чисте животне средине

ДОНАЦИЈА ЕВРОПСКЕ АГЕНЦИЈЕ ЗА РЕКОНСТРУКЦИЈУ ЕПС-У

За заштиту животне средине 31 милион евра

■ Уговором предвиђена средства уложиће се у побољшање животне средине у ТЕНТ и ТЕ "Костолац" ■ Настављена успешна сарадња ЕАР-а и ЕПС-а започета после 2000. године

Европска унија преко Европске агенције за реконструкцију уложиће 31 милион евра у пројекте заштите животне средине у Термоелектранама "Никола Тесла" и "Костолац". У ТЕНТ-у "Б" средства од 25 милиона евра се улажу у пројекат промене технологије транспорта и одлагања пепела. У ТЕ "Костолац А-2" биће искоришћено 5,3 милиона евра за ремонт и реконструкцију електрофилтера ради свођења емисија честица на европске норме од 50 милиграма по метру кубном. Трећи пројекат који ће се реализовати средствима донације у износу од 350.00 евра, односи се на смањивање зауљености вода у ТЕ "Костолац Б".

Уговор о донацији потписали су у Београду генерални директор Електропривреде Србије др Владимир Ђорђевић и шеф операције Европске агенције за реконструкцију Кристос Гофас, у присуству министра рудар-

ства и енергетике Србије Радомира Наумова, директора Управе за заштиту животне средине Мирослава Никчевића, амбасадора Европске уније у Србији и Црној Гори Жозепа Јовераса, као и представника ЕПС-а и ЕАР-а.

До сада је Европска унија улагала средства у обнову производних капацитета у ЕПС-у, а како је истакао шеф операције ЕАР-а Кристос Гофас, наредни кораци везани су за реализацију пројекта у области заштите животне средине. Изузетно задовољство досадашњом сарадњом исказао је Јоверас и посебно нагласио да су се са проблемом заштите животне средине суочиле све земље које су улазиле у Европску унију. Без отклањања тих проблема, који захтевају доста новца и времена, нема уласка у ЕУ, упозорио је Јоверас.

Од донације ЕУ за опоравак постројења, стигло се до сарадње ЕАР-а и ЕПС-а у области заштите животне средине, рекао је

Наумов: "То је од великог значаја с обзиром на чињеницу да се више од две трећине електричне енергије у Србији производи у термоелектранама". Захваљујући се на донацији, Ђорђевић је навео пример да свака ревитализација капацитета већ сада има значајне еколошке захвате, али и да је за реализацију свих пројеката у области заштите животне средине, поред временског периода од око десет година, потребно и најмање милијарду евра. Извор средстава не могу увек бити донације и кредити. - ЕПС жели - подвукао је Ђорђевић - да као компанија успешно послује и да продајом робе зарађује довољно новца за све што треба да уради. Учинићемо све да и даље буде довољно електричне енергије, али животна средина више неће бити у другом плану, а све што у овој области сада радимо у складу је са нормама Европске уније. ■

К. Јанићијевић

ЕВРОПСКА КОМИСИЈА ОДРЕДИЛА ПРАВЦЕ ЕНЕРГЕТСКЕ ПОЛИТИКЕ У НОВОМ МАНДАТУ

Обновљивим изворима до "Интелигентне енергије"

■ Шест приоритета за пет година-до 2010. године планиране разноврсне подстицајне мере ■ ЕУ све зависнија од увоза енергије ■ Цене нафте и гаса на светском тржишту остаће високе бар у средњорочном периоду

Новоизабрана Европска комисија одредила је шест приоритета на којима ће до истека мандата 2010. године заснивати своју енергетску политику. Приоритети укључују повећање енергетске ефикасности, достизање високофункционалног интегрисаног тржишта гаса и електричне енергије, снажно промовисање обновљивих извора, јачање безбедности нуклеарних електрана, постизање високог степена сигурности у снабдевању енергијом и побољшање веза између енергетске и политике заштите околине и научних истраживања.

Одређујући те приоритете Комисија је оценила да Европа и у наредних пет година мора остати светски лидер у промовисању одговорности за заштиту животне средине. Комисија је, при том, имала у виду прогнозу да ће цене нафте и гаса у свету остати високе бар у средњорочном периоду и да ће Европска унија бити све зависнија од увоза енергије, саопштила је Генерална дирекција за енергију и транспорт.

Европски комесар за енергију, Литванац Андрис Пиебалгс, сматра реалним циљем да ЕУ до 2010. године постигне уштеде енергије у висини еквивалентних 70 милиона тона нафте годишње. Тиме би Унија сваке године штедела око 15 милијарди евра, смањила би емисију угљен диоксида за 149 милиона тона и редуковала увозну зависност у подручју енергије за око четири одсто. У том циљу комесар ће промовисати "реновирану" Европску

иницијативу за енергетску ефикасност, која ће се остваривати као заједнички пројекат Европске комисије и чланица ЕУ на националном, регионалном и локалном нивоу.

Досадашња либерализација европског енергетског тржишта имала је, по оцени Комисије, позитивне ефекте. Постигнут је значајан раст продуктивности, а цене електричне енергије реално су смањене за 10-15 одсто у поређењу са 1995. годином. У већини земаља ЕУ снабдеваче је до сада променило више од 25 одсто великих потрошача струје, али су притом најчешће бирали неког другог домаћег испоручиоца. Удео страних добављача на националним тржиштима назад је, у већини случајева, мањи од 20 одсто.

У плану су и нови подстицаји за повећање удела електричне енергије из обновљивих извора. ЕУ је одредила да из тих извора до 2010. године чланице у просеку треба да подмире 22 одсто потрошње струје, али тај проценат неће бити већи од 18 одсто ако се наставе садашњи трендови. Зато Европска ко-

Дијалог са Русијом

У оквиру редовног дијалога ЕУ са Русијом, успостављеног 2000. године, очекује се даље јачање сарадње. Као најважнији снабдевач ЕУ фосилним горивима и уранијумом Русија испоручује половину гаса, четвртину нафте и трећину количина уранијума које Унија увози.

мисија за период 2007-2013. године и предвиђа значајно повећање буџета за реализацију пројекта "Интелигентна енергија за Европу", којим се финансира развој обновљивих извора и повећање енергетске ефикасности у транспорту.

У оквиру мера за повећање безбедности нуклеарних електрана, које дају трећину производње струје у ЕУ, Комисија планира још интензивнију контролу њиховог рада у односу на претходних пет година када је обављано више од 2.000 инспекција годишње. Од осам "старих" чланица ЕУ које и данас користе нуклеарке, њих пет (Немачка, Белгија, Холандија, Шпанија и Шведска) је донело одлуку о постепеном гашењу реактора, док се три (Француска, Финска и Велика Британија) још нису одлучиле за "пензионисање" ну-

клеарки. Штавише, Француска и Финска најављују градњу нових нуклеарних централа, док нова чланица Пољска држи "нуклеарну" опцију отвореном. Од кандидата за ЕУ, Бугарска и Румунија су потврдиле планове градње нових нуклеарних електрана.

Садашња "експлозија" потрошње енергије у Кини и очекивани сличан тренд у другим регионима у динамичном развоју одржаваће цену нафте на високом нивоу чак и ако она склизне испод 40 долара за барел. У таквом амбијенту заоштрава се питање енергетске сигурности Европе која ће до 2020. године постати 90 одсто зависна од увоза нафте и гаса.

За реализацију шестог приоритета – побољшање веза између енергетске и политике заштите животне средине и истраживања – Европска комисија до 2010. године нарочито планира подстицање развоја нових технологија, попут ветрогенератора, и истраживачких пројеката за ефикасније коришћење енергије. За Седми оквирни програм за истраживање и технолошки развој (период 2007-2013. године) Комисија предвиђа удвостручење буџета, а формални предлог даће у априлу ове године. ■

М. Б.

Више пара за реализацију пројеката обновљивих извора

ЕУ ПРИТИСЛЕ МАЂАРСКУ ЕЛЕКТРОПРИВРЕДУ

Катанац за "прљаве" електране

■ После преоријентације електрана са угља на гас може се десити да у Мађарској преживи само једна термоелектрана ■ Мађарска електропривреда у рукама европских џинова

Мађарска у поређењу са Словачком, Чешком и Пољском, са којима чини електроенергетски блок CENTREL и политички савез назван "Вишеградска група", има доста сличности у електропривреди, али и упадливе специфичности. Мада су три чланице централноевропске "четворке" мале земље, Мађарска је међу њима једини нето увозник струје. У односу на остале има скромне резерве угља, али је највећи произвођач нафте и при том поседује половину природних резерви тог енергента у региону. Нуклеарке су Мађарима снажан ослонац у производњи струје, као и осталима сем Пољске која их нема, док хидроелектране, као и у другим чланицама CENTREL-а, имају симболичну улогу у производњи електричне енергије.

Мађари са осталим чланицама "четворке" деле и јединствен стратешки циљ: повећање енергетске ефикасности да би се смањила обилна емисија гасова из многих термоелектрана. Највећи загађивачи у Мађарској су термоелектране на угљ који претежно користе домаћи нискокалорични лигнит са високим садржајем сумпора и постотком пепела. Под притиском строгих прописа Европске уније у коју је примљена лане, Мађарска мора да убрза прелазак термоелектрана са угља на гас и затварање оних постројења која не испуњавају стандарде о заштити животне сре-

дине. Оштри прописи погађају десетак термоелектрана на угљ и нафту и могуће је да у склопу тих планова у Мађарској остане само једна електрана на угљ – "Matra".

У прошлој години мађарске електране произвеле су 33,1 милијарди киловат-часова електричне енергије, али је домаћа потрошња премашила 40 милијарди киловат-часова, потврђујући традиционални статус Мађарске као великог нето увозника струје. Највећи увоз и лане је остварен из Словачке и Украјине.

Термоелектране на фосилна горива учествовале су са 63 одсто у националној производњи струје, из једине мађарске нуклеарке "Paks" стигло је 11,9 милијарди киловат-часова, односно 36 одсто, док је удео хидроенергије као и ранијих година био симболичан – свега 200 милиона киловат-

сати. Као једна од "најравнијих" европских земаља, Мађарска има свега три мале хидроелектране са укупно 44 мегавата, од којих се две налазе на реци Тиси. Инсталирани капацитети мађарских електрана достижу 8.500 мегавата. За тамошњу електропривреду карактеристично је,

НЕ "Paks" највећи је произвођач електричне енергије

Мањак чистог ваздуха

Аерозагађење је најакутнија еколошка тема у Мађарској јер 44 одсто становника те земље живи у подручјима која не достижу националне стандарде квалитета ваздуха. Велики загађивачи су и термоелектране због застарелости постројења и слабог квалитета домаћег угља. Електране су у просеку старе више од три деценије и имају слабу ефикасност: код ТЕ на угљ ефикасност је 20-28 одсто, а у ТЕ на нафту 33-37 одсто.

Неколико електрана на мрки угљ потиче још из тридесетих и четрдесетих година прошлог века.

иначе, да од педесетак електрана свега 17 располаже капацитетом већим од 100 мегавата.

Процес приватизације у мађарској електропривреди практично је завршен и гро електрана и све компаније за дистрибуцију струје сада се налазе у рукама гиганата попут RWE, E.ON, "Electricite de France" (EDF) швајцарског "Atel-a" и америчке корпорације AES. Такав исход мења и енергетску стратегију земље, јер држава дугорочно гледано неће градити нове електране, већ само резервне капацитете. У државном власништву остао је само холдинг "Мађарске електропривредне компаније" (MVM) који управља нуклеарком у Пакшу и термоелектраном на угљ "Vertesi". MVM има и по 25 одсто власништва у највећој мађарској термоелектра-

угља на гасне трубине траје две године и кошта 60-80 милиона долара за набавку нове опреме.

Као земља која је већ крупан нето увозник струје Мађарска се може суочити са додатним проблемима у снабдевању јер би до 2010. године због затварања електрана-загађивача мањак капацитета могао бити и 1.000 мегавата ако у погон не уђу нова постројења. Првобитно је планирано да сва четири реактора у ХЕ у Пакшу раде по тридесет година и да буду угашени између 2012. и 2017. године.

Нуклеарка у Пакшу у централној Мађарској сваке године троши по 42 тоне уранијума, има четири блока са укупно 1.866 мегавата и највећи је појединачни произвођач електричне енергије у земљи.

Инвестиције у развој мађарске електропривреде, које су биле јако мале у деведесетим годинама и доста скромне до половине ове деценије требало би да се убрзају у периоду 2011-2020. године. У том раздобљу треба да у погон уђу нова постројења снаге 1.020 мегавата, чиме би укупни капацитети електрана у Мађарској нарастали на 9.150 мегавата. У сваком случају, мађарско искуство је занимљиво за Србију и ЕПС, где већ четири године сваки велики ремонт ТЕ представља уствари модернизацију, ревитализацију и еколошко унапређење постројења. ■

Младен Бачлић

Будимпешта "осветљена" већ 110 година

Електрификација мађарске престонице Будимпеште извршена је 1893. године. До 1913. године у Мађарској је изграђено 200 објеката за производњу струје просечног капацитета 1,2 мегавата, а до 1935. године електрифицирано је свих 56 градова и око 30 одсто села.

ХРВАТСКА ЕЛЕКТРОПРИВРЕДА

Договор о НЕ "Кршко"

Међудржавна комисија Хрватске и Словеније за нуклеарну електрану "Кршко" потврдила је програм разградње те нуклеарке и одлагања радиоактивног отпада и истрошеног нуклеарног горива. Договор о финансирању тог програма, чија је реализација "тешка" готово 350 милиона евра, постигнут је почетком марта у Кршком на састанку Међудржавне Комисије коју предводе хрватски министар привреде Бранко Вукелић и ресорни словеначки министар Андреј Визјак. Планирана сума обезбедиће се формирањем посебних фондова у које ће свака страна у идућих 19 година издвајати по 14,25 милиона евра годишње заједно са приходима од укамаћивања тог новца.

Овај програм израдили су стручњаци словеначке Агенције за радиоактивни отпад (АРАО) и хрватске ком-

паније АРО. Још нису одређене локације за градњу одлагалишта, али је влада у Загребу одлучила да се у Хрватској неће градити такав објекат. Хрватска ће ускоро основати и планирани наменски фонд, док је словеначка страна у њему већ прикупила приближно 115 милиона евра.

На састанку ове комисије било је речи и о захтеву Хрватске да јој се врати део новца из словеначког фонда који се пунио петогодишњом зарадом од продаје електричне енергије из хрватске половине ХЕ "Кршко". Хрватска страна тражи и исплату 53,7 милиона долара одштете због кашњења у испоруци струје. Уколико изостане договор са Словенијом, о овим питањима одлучиће међународна арбитража, наводи се на сајту Хрватске електропривреде. ■

М. Б.

Изградњом пет нових хидроелектрана словеначка електропривреда удвостручиће своју производњу

ПЛАНОВИ СЛОВЕНАЧКЕ ЕЛЕКТРОПРИВРЕДЕ

Ланац ХЕ на доњој Сави

Највећи енергетски пројекат у Словенији свакако је градња ланца пет хидроелектрана на доњој Сави, које ће, како се очекује, више него удвостручити производњу струје на овој реци. Електрична енергија из нових хидроелектрана "Боштањ", "Бланца", "Брежице", "Кршко" и "Мокрице", које ће поступно бити градјене до 2018. године, представљаће 21 проценат производње словеначких хидроелектрана, а покриваће, према предвиђањима, шест одсто укупне потрошње струје у Словенији.

У групи најприоритетнијих послова, и комплетна обнова хидроелектрана "Златоличе" и "Мосте" која би требало да буде приведена крају за две године, модернизација блока пет

у термоелектрани "Шопштањ" чији се завршетак планира 2007.

Да је словеначка електропривреда финансијски и те како у прилици да размишља дугорочно доказује чињеница да је већ направљен и списак такозваног другог приоритета. А на њему су се, уз хидроелектране на средњој Сави, Мури и Идријици, чија би градња требало да почне 2010. године, нашле и мале хидроелектране, ветрогенератори и соларне електране. Градња малих хидроелектрана планирана је све до 2013. године, а из соларних електрана и са фарме ветрењача које ће се наћи у Приморској, киловат- сати треба да крену већ за три године. ■

П.М.П.

Уговор о испорукама

Јавно предузеће Електропривреда БиХ потписало је уговор о испоруци 700 милиона киловат-часова електричне енергије Електропривреди Хрватске Заједнице Херцег Босна у овој години.

Према одлуци владе Федерације БиХ, електроенергетска предузећа у том ентитету у обавези су да ставе на располагање вишкове струје уколико другој страни недостаје електрична енергија за снабдевање тарифних купаца.

Уговор су потписали директори та два јавна предузећа, Енвер Кресо и Владо Марић. У изјави новинарима, Кресо је рекао да се Електропривреда БиХ у протеклом раздобљу концентрисала на улагања у модернизацију постојеће опреме, а да ће се у наредном периоду окренути изградњи нових објеката. "Приоритет у градњи добиће објекти из хидропотенцијала. - Пратимо и планове реструктурирање рудника угља и на томе ћемо градити подлогу за изградњу термо блокова са новим технологијама које би имале већу ефикасност и ниже трошкове производње, а тиме и нижу цену електричне енергије", прецизирао је Кресо у изјави објављеној на Интернет страници ЈП Електропривреда БиХ.

Како је Кресо истакао, приоритетни циљ је изградња ХЕ Устиколлина и ХЕ Врандук капацитета 40-60 мегавата, са врло квалитетном хидрологијом. Сама изградња не би била скупа јер се не би потапале велике површине и не треба измештати становништво. Обратили смо се федералној влади да изда концесије за та два објекта. Размишљамо и о изградњи термо блокова, а један од првих који има развијену студијску подлогу је блок од 370 мегавата у Тузли, где постоје руднички капацитети који би се тиме додатно уполнили. Значајно би се уполнила и домаћа индустрија, пројектанти, испоручиоци опреме, грађевинске и монтажерске фирме.

Потписивању уговора присуствовао је и Доналд Хејс, први заменик Високог представника за БиХ. Хејс је у изјави за "Новости", информативни лист Електропривреде БиХ, рекао да је она "усвојила модеран пословни план и да је сада побољшана способност да се помогне другим електропривредама". Поводом приватизације и реорганизације електроенергетског сектора у БиХ, амбасадор Хејс је навео да "предстоји реорганизација производње на основу секторске намене". Реорганизација ће, по његовим речима, омогућити приватно инвестирање у објекте за производњу електричне енергије. ■

М. Б.

Тендер за продају у мају

■ У плану продаја 51 процента власништва ЕСМ ■ Грађани, опозиционе странке и део научно-стручне јавности против приватизације енергетских ресурса

Влада Македоније не одступа од структурних реформи електроенергетског сектора и од права да до краја године приватизује капацитете АД “Електростопанства Македоније”. Убрзано се, стога, и припрема међународни тендер, који ће се расписати у мају, за продају већинског и атрактивног пакета акција свих производних капацитета и 28 дистрибуција, колико их и има у систему ЕСМ. У плану је, тако, да се стратешком партнеру прода 51 проценат власништва компаније (све електране, хидроенергетски извори и дистрибуције). Обострани интерес владе и страних инвеститора је да се сви ови послови заврше до краја године.

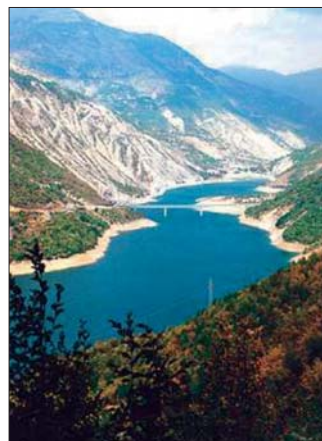
Владо Бучковски, председник Владе Македоније, тим поводом сматра да ће од начина и темпа приватизације електропривреде зависити будући развој економије. Структурне реформе које држава спроводи и у делу електропривреде неопходне су, истакао је Бучковски и у сагласности су са директивама Европске уније, а значе и интегрисање са европским тржиштем. Циљ Македоније

је да се кандидује за чланство у ЕУ, а са тим реформама, које је потребно транспарентно и суштински спроводити, његово остварење не само да је много реалније него ће се и брже одвијати. Завршетак тог процеса омогућиће и улазак свежег капитала и страних инвеститора у делу електроенергетике.

Странци су посебно заинтересовани за хидроелектране, што као суштинско намеће и питање – треба ли у њима сачувати доминантно власништво?

За куповину капацитета македонске електропривреде заинтересовано је више реномираних иностраних компанија, пре свих CEZ – Чешка Електропривреда, која не крије намеру да постане лидер у електроенергетском сектору централне и источне Европе и немачки RWE. Према речима Бучковског, влада прижељкује

да у овој “утакмици” за продају учествује што више јаких европских компанија, како би се електроенергетским објектима, на тај начин, знатно повећала цена. Странци су већ сада посебно заинтересовани за хидроелектране, што као суштинско намеће и питање – треба ли у њима сачувати доминантно власништво? Неза-

тив продаје тих капацитета. И то највише због лошег искуства са продајом “Телекома”. Главни разлог је и оправдан – могуће знатно поскупљење електричне енергије иако је њена цена у надлежности Републичке регулаторне агенције.

Научна и стручна јавност, преко медија и на бројним трибин ама, износи “модемификовани” став и траже од владе да успори тај процес и да се још једном сагледа да ли је за електропривреду сврсисходна продаја већинског пакета акција. Процењује се да би се тиме, заправо, само државни монопол заменио приватним и да држава тиме не би ништа добила. Насупрот томе, дугорочно би “изгубила” највеће национално благо.

Водећи стручњаци из ове делатности присталце су, ипак, постепене приватизације ових капацитета. Али, изричито траже да се, најпре, донесу сви потребни закони, затим да се, после реструктурирања, сагледају резултати функционисања посебних правних субјеката и да се успостави домаће тржиште електричне енергије. Њихов је став и да се хидроелектране ни у ком случају не нуде на продају страним инвеститорима, јер се у њима добија најплеменитија и најјефтинија електрична енергија, а уз то Македонија располаже и богатим воденим ресурсима. Респектујући таква незадовољства, Влада Македоније обавезала се да ће до новембра донети и осталу законску регулативу, с тим што Конзорцијум консултаната за приватизацију “Majnet Bank”, истовремено, истиче да је припрема услова за тендер приватизације ЕСМ у току. ■

Сашо Новевски

Отворена питања у вези са продајом хидроелектрана

НЕМАЧКА

"E.ON Group" планира огромна улагања у енергетику

Немачка корпорација "E.ON Group" планира улагања од укупно 18,7 милијарди евра у наредне три године. Кључна инвестициона подручја су модернизација електроенергетске и гасне мреже, градња електрана које неће угрожавати животну средину и куповина акција домаћих и страних компанија.

Према амбициозном инвестиционом плану 2005-2007. године, E.ON ће у земљама централне и источне Европе уложити чак 6,8 милијарди евра, претежно у електране и проширење преносне и дистрибутивне мреже. Пројекти за овај регион укључују градњу по једне термоелектране на угљ и на гас. Значајна средства биће усмерена и у стицање или повећање већинског власништва у две компаније за дистрибуцију електричне енергије у Бугарској, затим у две компаније за дистрибуцију гаса у Мађарској, као и у словачкој енергетској компанији ZSE.

Највећа приватна енергетска компанија у Европи планира да у повећање власничког удела у компанијама на ударним тржиштима широм света укупно инвестира 6,1 милијарду евра. Тиме ће корпорације E.ON побољшати и заступљеност у сектору производње гаса како би повећала сигурност у снабдевању тим енергентом.

У обновљиве енергетске изворе биће уложено чак милијарду евра.

Инвестиције ће се у потпуности финансирати из прилива новца из текућих активности, наводи се у саопштењу објављеном на Интернет страници пословне групе E.ON.

ФРАНЦУСКА

Нуклеарке у пуном погону

Француска је у прошлој години повећала нето производњу струје за 1,1 одсто, на 546,6 милијарди киловат-часова. Нуклеарке су у томе учествовале са 78,1 одсто, хидроелектране са 11,8, а термоелектране са 10,1 одсто, наводи се на Интернет сајту француског оператора преносног система RTE.

Бруто потрошња струје порасла је за 2,2 одсто - на 477,2 милијарди киловат-часова, а нето потрошња на 445,1 милијарди киловат-сати.

Француска електропривреда извезла је 89,6 милијарди киловат-часова електричне енергије или један одсто више него претходне године, док је увоз повећан за 20 одсто, на 29,1 милијарду киловат-часова. Највећи извоз и увоз оства-

рени су у размени са Белгијом, Немачком, Швајцарском и Италијом.

Прошле године, наводи се у саопштењу, направљен је и значајан корак у дерегулацији француског тржишта електричне енергије које је сада отворено 70 одсто.

РУСИЈА

Добар учинак хидроелектрана

Највећа руска електропривредна компанија Уједињени енергетски систем Русије (УЕСР), која у националној производњи и капацитетима учествује са око 70 одсто, произвела је лане 652 милијарде киловат-часова електричне енергије или 2,5 одсто више него претходне године. Хидроелектране у саставу УЕСР побољшале су учинак чак за 13,3 одсто и испоручиле 130,6 милијарди киловат-сати струје. Термоелектране су произвеле 521,4 милијарду киловат-часова, колико и годину дана раније.

Таквом производњом УЕСР је допринео стабилној потрошњи електричне енергије у Русији која је прошле године порасла за 2,3 одсто, на 908,8 милијарди киловат-часова, наводи се у саопштењу објављеном на вебсајту највећег руског произвођача.

УЕС Русије има 440 електрана, укупне снаге око 160.000 мегавата, у чему термоелектране учествују са више од 77 одсто капацитета. У 2003. години УЕС је произвео безмало 636, а Русија 916 милијарди киловат-часова електричне енергије.

АУСТРИЈА

"Ferbund" ојачао тржишну позицију

Аустријски оператор преносног система и један од највећих европских произвођача струје из хидроелектрана, компанија "Ferbund", остварила је прошле године најбоље пословне резултате у својој историји.

Укупан приход повећан је за 24 одсто, на 3,07 милијарди евра, а профит након опорезивања порастао је за 23,5 одсто - на 269 милиона евра.

Компанија је оваквим пословним резултатом учврстила позицију на европском тржишту електричне енергије, где је највиши раст продаја остварила у Француској (57 одсто) и Немачкој (26 одсто). Лане је пословна група "Ferbund" значајно проширила пословање и у Италији и у неким новим чланицама Европске уније, нарочито у Мађарској.

У саопштењу објављеном на сајту "Ferbunda" наводи се да је овакав успех

плод радикалних промена у пословној стратегији. Раније се компанија усредсређивала на дефанзивне циљеве у виду смањења трошкова и дугова. Садашња офанзивна стратегија концентрише се на ширење удела на тржишту и остваривање профитабилног раста у основним секторима пословања.

У прошлој години компанија "Ferbund" је, са 2.500 запослених, продала више од 86 милијарди киловат-часова електричне енергије.

ШВАЈЦАРСКА

"Atel" шири тржиште

Швајцарска корпорација "Atel" побољшала је лане укупан приход за 32 одсто - на седам милијарди швајцарских франака, а профит за 25 одсто, на 339 милиона франака. Такви пословни резултати обезбеђени су високим растом продаје електричне енергије у западној и јужној Европи, што је овој пословној

групи осигурало позицију водеће швајцарске компаније на европском енергетском тржишту.

Највећи приход - од око 5,5 милијарди швајцарских франака - остварен је пословањем у енергетском сектору. "Atel" је продају електричне енергије повећао за 36 одсто, на 93 милијарди киловат-часова.

У овој години очекује се раст прихода и профита сличан прошлогодишњем, наводи се у саопштењу објављеном на Интернет сајту ове пословне групе. ■

М.Б.

Гори лампа

■ За почетак ваља се само сећати, јер онда може много боље да се говори о садашњици и да се каже шта се може очекивати

Сибир, Сибир, руска земља! Сећам се: тако се певало одмах после оног рата, другог светског, оног када је побеђен фашизам и... Шта све није тада побеђено и шта све није почело! Гледали су се руски филмови, тако смо ми, Срби, говорили за сва она остварења која су приказивала живот у великој земљи, у великом Совјетском Савезу, првој земљи социјализма у свету, којима је "показивана и доказивана надмоћ новог поретка" над оним другим, капитализмом.

А нарочито нас је одушевљавао тај Сибир, та непозната руска земља, тамо далеко, на истоку од нас: хиљаде и хиљаде километара.

Учили смо у географији, земљопису, да се Сибиrom назива азијски део СССР, раније Руске царевине, а сада Руске федерације, да је велики десет милиона квадратних километара, да је тамо живело преко двадесет милиона људи, разне боје коже и косоких, такође, има, а све то од Урала, на западу, па до Пацифика на истоку. Од запада до истока седам хиљада километара!

Свега тамо има што уопште има на земљи и под земљом. Менделеев је ту мо-

гао да направи свој систем елемената и да нигде не мрдне.

Да: ту су и реке, и језера, која се чак називају и морима, и планине, и лед, вечити, и снега, температуре од минус педесет до педесет изнад нуле.

Угаљ, готово невероватних резерви, нафта исто тако, која иде нафтоводом од близу осам хиљада километара, и гас(чуо сам, једном, да бушотине само једног краја Сибира могу да снабдевају читаву Европу наредних сто педесет година).

Онда: бакар, па гвоздена руда, боксит, никал.

Дрво. Свугде дрво. И брезе, са белом кором: непрекидно, било на коју страну да се крене.

И: електроенергија. Ко зна колико термоцентра. Хидроенергетски потенцијал, како пише у енциклопедијама, је искоришћен а оне у Братску на реци Ангари и Краснојарску на Јенисеју су међу највећима у свету.

Замислите и ово: акумулационо језеро Братск дуго је 570, а широко од километра и по до двадесетпет километара. Море!

О чудесном Сибиру биће још речи.

Размишљам, да није било научника, занесењака, у тим

временима несхваћених, који су откривали моћи енергије, усмеравали их за добробит човечанства, и то сибирско море, било би једно од многих "мртвих мора". Из сибирских мисли, селим се у Смиљане, Идвор... ка нашим умовима.

Никола Тесла... У његовом селу Смиљану сам био пре четрдесетак година, по налогу легендарног "Политикиног" уредника Љубе Стојовића. "О нашем крају, о Лици, где Срби живе, "Политика" ништа не пише... А тамо је читање "Политике" празник, да ли ви то разумете, ви из новина?" И отишао сам у Смиљан, право у кућу у којој се родио Никола Тесла.

Поред куће, рушевина из Другог светског рата: Немци, Италијани, усташе из НДХ. Њихово дело. Недело. Пронашли су жену која је званично била кустос Теслиног музеја. Кустос? Медицинска сестра! Музеја? Гори сијалица од 25 свећа!!! Шта је могло да се види?!

Стицајем околности, после неколико година, био је август 1977. нашао сам се на Нијагариним водопадима. Снимком је овековечен тренутак кад је нас петнаестак

седело "у крилу" добро познатог Теслиног споменика. Питао сам возача аутобуса, који свакодневно довози овде туристе, чији је то споменик. Није знао!

Имамо ми још имена на чије помињање би требало бар устати, ако не и дубоко се поклонити.

Михаило Пупин... Замислите, срамоте: никад нисам био у Идвору!

А ви? Ђорђе Станојевић! Колико нас зна ко је та грдосија која је почела електрификацију Србије?

Милутин Миланковић. Светски признат математичар.

Електрификација... Одмах се сетим тешких времена после другог светског рата која сам, иако дете, добро упамтио. Наравно, по тегабама и по мраку. У мојој Сирчи, Краљево је близу, свака породица је била срећна ако би имала мало гаса, како се петролеј звао, којим би се сат, два увече, до легања, а то је најчешће било кад и кокоши одлазе на починак, осветљавала само најважнија просторија у којој су укућани обитавали онда кад нису били у пољу, у шуми, у фабрици, у школи.

Једног дана, дошло је и светло!

Није важно што је сијалица шкиљила: мало је боље осветљавала од петролејке.

Како смо сви славили.И ми деца.

Па први радио, марке Тесла, велики, кабаст, али за нас много леп, који је набавила Земљорадничка задруга и који се увече закључавао: као од злата да је био.

И јесте!

...Е, отидите данас у моју Сирчу. Врата од штала, од гаража, од дворишта се отварају даљинским управљачем.

Електрификација...

Одмах после рата смо учили, ми из социјалистичког лагера, да је један од најважнијих задатака социјалистичког, комунистичког или како хоћете назовите га, света: електрификација.

Први пут сам у Совјетски Савез путовао са Одредом Речне ратне флотиле, којом је командовао капетан бојног брода (потом адмирал) Петар Смурдић. Низ Дунав, до совјетског (сада украјинског) градића Измаила, а великог пристаништа. Кад се смркло, ништа се није видело, а свугде је писало да ваља струју штедети. Еј, Русија штеди енергију.

Онда сам "заставиним" аутом преко Мађарске и Пољске стигао до СССР. Гранично место Брест било је у мраку. После и легендарни Лењинград, Санкт Петербург, Петроград...

Да не набрајам даље.

У Москви сам, деведесет прве прошлог века, када сам отишао за "Политикиног" дописника из земље која се распадала (СССР) и земље која је настајала (Руске Федерације) или продужавала тамо где је некад застала царевина, деветстоседамнаесте, први пут видео да се продају прегореле сијалице.

Замислите: прегореле!

А знате ли зашто?

Да би се у фабрици, у комбинату, у школи, у касарни, у вртићу: свугде, у тренутку када нико није могао да види, скидале исправне, а стављале прегореле сијалице.

Важно је да све буде на броју...

...Е, та времена су прошлост.

Са Владимиром Путином су стигла нова.

Ни руске енергетске слике нису као некад. О њима ћемо писати. Јер, без њих ни живот не би био живот. Сибир, као извор живота... ■

Борко Гвозденовић

МЕЂУНАРОДНЕ КОНФЕРЕНЦИЈЕ И СИМПОЗИЈУМИ

О дистрибуцији струје

Међународна конференција и изложба "Дистрибуција – Европа 2005" одржаће се 26-28. априла у Берлину у организацији компаније "Synergy". Очекује се више од 500 учесника на овом скупу на коме ће се размотрити нови трендови и технологије у дистрибуцији електричне енергије.

О трговини енергијом

Међународна конференција и изложба "Трговина енергијом – централна и источна Европа 2005" одржаће се 24. и 25. маја у Будимпешти у организацији компаније "Synergy". Скуп је конципиран као форум где ће учесници идентификовати, разматрати и проценивати трендове развоја енергетског сектора у региону. У оквиру конференције организованаће се и такозвани тренинг семинари посвећени купопродаји струје, гаса и права на емисију гасова.

О соларној енергији

Двадесета европска конференција и изложба о соларној енергији одржаће се 6-10. јуна у Барселони. На овој највећој светској специјализованој конференцији учествују истраживачи, технолози и други стручњаци који раде у истраживачко-развојним центрима, индустријским компанијама, јавним комуналним предузећима и у ресорним државним институцијама. Скуп се одржава уз подршку Европске комисије.

На прошлогодишњој конференцији у Паризу учествовало је 2.000 експерата из 75 земаља. Истовремено је 233 излагача представило своје производе на 7.000 квадратних метара изложбеног простора.

О новим трендовима

Међународна конвенција и конференција "Електрична енергија за Европу: Можемо ли одредити будућност" одржаће се 13. и 14. јуна у Бечу у организацији "Eurelectric"-а. Домаћин скупа је Аустријска асоцијација електропривредних компанија.

На конференцији ће се размотрити неминовне промене у регулативи, технологији и структури компанија и тржишта, укључујући виталну улогу конкурентности у законодавству и пракси Европске уније. Једна од централних тема биће аспект финансирања и то како овај сектор учинити још привлачнијим за инвеститоре.

О европском производном сектору

Међународна конференција и изложба о европској производњи електричне енергије "Power-gen Europe 2005" одржаће се 28-30. јуна у Милану. Скуп је конципиран као место на коме ће се окупити и разменити информације високи руководиоци из електропривредних компанија и ресорни владини званичници из Европе и осталог дела света. На прошлогодишњој конференцији у Барселони било је 1155 учесника из 84 земаља.

О енергетици и заштити околине

Други међународни симпозијум о енергетици и заштити животне средине (IEEES 2) одржаће се 3-7. јула у хотелу "Kirirotis" на грчком острву Кос. Скуп је конципиран као мултидисциплинарни форум за истраживаче, научнике, инжењере и друге стручњаке са циљем да размене информације, представе резултате истраживања и размотре будуће приоритете у овој области. Организатори симпозијума су познати грчки и амерички универзитети.

М. Б.

ГЕОТЕРМАЛНА ЕНЕРГИЈА ЗА ХУМАНИ РАЗВОЈ

Вода није само за пиће

■ Геотермални ресурси постаће главни у наредним вековима ■ Од пре две деценије увршћени у алтернативне изворе енергије

Мада и највећи оптимисти признају да нам прети могућност мањка пијаће воде, па је стога пореде са нафтом, планета Земља, ипак, располаже огромним количинама топле воде, која је због своје енергетске вредности алтернатива не само “црном злату” већ и осталим конвенционалним изворима енергије. Геотермална енергија је у већини земаља где се користи, до сада била нетрадиционалан извор енергије. Од пре двадесет година у великом броју земаља увршћена је у алтернативне изворе енергије.

-Постоје научна мишљења и прогнозе да ће геотермална енергија постати главна у наредним вековима, односно следећи миленијум биће миленијум геотермалне енергије. Геотермални ресурси се све више експлоатишу захваљујући бржем развоју технологија производње и њиховог искоришћавања - каже проф. др Михаило Миливојевић, декан Рударско-геолошког факултета у Београду и један од водећих стручњака Института за хидрогеологију, објашњавајући да је геотермална енергија данас практично сваком доступна.

Једноставно, Земља пред-

ставља једну гигантску топлотну машину, у којој се не престано, почев од њеног стварања, пре више од 4,5 милијарди година, ствара њена унутрашња топлота. Део од те огромне количине топлоте, који се може практично искористити је геотермална енергија. Због тога је и распрострањеност геотермалне енергије у Земљи универзална. То значи да се она налази свугде, практично одмах испод површине Земље. У земљиној кори постоје налазишта термалних вода и водене паре, топлих и врелих сувих стена, магме и налазишта топлих гасова.

Оријентација на, до сада, мало коришћене ресурсе не треба да чуди, јер смо, у свакодневном животу сведоци ограничености изворима конвенционалних енергетских ресурса. Зависност за енергијом континуално расте због раста становништва и индустријализације. Коришћење фосилних енергетских ресурса, који су довели до великог технолошког и друштвеног развоја у прошлости, сада је изазвало пораст катастрофалних ефеката на глобалну животну средину. Атмосфера, океани, клима, екосистеми, ресурси

Кад Земља ради за нас...

Геотермална енергија је домаћа, аутономна и ни по чему не спада у зависну енергију. Њена експлоатација и коришћење је независно од међународних политичких, економских, ратних и других криза. Експлоатација и коришћење геотермалне енергије не зависи од увоза. Њеном експлоатацијом и коришћењем не стварају се услови за политичке и финансијске уцене, као што је случај, на пример, са увозом нафте. Наиме, према стању за 1993. годину, осам земаља располаже са 81 одсто од укупних светских резерви нафте, шест земаља је власник 70 одсто од укупних светских резерви природног гаса, а осам земаља располаже са 89 одсто од укупних светских резерви угља. На експлоатацију геотермалне енергије не утичу ни поплаве, земљотреси, суше, олује. Њене акумулације се не могу уништити. Она се може, практично, на сваком месту експлоатисати и користити, тј. њена територијална дистрибуција је готово идеална.

хране и људско здравље на Земљи трпе негативне последице штетних емисија од масовних отпадака фосилних горива (киселе кише, корозија, респираторне болести, озонске рупе, “стаклене баште”...). У таквој ситуацији неопходно је развијати одрживе и, за околину, чисте енергетске ресурсе, каква је геотермална енергија. У многим земаљама је коришћење овог ресурса национални приоритет. Најбољи примери су Исланд и Филипини.

- Зато што је дистрибуција налазишта њених ресурса карактеристична за геолошки активна подручја геотермална енергија је до недавно сматрана енергетским извором “регионалног” значаја. Међутим, с брзим и успешним развојем топлотних пумпи геотермална енергија је постала

главни снабдевач топлоте. То је данас најразвијенија “мала” енергетска технологија у високо развијеним земаљама: САД, Немачка, Швајцарска, Аустрија,.. Производња електричне енергије из геотермалне енергије налази се у плановима развоја енергетике свих земаља, које имају високотемпературна хидрогеотермална налазишта, каже проф. Миливојевић, напомињући да ће ускоро постати доступнија много већем броју земаља због завршетка развоја HDR (HotDryRock) технологије, која ће омогућити комерцијалну производњу електричне и топлотне енергије из сувих стена.

Директно коришћење, такође, полако заузима место, уводи се као један од најозбиљнијих енергетских извора будућности за многе земље у свету. Све податке о директном коришћењу геотермалних ресурса готово је немогуће поуздано прикупити, али се се на основу постојећих закључује да је примена удвостручена до 1998. године. Нарочито је импресиван процес развоја топлотних пумпи са плитким измењивачима топлоте у тлу током задњих 10 година. Има их већ неколико милиона јединица у САД, и више од једног милиона у Европи. ■

Следећи миленијум припашће геотермалној енергији

Ј. Путниковић

АУСТРИЈСКИ ПАТЕНТ

Бечка школа грејања на отпад

■ Престоница Аустрије већ 34 године ужива у благодетима еколошког грејања захваљујући јединственом систему прераде и одлагања смећа ■ Пројекат вредан преко 300 милиона евра исплаћен кроз продају технологије свету и очување животне средине

Древна варош на обалама Дунава, не привлачи само пажњу милиона туриста због својих културно – историјских споменика, Пратера и династије Хабсбург, већ је место окупљања експерата за екологију, грејање и прераду свих врста градског отпада Разлог: Електрана за прераду и претварање отпада у енергетско гориво “Spittelau”.

Основна идеја крајем шездесетих година, када се кренуло у овај јединствени подухват, је била да ова фабрика служи за загревање Клиничког центра Беча, удаљеног неких два километра у северозападном делу метрополе. Идејни пројекат је урађен 1968., а већ наредне године градска управа је одлучила да крене са изградњом. Фабрика је свечано пуштена у рад 1971. Тадашњи технолози, као својеврсни визионари су хтели да уведу потпуно нови систем прераде, спаљивања и одлагања ђубрета. Наравно, истовремено би се обезбедило и “гориво” за грејање Бечлија и хиљада компанија. Протекле 34 године су показале да се у томе потпуно успело.

Беч је, с друге стране, добио изузетно чист ваздух, спречен је ефекат стаклене баште и смањена је

концентрација метана до дозвољене границе. Приобаље Дунава се не може препознати, а становници Беча поред првокласног грејања имају и 24 часа топлу воду. У технолошке иновације и нову опрему

У технолошке иновације и нову опрему уложено је више од 300 милиона евра, али се новац вишеструко вратио. Патент “Spittelau” је постао симбол Беча и Аустрије и продат је у педесетак земаља света.

уложено је више од 300 милиона евра, али се новац вишеструко вратио. Патент “Spittelau” је постао симбол Беча и Аустрије и продат је у педесетак земаља света.

Систем прераде смећа је доведен до перфекције. Сваког дана 250 истресача смећа са осам висећих мостова избацује десетине тона разноврсног ђубрета у огромне бункере запремине 7.000 кубних метара. Како би се ђубре селектовало у зависности од са-

става и величине, а добила употребљива калорична вредност, оно се меша помоћу огромних челичних хватаљки капацитета четири кубна метра. Кранисти високо у кабинама систематски уситњавају смеће и припремају га за даљу прераду. Током термичке обраде, ђубре се спаљује на две линије помочу течног гаса, а истовремено се издваја индустријска вода. Капацитет термичких пећи је 18 тона на сат, где се на температури од 800 степени Целзијуса добија жељени енергент. Тако се у градску мрежу упумпава 60 мегавата топлотне енергије.

Финална фаза се одвија у такозваном DENOX постројењу, где се кроз каталитичку редукуцију (SCR) течним гасом и загревањем до 280 степени Целзијуса у катодним цевима и гасним горионицима, уништавају диоксиди. Тако пречишћен гас се затим хлади на 115 степени Целзијуса и одлази у атмосфе-

ру кроз димњаке високе 126 метара.

Загађена вода се потом филтрира и пречишћава док се не испусти у канале на Дунаву. Тешки метали у преосталој води после првог спаљивања се претварају у нетопљиву форму у таложним реакторима. После финалног филтрирања и додавања, долазе у мећне пресе, где добијају олик коцки које се пакују у велике специјалне кесе. Пре 15 година Аустрија је донела закон о одлагању смећа и индустријског отпада, што је било својеврсно признање релутатима рада стручњака у фабрици “Spittelau”. Наиме, проценат загађења тла у околини Беча је захваљујући сјајним технолошким иновацијама у преради смећа у погонима “Spittelau” смањен са 80 на мање од 10 одсто. Тренутно се смањење емитовања штетних материја у атмосфери изнад Беча креће у распону од 73 до 98 одсто. То се односи на прашину, угљоводонике, азот-оксиде, угљен-моноксиде, сумпордиоксиде, водоник-хлорид и водоник-флуор.

О томе и о новим инжењерским чудима, експерти “Spittelau” ће сигурно имати шта да кажу на предстојећем Сајму екологије и прераде индустријског отпада у Минхену, крајем априла ове године. ■

Систем са 900 км цеви

Данас “Spittelau” као централно постројење са још десет мањих, на ободима Беча, чини систем који греје 250.000 мегавати, и 4.400 фирми. Инсталирана снага је преко 2.500 мегавата, а потрошачи, су повезани цевоводима дугим преко 900 километара, једним од најдужих те врсте у Европи.

Бранислав Сеничић

Инсталирана снага електране износи преко 2.500 мегавата

■■■■ ПОЛИТИКА ■■■■

ДЕЦА УЧЕ РОДИТЕЉЕ

Најмлађима који ће једног дана, када порасту и почну да зарађују, постати купци електричне енергије, ЕПС поклања посебну пажњу. Због тога су на интернет сајту (www.eps.co.yu) постављене едукативне игрице за њих. На корисничкој страни сајта, у делу "ЕПС и деца", могу се наћи две квиз игрице, у којима се тачним одговорима на постављена питања играч проводи кроз анимиране процесе производње струје у ТЕ и ХЕ.У трећој игрици најмлађи, шетајући кроз кућу, уз помоћ савета који се појављују, одређеним радњама смањују потрошњу струје. Показавши како је компликован процес производње струје, серијом едукативних питања и саветима како да је уштеде, ЕПС жели да деца, већ данас, уче родитеље како да разумно троше електричну енергију.

■■■■ НОВОСТИ ■■■■

САМО ЧИСТИ КИЛОВАТИ

Србију и њену електропривреду задесила су, истовремено, два веома крупна догађаја. ЕУ је, преко Агенције за реконструкцију, доделила донацију ЕПС-у од 31 милион евра за еколошку заштиту Обреновца и Костолца (где се налазе највећи рудници и електране), а у Бриселу је представник Министарства рударства и енергетике Србије парафисирао уговор о оснивању Енергетске заједнице Европе. Тим уговором, који ће ступити на снагу 1. јануара 2006. године енергетски сектор Србије постаје равноправан део европског енергетског тржишта. ЕПС ће, стога, морати да послује по стандардима ЕУ. За ЕПС то значи добит, али и велику обавезу.

■■■■ БЛИЦ ■■■■

ОБОГАТИЛИ СЕ НЕ ПЛАЋАЈУЋИ СТРУЈУ

Око 700 домаћинства у Београду појединачно дугује Електродистрибуцији Београд више од 100.000 динара. Међу њима је и неплатиша-рекордер са Бановог брда из улице Петра Међаве, који дугује више од милион динара. -Тог потрошача са мреже смо искључивали ко зна колико пута, слали опомене, тужбе, а недавно нам је онемогућио прилаз бројилу. Исти такав "милионер" живи и у Миријеву. Рачуне није плаћао годинама И физички је нападао наше раднике који су покушали да му искључе струју. Видећемо докле ће моћи овако, истакла је Добрила Тодоровић, директор Службе продаје и наплате ЕДБ. Када је реч о санкционисању тих потрошача први корак је искључивање са мреже, следи тужба, па пријава против лица које се самоиницијативно поново прикључује. А када се то и догоди следи кривично гоњење.

■■■■ ДАНАС ■■■■

ШТРАЈКОВИ НЕЋЕ ЗАУСТАВИТИ РЕСТРУКТУРИРАЊЕ

Са Синдикатом радника ЕПС-а преговараћемо о зарадама и проблемима реструктурирања компаније- изјавио је Слободан Лаловић, републички министар за рад, запо-

шљавање и социјална питања. Преговараће се, конкретно, о нивоу зарада према споразуму који је Влада Србије закључила 2003. године, као и о брзини реструктурирања тог ЈП. Лаловић је нагласио да се са реструктурирањем ЕПС-а неће стати, већ да ће се овај процес одвијати много брже него до сада. Радомир Наумов, министар рударства и енергетике, изјавио је да ће план пословања ЕПС-а за 2005. бити усвојен на време и додао да је то предуслов за разговоре о зарадама. Истакао је и да ниједан радник у ЕПС-у неће остати без посла.

■■■■ ГЛАС ■■■■

ИЗ ЕПС-А ОДЛАЗИ ОКО 1.700 РАДНИКА

ЕПС је обезбедио средства за исплату стимулативних накнада за споразумни престанак радног односа, као и отпремнине за одлазак у старосну пензију. Како кажу у ЕПС-у, за споразумни престанак радног односа пријавило се око 1.700 радника, а новац је обезбеђен за 2.000. Пријављивање се завршава 31. марта. Основицу накнаде чини просечна нето месечна зарада у октобру, новембру и децембру 2004. године.

■■■■ НАЦИОНАЛ ■■■■

ДИНКИЋ ОБЕЋАО ПОСКУПЉЕЊЕ СТРУЈЕ

Млађан Динкић, министар финансија Србије и његови сарадници нису имали ништа против поскупљења струје 1. априла 2005. године и то за 14 одсто. То је Динкић и потврдио у писму Министарству рударства и енергетике. Наиме, у том писму Динкић обавештава ово министарство да Министарство финансија није сагласно са Планом пословања ЈП ЕПС за 2005 годину и наводи четири примедбе, због којих ЕПС није добио зелено светло за тај докуменат. Али, међу њима нема примедбе: "Не прихватамо поскупљење 1.4.2005. године за 14 одсто, како пише у плану који сте нам доставили, већ захтевамо да корекција цене буде 1.7.2005. године за девет одсто. Те примедбе, дакле, нема, јер је у Плану ЕПС-а који је разматрао Динкић, 1. април, као датум поскупљења, написан по његовом налогу.

ФОТО: М. ДРЧА

■■■ КУРИР ■■■

СРБИ ЋЕ ТУЖИТИ КЕК

Боривоје Вигњевић, потпредседник СО Липљан, најавио је да ће мештани српских села, која су више месеци без струје, поднети тужбу косовском суду против Косовске електрокорпорације (КЕК) и Међународном суду за људска права у Стразбуру против УНМИК-а. Поједини адвокати су спремни да проблем вишемесечног поскупљења струје неким српским селима на Космету реше судским путем, па и пред судом у Стразбуру, јер УНМИК крши законе и уредбе које је сам и донео.

■■■ ДНЕВНИК ■■■

ЕПС НИЈЕ ПРЕГОВАРАО

Директор Центра за односе с јавношћу ЕПС-а Момчило Цебаловић демантовао је медије који су објавили да је то јавно предузеће преговарало са електропривредом Чешке (ЧЕЗ) о продаји својих објеката. -ЕПС ни са ким није преговарао о томе и из новина смо сазнали да је ЧЕЗ заинтересован за сарадњу са ЕПС-ом, истакао је Цебаловић. У новинама смо и прочитали да су из ЧЕЗ-а исказали спремност да улажу, па чак и да купе неке електроенергетске објекте. Компанија ЧЕЗ је приликом презентације у Привредној комори Србије објаснила шта је купила или тек намерава да то учини у региону, али истакли су притом и да уважавају оно што је ЕПС данас.

■■■ ПРЕГЛЕД ■■■

ИЗ РБ “КОЛУБАРА” ОДЛАЗИ 442 РАДНИКА

У ЈП РБ “Колубара” за споразумни раскид радног односа, уз стимулативне накнаде, пријавила су се 442 радника. У првој групи радника, који у овој години испуњавају један од услова за одлазак у пензију, укупно се пријавило

236. У другој групи, коју чине радници који у 2006. и 2007. године испуњавају услове за пензију и инвалиди, евидентиране су 164 пријаве. За трећу категорију радника који имају преко десет година радног стажа, а не стичу ниједан од потребних услова за пензију, пријавила су се 42 запослена.

■■■ НИН ■■■

РУСИ НА “ЂЕРДАПУ”

Један од већих руских послова у Србији биће ревитализација шест агрегата ХЕ “Ђердап”. Посао би требало да почне ове године и да се заврши у наредних шест година. Годишње треба да се ревитализује по један агрегат. Руси ће испоручити опрему у вредности око 100 милиона долара, колико износи преостали клириншки дуг бившег СССР-а (преузет од Русије) Србији. Својевремено расписани тендер ЕПС-а за испоруку ове опреме био је отворен за све фирме, али стицајем околности на њему су остала само два руска предузећа, од којих је и одабрано једно. Начин финасирања био је један од елемената који су утицали на избор, истакао је Љуба Маћић, директор Дирекције за развој и инвестиције ЕПС-а. ХЕ “Ђердап” је и оригинално направљена руском опремом, која је одлично радила преко 30 година, чак много боље него у румунском делу електране, у којој је била измешана руска и румунска опрема. Маћић је навео да ни ревитализовани румунски део није ефикаснији од наших старих агрегата.

■■■ БОРБА ■■■

“ВИСКОЗА” ОСТАЈЕ БЕЗ СТУЈЕ

Мирослав Лукић, директор “Електроподриња”, најавио је могућност да 15. априла са електромереже буде искључена фабрика “Вискоза” у Лозници због дуга од 480 милиона динара. Лукић је изјавио да су из ЕПС-а свим дистрибутивним предузећима стигла упутства да не постоје разлике међу дужницима и да сви који не измире обавезе морају бити искључени.

ФИНАНСИЈСКО ОЗДРАВЉЕЊЕ ЕПСТУРСА

Трошкови у Црној Гори, рачуница у Србији

■ Дотрајало 80 одсто објеката и опреме ■ "Рекреатурс" враћа објекте, чека се сагласност владе Србије

Најважније активности у Програму пословања Епстурса за 2005. годину, на који је Управни одбор ЕПС-а, као и на цене полупансионских и апартманских услуга за 2005. годину, дао сагласност, спроводиће се у циљу потпуне финансијске консолидације предузећа. Такав заокрет Епстурс, који годинама послује на нивоу просте репродукције, требало би да реализује предузимачем више мера на дужи рок, као што су обезбеђење континуираног рада у целој години, ширење обима и квалитета услуге, уштеде и рационализација и активирање нових програма и објеката. Како се са оствареним приходима тек једва покривају расходи, отежавајућа околност и за пословање у 2005. години биће што се оно одвија у веома отежаним условима.

Пословање Епстурса одвија се на територији две републике у којима су у примени различити монетарни системи тако да се плаћања обављају у разли-

читим валутама. Цене производа и услуга, уз то, у Црној Гори знатно су веће него у Србији с тим што се цене услуга Епстурса формирају на основу стања и трошкова који се исказују у Србији - каже Радован Перовић, директор Епстурса. Предузеће је суочено са великим степеном неликвидности, на који поред сезонског карактера делатности, знатно утичу и увођење пореза на додатну вредност производа и услуга, као и то што се плаћања радника ЕПС-а врше са одложеним роком у више рата. У коришћењу су веома дотрајали објекти и опрема, ситан инвентар и алат, чија је отписаност преко 80 одсто. Да би се они могли користити потребна су додатна улагања кроз инвестиционо и текуће одржавање, што цене услуга повећава изнад нивоа који могу да поднесу радници са ниском платежном моћи.

Према речима Перовића, да би Епстурс за раднике ЕПС-а задржао повољне услове за боравак у њихо-

вим објектима и да, упркос свему, не би повећавао овогодишње цене аранжмана за леговања, предузето је више активности, као што су попуна сопствених капацитета ван туристичке сезоне, закуп туђих капацитета у време сезоне, организовање рекреације и рехабилитације радника ЕПС-а у рехабилитационим центрима у Србији, продаја авио и железничких карата итд. У овој години очекује се и коначно решење имовинско - правног и статусног положаја објеката који су одлуком УО ЕПС-а, а уз сагласност Владе Србије, Епстурсу дати на управљање и коришћење, али још се налазе у „поседу“ „Рекреатурса“, ЈП у саставу ЕПС-а, у бившим ју републикама.

Што се тиче инвестиција у овој години предвиђена је реконструкција хотела „Парк“ у Будви и његово сврставање у категорију са три звездице. На основу израђеног идејног плана, за такав захват потребно је обезбедити 45 милиона динара. На крају, за набавку

Хотел "Бабин зуб" - Стара планина

Период	
Јануар	1.150
Фебруар	960
Март	950
Април	960
Мај	1.000
Јун	1.010
Јул	1.080
Август	1.060
Септембар	1.010
Октобар	940
Новембар	880
Децембар	880

Вила "Колубара" - Дивчибаре

Период	
Јан. - Феб.	320
Март	280
Април	240
Мај	280
Јун	240
Јул - Авг.	320
Септ. - Дец.	240

Цене у вили „Колубара“ и хотелу „Бабин зуб“ дате су у динарима, по особи, дневно.

основних средстава, резервних делова и ситног инвентара предвиђено је да се издвоји преко девет милиона динара. ■

М. Филиповић

Период	Хотел Парк		Виле Х. Парк	Вила ЕДБ
	море	брдо		
До 30.04.	10.00	10.00	5.50	5.50
01.05.-10.05.	11.00	11.00	6.00	5.50
11.05.-20.05.	11.50	11.50	6.00	5.50
21.05.-31.05.	12.50	12.50	6.00	5.50
01.06.-10.06.	13.50	13.50	6.00	5.50
11.06.-20.06.	14.50	14.00	6.50	5.50
21.06.-30.06.	16.50	16.50	7.00	6.00
01.07.-11.07.	18.00	17.50	8.00	6.00
12.07.-20.08.	19.80	18.80	9.00	7.00
21.08.-31.08.	18.00	17.50	8.00	6.00
01.09.-21.09.	16.50	16.50	7.00	5.00
22.09.-10.10.	14.00	14.00	6.00	4.50
11.10. и даље	13.00	13.00	5.50	4.00

ТЦ "БУДВА"

■ Пун пансион од 01.01 - 01.07. и од 01.09. - крај 2005.
 ■ Полупансион од 01.07. - 31.08. 2005.
 ■ За кориснике апартманских услуга у вилама Хотела „Парк“ и вили „ЕДБ“ доплата за полупансион 5.5, а за пансион 8 евра по особи дневно.

ЦЕНЕ СУ У ЕВРИМА, ПО ОСОБИ, ДНЕВНО

ТРЕЋИНУ ЖИВОТА ЗАПОСЛЕНИ ПРОВЕДУ У ЛОШИМ УСЛОВИМА

Половина под стресом, остали већ начети

■ Трошкови за санирање професионалних болести и несрећа на раду процењују се у нашој држави на суму од неколико процената бруто националног производа.

Сучавање са бројним проблемима у медицини рада и безбедност на раду дошло се до нове стратегије која представља камен-темељац приоритетних активности којима би се ефикасно одговорило на нове потребе заштите здравља у свету рада, са уважавањем великих разлика у условима у земљама у транзицији где спадамо и ми тј. наша земља.

Циљ ове стратегије је да оне земље у којима су трендови у медицини и заштита на раду већ сада позитивни, остваре даље побољшање показатеља у медицини и заштити на раду.

Све земље треба да развију такве службе у медицини са крајњим циљем да се њима обухвате сви радници без обзира на област привреде, величину предузећа, занимање, начин запошљавања или врсту самосталног рада.

Приближно 40-50 одсто радника изложено је физичким, хемијским или биолошким штетностима, преоптерећењу услед неоправданог тешког физичког рада и ергономским факторима који могу бити штетни по здравље или радну способност; једнак број радника изложен је раду на психичком оптерећењу, који се манифестује симптомима стреса. Наши радници трећину свог живота као одра-

сле особе проведу у таквим, штетним радним срединама. Због тога се сваке године догађају доста честе несреће на раду, где има и смртних случајева, а открију се и нови случајеви професионалних болести проузрокованих различитим штетностима на раду. Поред непотребних људских патњи, трошкови које ове опасности изазивају процењују се у нашој држави на суму од неколико процената бруто националног производа.

Због напред наведеног, потребна је боља организација здравствене службе (медицине рада) и заштите на

Радници у високоризичним индустријама као што је рударство често су изложени непотребно високом ризику и једна петина до једне трећине може годишње добити повреде на раду или обољења

раду посебно у нашој земљи која се налази у транзицији. Овакве службе ако су добро организоване и доступне свим радницима, побољшале би не само здравље радника него и укупни социоекономски развој, продуктивност, обезбедиле здраву животну средину, благостање заједнице, појединца и свих чланова породице. Непотребни трошкови настали због болести и радне не-

способности, као и трошкови здравствене заштите и социјалног осигурања могли би се успешно контролисати.

Брзе промене модерног начина рада повезане су са савладавањем нових вештина, потребом адаптације на нове врсте послова, сталним притиском да се производи више и боље, временским роковима, и пословима који се у кратком року морају завршити, као и са растућим психолошким оптерећењем и стресом код радника. Овакав развој захтева да се приоритет да психолошком квалитету рада и радне средине, а више пажње посвети психо социјалним аспектима рада.

Здравље на раду и здрава радна средина спадају међу највеће вредности појединца, предузећа, заједнице и државе. Суштина стратегије није само у очувању здравља радника, већ и у позитивном доприносу продуктивности реда, квалитету производа, мотивацији за рад, задовољству радом, па према томе, и свеукупном квалитету живота радника, појединца и друштва.

Циљеви стратегије наглашавају значај примарне превенције. У овом развоју улога владе је централна. Предлажу се механизми за успостављање стандарда и смернице за контролу различитих експозиција штетних

материја на радном месту и надзор над поштовањем утврђених стандарда. Највећа одговорност за побољшање здравља и сигурности на раду у оквиру предузећа лежи на послодавцу, због чега треба да постоји трипартитна сарадња између владе, послодавца, запослених (синдиката).

Радници у високоризичним индустријама као што је рударство често су изложени непотребно високом ризику и једна петина до једне трећине може годишње добити повреде на раду или обољења, што у крајњем случају води високој преваленци радне неспољности, и чак превременој смрти, ако се узме у обзир и рад код куће и неформормалан рад, проценат је чак и већи.

Сваки радник има право на здрав и безбедан рад и радну средину, што му омогућава да води социјално и економски квалитетан живот.

Способност да суделује у радним активностима отвара раднику могућност за економски независан живот, развија његове радне способности и социјалне контакте. С друге стране, опасне експозиције и оптерећења који су неколико пута већи на радном месту него у било којој другој средини имају последице по здравље радника. ■

Др. Нада Даковић
специјал. мед. рада

БИОСКОПИ ■ ОСКАРОВЦИ ШИРОМ СРБИЈЕ

АВИЈАТИЧАР

Овогодишњи добитник пет Оскара, најновије остварење култног америчког редитеља Мартина Скорсезеа доноси биографску причу о једном од најконтроверзнијих милионера свих времена-Хауарду Хјузу. Овог пасионираног љубитеља авиона, летења и лепих жена у филму "Авијатичар" тумачи миљеник женске публике Леонардо ди Каприо, за ту улогу номинован за Оскара. Том приликом новинарима је рекао како је вежбао губитнички осмех: "Знао сам да нећу освојити Оскара и заслужено га је добио Џејми Фокс (за сјајно одиграну улогу Реја Чарлса у филму "Rei"), па сам га пред почетак манифестације пред огледалом "глуумио", јер сам знао да ће у тренутку проглашења добитника камере бити уперене у мене. То сви раде и слагаће вас ако вам кажу супротно."

Једини глумачки Оскар за екипу "Авијатичара" отишао је у руке прелепе и талентоване Кејт Бланшет за улогу Кетрин Хепберн, глумице која је, по мишљењу многих, била највећа љубав ексцентричног Хауарда Хјуза. Кејт Бланшет, за коју је недавна гошћа Београда, Катрин Денев, рекла да је једна од најлепших и најбољих глумица данашњице, окитила се првим Оскаром. Када јој је доделио улогу, Скорсезе је од ње захтевао да помно погледа свих петанест филмова које је снимила Кетрин Хепберн, како би до детаља проучила њене покрете и начин говора.

Редитељ Мартин Скорсезе, коме је ово шеста номинација за Оскара, поново је остао без златне статуте (био је номинован за филмове "Таксиста", "Разјарени бик", "Добри момци", "Доба невиности", "Банде Њујорка"). Критичари и познаваоци филма кажу да је једино 63-годишњи Скорсезе и могао да сехвати у коштац са екранизацијом животне приче о човеку који је режирао филмске класике попут "Анђела пакла", "Насловне стране" или "Лица са ожилком", пројектовао разне типове авиона и поред себе имао најлепше жене тог времена попут Хепбернове, Цин Харлоу, Аве Гарднер. Буран и мистериозан живот Хауарда Хјуза, који је наследио очево богатство и учинио га много већим, редитељ Скорсезе је покушао да осветли и разоткрије на један нов, племенит начин, као

причу о човеку који је опседнут савршенством и свему што је радио посвећивао се са много жара.

ДЕВОЈКА ОД МИЛИОН ДОЛАРА

Апослутни победник овогодишње доделе Оскара, али судећи по зарадама водећи хит на биоскопским благајнама, је остварење Клинта Иствуда, које је и на репертоару широм Србије. 74-годишњи Иствуд се у овом остварењу појављује у четири улоге: као продуцент, редитељ, главни глумац и композитор филмске музике. Добитник овогодишње најпрестижније филмске награде за најбољи филм и режију поновио је успех из 1992, када је са вестерном "Неопрштено", такође, освојио Оскара. Ове године Иствуд је постао и најстарији добитник Оскара за најбољу режију.

Трећи Оскар овом филму донела је 30-годишња Хилари Свонк, за најбољу женску главну улогу. Она тумачи боксерку, девојку опасног изгледа, изузетне физичке снаге, али у суштини крхку и нежну Меги. Свонкова је 2000. такође освојила Оскара тумачећи, такође, мушкобањасту девојку у филму "Момци не плачу". Оскара је добио и Морган Фримен за споредну мушку улогу, тумачећи лик некадашњег боксерског шампиона.

Занимљиво је да је снимање филма "Девојка од милион долара" одбило неколико водећих филмских студија, да би се његове реализације латио "Warner brothers" и снимии филм за 37 дана. Потресна боксерска драма је прича о Франкију (игра га Клинт Иствуд) некадашњем боксерском менаџеру, а сада безвољном и апатичном власнику мале боксерске вежбаонице, коме је каријера пропала када један од његових пулена Scar (Морган Фримен) ослепео на десно око у току меча. Scar ради као чистач у Френковој вежбаоници и обојица ће се покренути и живнути када у њихове животе уђе заносна Меги (Хилари Свонк), млада и перспективна боксерка која жели да постане светски шампион.

За филм "Девојка од милион долара" познати филмски критичар New York Posta Lou Lumenick је рекао да је то најбољи овогодишњи филм.

Потресна боксерска прича: "Девојка од милион долара"

КОНЦЕРТИ

БОСОНОГА ДИВА

Цесарија Евора, 60-тогодишња певачица са Зеленортских острва, након две године поново ће певати у нашој престоници, у Великој дворани Центра Сава, 8. априла.

Када је 2003. на истом месту наступала, публика ју је запамтила по гласу којим доминира, по опуштености и лакоћи којом влада сценом. Када се на бини умори од стајања Евора седне за сто који је постављен на бини, запали цигарету и ужива у музици коју изводи оркестар. То што наступа босонога она једноставно објашњава: "Не волим да носим обућу. Увек сам боса, не само када наступам."

Наша публика ову изузетну уметницу вероватно памти и као извођача нумере "Ausencia", коју је отпевала на музику Горана Бреговића за филм Емира Кустурице "Андергрунд". Иако се са Бреговићем није упознала, каже да би волела да поново сарађују, јер јој се његова музика допада. Од своје шеснаесте године пева на родним острвима, на којима се вековима преплићу културе три континента, међутим шта је светска слава схватиће тек када почне да наступа у Паризу 1988. године.

Навикла је да је зову и краљица морне. То је специфична певачка форма, која се негује у крајевима из којих Цесарија потиче, а карактеристични су јој спор ритам и емоције које осетите слушајући је како пева на овај начин. То је туга, носталгија, чежња, патња у гласу уметнице која је због своје посебности и магије омиљена широм света.

Када је питају какву музику пева, каже: "Певам традиционалну музику свог народа". Иако говори само креолским језиком (једна верзија португалског) пева и на другим језицима, често на шпанском. Прва је међу музичарима, која је спојила елементе афричког блуза и португалског фада.

Музички критичари су најбољим прогласили њен албум "Mis Profumado", а на београдском концерту певаће и песме са свог последњег албума "Cafe Atlantico", на коме је присутна мешавина ритмова Африке, Португала, Кариба, Бразила и Аргентине. Светска музичка звезда наступиће пред београдском публиком 8. априла у Великој дворани Центра Сава.

ПЕСНИЧКИ СУСРЕТИ

ДИСОВО ПРОЛЕЋЕ

Дисово 42. пролеће почело је у Чачку и трајаће до 20. маја, када ће на завршној свечаности бити уручена "Дисова награда" Војиславу Карановићу песнику из Новог Сада. Ову поетску светковину отворио је књижевник Радослав Петковић, који је унук Радослава Петковића, рођеног брата великана наше поезије Владислава Петковића Диса и једини је потомак ове славне породице. Ове године ће бити обележена и 125-годишњица његовог рођења. Дис је рођен у Заблаћу код Чачка 10. марта 1880. године. "Нирвана", "Можда спава", "Тамница", "Међу

ДА ВИНЧИЈЕВ КОД

својима” само су неке од песама једног од најзначајнијих песника српске модерне 20. века. У току свог кратког живота (умро је у 37. години) написао је и две књиге поезије ”Утоплене душе” и ”Ми чекамо цара”. У славу једног од наших највећих песника у Градској библиотеци у Чачку, која носи његово име и ове године траје Дисово пролеће.

14. априла ће на овој манифестацији бити одржано књижевно вече Боре Ђорђевића (рођеносца Чачанина, рок легенде и аутора неколико књига поезије и афоризама) под називом ”Погледај дом свој, анђеле”, а 19. априла биће представљен портрет нашег књижевника, аутора 130 књига и преводиоца Драгослава Андрића.

За другу половину априла најављен је и концерт Ненада Лечића пијанисте и како га називају у родном граду-чачанског чуда од детета, који је музичко образовање стекао на школовању у Немачкој.

Посебан део програма овогодишњег Дисовог пролеће биће посвећен младим литератама. Тако ће бити организоване књижевно-сценске, поетско-музичке вечери ученика основних и средњих школа, као и студената из Чачка.

ПОЗОРИШТЕ

СТЕРИЈИНЕ КОМЕДИЈЕ

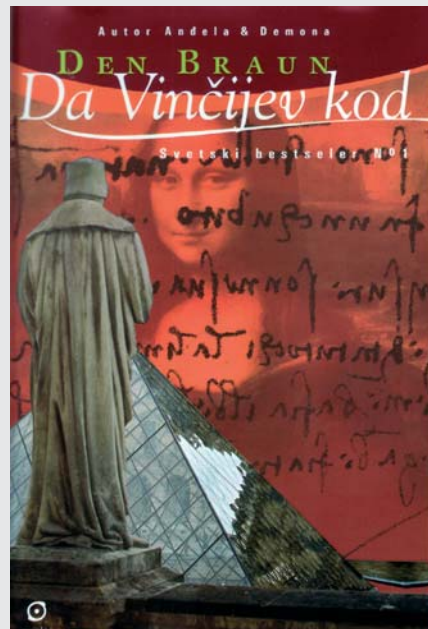
У Народном позоришту ”Стерија” у Вршцу кажу да је премијера ”Покондирене тикве” логичан избор управе овог тетара из једноставног разлога- ове године се навршава 200 година од рођења једног од наших највећих драмских писаца Јована Стерије Поповића.

Након што је објавио своју прву комедију ”Лажа и паралажа”, Стерија је схватио да му овај жанр највише одговара. Тридесетих година у Вршцу пише своје најбоље комедије: ”Тврдица”, ”Кир Јања”, ”Покондирена тиква”. А двадесетак година касније и тзв. озбиљне комедије, у које уноси и мало горчине: ”Београд некад и сад” и ”Родолупци”. Многи наши савремени редитељи се враћају његовим комадима постављајући их на сцене позоришта широм Србије.

Последња представа рађена по његовом делу је управо у његовом родном Вршцу. Глумац и редитељ Миленко Павлов поставио је представу ”Покондирена тиква” која се од средине марта, може гледати на Великој сцени Народного позоришта ”Стерија” у Вршцу. Осим редитељске улоге, Павлов је и сценограф представе, али и тумач главне улоге Јована. Док је улога помодарке Феме поверена једној од наших највећих позоришних, али и филмских глумица Тањи Бошковић, која је улогом у ”Покондиреној тикви” обележила 30 година рада.

Још једна нова представа рађена по Стеријином комаду је на позоришном репертонару новосадског Српског народног позоришта. Реч је о комедији ”Цандрљиви муж” у адаптацији и режији Радоја Чупића, који је ово Стеријино дело, по мишљењу критике, учинио аутентичним на савремени начин, стварајући духовиту и разиграну представу.

Књига ”Да Винчијев код” америчког писца Дена Брауна постала је својеврстан глобални издавачки феномен. До сада је књига у свету продата у десетинама милиона примерака, а свакодневно руши све рекорде читаности. Незапамћено интересовање за ово штиво влада и код нас. Поред квалитета који је неоспоран, Брауново дело је изазвало и велике контроверзе јер је у овом религиозном трилеру аутор провукао теорије које су у супротности са хришћанском доктрином: да Исус Христ није умро на крсту, већ се оженио Маријом Магдаленом и са њом имао децу, чије потомци данас живе у Француској. Протагониста романа је, као и у претходном бестселеру Дена Брауна ”Анђели и демони”, професор са Харварда Руберт Ленгдон. Париска полиција открива да је његово име сакривено у шифрованој поруци пронађеној поред тела убијеног кустоса Лувра. У његову невиност верује једино крипто-

лог Софи Неву, која му помаже да побегне. Бежећи, покушавају да дешифрирају мистериозну поруку. Кључ за решење је сакривен у Да Винчијевим делима. Пут им се укршта са вековима старим тајним друштвом и контроверзним огранком Католичке цркве.

Браун је изјавио да му је драго да је књига привукла толико пажње: ”У проучавању нестабилног односа између науке и религије, највећа опасност је апатија. Ја сам хришћанин и одгајан сам у хришћанском духу, али по мом мишљењу то што се Исус можда оженио Маријом Магдаленом ни на који начин не умањује лепоту Христове поруке.”

Поред ”Да Винчијевог кода” у књижа-рама можете пронаћи и књигу ”Анђели и демони” Дена Брауна, која је објављена још 2000., али је сада читанија него тада.

ДАМА И ЈЕДНОРОГ

Романом ”Девојка са бисерном минђушом” Трејси Шевалије је привукла пажњу књижевне јавности и публике. Касније је по том роману снимљен и истоимени филмски хит са Саром Јохансон у главној улози. Романом ”Пали анђели” Трејси Шевалије наставља причу о дамама из прошлости. Њена фасцинација историјом и уметношћу се ту не завршава. Наставља се и у роману, чија се прича заснива на средњовековној таписерији ”Дама и једнорог” из париског музеја Клуни. Ова таписерија крије многе тајне и симболе. Ткачи, поручиоци, цртачи, сликари, трговци и шегрти били су умешани у стварање ових таписерија, а иза њих су стајале жене, кћери и служавке. Жан Ле Вист, новопечени богати припадник француског двора поручује таписерије за свој замак. Никола, сликар одабран да створи нацрте, упознаје Ле Вистову жену Женевјев и кћер Клод. Обе се силно занимају за ове таписерије. Из Париза Никола одлази у ткачку радионицу у Брисел. Стварање таписерија зближава људе који се иначе не би сретли, њихови животи се преплићу, као и њихове жудње.

ИЗЛОЖБЕ ■ ГРАФИКА И ИЛУСТРАЦИЈА ЗА СЛАДОКУСЦЕ

МИРКО ИЛИЋ: MADE YOU THINK

Први пут након 1977. године у Београду је отворена изложба Мирка Илића, прослављеног светског арт директора, звезде графичког дизајна и сигурно једног од највећих дизајнерских имена на светској сцени ове области дизајна. Данас, предаје дизајн и илустрацију на Cooper Union i School of Visual Arts у New Yorku.

Изложба, која се може погледати у Музеју историје Југославије, на Тргу Николе Пашића у Београду, прати каријеру Мирка Илића од стрипа, преко илустрације, дизајна албума, постера, књига, до радова реализованих у САД: илустрација за најпрестижније светске магазине, попут Тиме магазине, Village Voice-a, New York Timesa, до групе 3D илустрација ”Sex and Lies” и сарадње на креирању филмских шпица.

На изложби ”Мирко Илић: Made You Think” изложено је око стотину радова. Изложба траје до почетка маја месеца.

50 ГОДИНА АТЕЉЕА БАРБАРА

До 19. априла у Институту Сервантесу у Београду, може се посетити изложба која је посвећена 50-годишњици уметничког атељеа Барбара из Барселоне, која представља неке од најзначајнијих графика из збирке кустоса Тристана Барбаре. На изложби су представљени радови уметника који су прошли кроз графички атеље Жоана Барбаре И по речима организатора: ”осликава ренесансу авангарде у Шпанији, која се развијала у току 60-тих и 70-тих, све до данас.”

Изузетно вредну колекцију чине радови Мироа, Далија, Барселона, Миљареса и других прослављених шпанских уметника друге половине 20. века.

Фреске из Виминачијума

На великој историјско-археолошкој изложби, која је 13. марта отворена у тврђави Сисмондо у италијанском граду Риминију од 13.3. до 4.9.2005. године представљени су експонати из најзначајнијих музеја света (Лувра, римског националног музеја, британског музеја итд.) везаних за живот и време римског императора Константина Великог. Славни владар је умногоме везан и за наше просторе (рођен у Наису - данашњем Нишу), па су значајно место у поставци заузели и експонати из наших музеја (Београда, Зајечара, Ниша, Неготина, Сремске Митровице и Пожаревца). Експонати из Србије, међу којима су фреске из Виминачијума, мозаици из Ромулијане, Галеријева биста од порфира, златни накит из Шаркамена, биста Константина Великог из Нишког музеја, женски накит из музеја у Београду... заузели су петину изложбеног простора.

Много лепих речи на отварању изложбе изречено је на рачун наших чувара културне баштине. Приликом обиласка изложбе, водич, студент археологије биралим речима говорио је о

предметима са наших простора. Када смо ушли у галерију, Италијан нам је показао витрину са две фреске, за које каже да су из периода I-IV века н.е. најлепше у Европи насликане на кречном малтеру, а да потичу из античког града Виминачијума и власништво су музеја у Пожаревцу. Да бисмо нешто више сазнали о тим фрескама обратили смо се музеју у Пожаревцу.

Драгана Спасић - Ђурић, кустос археолошког музеја, каже да су ове фреске пронађене 1983. године у гробници где се сада налази ТЕ "Дрмно" у Костољу, (у античко време ту се налазила римска метропола Виминачијум). Фреске су тако мајсторски направљене да се претпоставља да је овде била сликарска радионица. Тај главни град Горње Мезије простирао се на око 400 хектара и то на данашњем простору који припада термоелектрани и површинском копу Костолац. ЕПС је финансијер истраживачких и заштитних радова Виминачијума, каже госпођа Ђурић.

М. Дрча

ПРАЗНИЦИ И ОБИЧАЈИ

Ускрс – најрадоснији хришћански празник

Ускрс је главни и најстарији хришћански празник. Увек пада у недељу, прву иза пуног месеца после пролећне равнодневнице. Спада у покретне празнике који не мењају дан, али мењају датум када се славе, па најраније пада 22. марта, а најкасније 8. маја.

Ускрсу претходи седмонедељни пост, који се зове Света четрдесетница или Часни пост. Пост води порекло од Христа, који је и сам постио четрдесет дана пре него што је почео да проповеда своју веру. У току поста не једу се месо, сир, јаја, риба ни уље. Суштина поста је у уздржавању од мрсне хране и преизобилних јела, али првенствено у уздржавању од рђавих мисли, жеља и дела.

Прослављање Ускрса прати читав комплекс празника, везаних за Христово страдање: Лазарева субота (Врбица), Цвети и Велики четвртак. Велики петак је најгушњи дан верујућих хришћана јер је Исус тада осудјен од људи. Црква тада прописује строг пост. Први понедељак после Васкрса је Побусани понедељак који је посвећен мртвима - тада се фарбана јаја износе на гроб и деле сиротињи.

Васкрс

Васкрсење Христово оглашава се звоњавом са свих торњева православних храмова.

Верници одлазе у цркву на службу, а после ње се међусобно поздрављају речима: "Христос Васкрсе!" и "Ваистину Васкрсе!" Тај поздрав траје све до Спасована.

Фарбање васкршњих јаја

Јаја се кувају на Велики четвртак или Велики петак у луковини, цвекли или некој вештачкој боји, а шаралу се цветовима, лишћем траве или воском. Прво офарбано јаје, које је обавезно црвено, чува се у кући поред иконе до следећег Васкрса, и назива се стражар, стражник, чувар или чуваркућа јер се верује да укућанима чува здравље. Фарбање се врши у спомен на догађај када је Марија Магдалена Мирносица у Риму као поклон дала цару Тиберију црвено јаје, поздравивши га речима "Христос Васкрсе".

Б. Живанчевић

*Данима њек њо лишиј њаведрине,
Сунце у мрљи, једва зајочетио;
Као да неки ослепели зограф
Икону хоће њрсјима да схвајти,
Па скрнави је. Дрхји сеизмограф,
Клизииће креће, ѡуињава ња ѡрајти.*

Иван В. Лалић
”Записано над једним стихом”

МАЛИ ПОГЛЕД НА СЕОСКИ ЖИВОТ, ДОК СУ ОЧИ ЈАВНОСТИ УПРТЕ У АСФАЛТ

Испред продавнице

■ Мали поглед на сеоски живот, док су очи јавности упрте у асфалт и калдрму

Упекло сунце па узорана, влажна црница сија као истопљена чоколада. По образима земље (као на човеку који се није бријао три дана) зелени се травица. Замишљени воћњаци смрачили се од големе бриге: да ли да пусте пуполке који само што се (млади, нестрпљиви) не отму, или послуша вековно знање да мраз чека иза окуке?

Сачекати, само сачекати треба, али како одолети опијајућем бујању, голицавој, омамној топлоти, ветрићу, првом зују нестрпљиве пчеле, макар то водило брзом крају. Нека траје колко траје, али нека буде одмах, чекати се више не може - цвиле и отимају се пуполци испод тамне коже грана.

Испред продавнице која је и кафана-свратиште, у квр-гавим ручердама стежући пивске флаше, седе сељаци села Вировац измамљени сунцем. Ако крене воће, биће на губитку (забринуте врте главама) и нагињу пиво као да је то једино што могу да предузму.

Један што коље и сређује свиње у оближњој кући, касарин, скокнуо да попије, па се распричао, повремено реци-тујући Диса, Брану Петровића, па и по неку своју песму, рекло би се. Са стране га посматра средовечан сељак, учкиљо очицама као да нишани преко нагнуте флаше из које цврчи и клокоће пиво, па кивним гласом упита:

- А ти изгледа волеш да закољеш, а?

Касарин неодређено мимиком пређе преко питања које га је у сваком случају изненадило, а сељак онда исприча како је уснио да га нека војска тера да закоље унуку. Како ћу, људи, не могу, објашњава он њима, али ови упорни, нема говора. Спасио се тако што се пробудио, али га истог тренутка стрефио инфаркт. Од тада му се не мили

*Када се домојне куће,
јак о жели да се ујреје, али
нема дрва. Тако је о почео
јрво да ложи улазна врати...*

да легне да спава. Други сељак се надовеза да он може да закоље свако живинче, под условом да није његово. Да га није он гајио. Таман је тема била у јеку, кад неко угледа да се низ пут појављује Пане.

”Подне је, а он већ посрће.”

”Био је добар молер, али шта вреди.”

”Нема ни кучета ни мачета.”

”Досадан је, људи, не може се издржати.”

”Оће га време, не мора да ложи.”

Пане живи у кући коју је његов отац направио. Имала је неколико просторија, стамена и лепа, једна од бољих у селу. У сваком случају капију каква је њихова, нема нико у целом овом крају.

Ово је друга зима како се Пане греје на сопствену кућу коју Вировчани данас називају ”Буковар”.

Када се домогне куће, јако пожели да се угреје, али нема дрва. Тако је почео прво да ложи улазна врата. Па рагастов. Па прозоре са те, прве просторије. Па таванске греде и редом.

Када је изгорео све што је од дрвета у првој соби, прешао је на следећу. Тако му је сада остала само једна собаца.

И велелепна, камена капија.

Преплићући ногама, Пане се приближавао певајући (или запомажући): ”Шта ћу кући...тако ранооо, ко ме чека тамоооо...”.

Касарин који је пио румено вино (мештани га још нису упознали јер је први пут у њиховом селу) лактом обриса тршаве брке па проговори:

”Своју мудрост расточисмо на изборе./Своју храброст на подвале и обеде./Будућности затровасмо све изворе./А поразе прогласисмо за победе./Своју мудрост расточисмо на изборе./ Место светле историје и гробова./Васкрсли смо све пигмеје и репове./Од несерећне браће наше, од робова/Затворисмо своје очи и цепове./Место светле историје и гробова...”

Сељаци се неодређено згледаше. Пане се укрути у ставу мирно. Стопала су му била као залепљена за земљу али му се тело благо повијало, а поглед упадљиво пиљио у

врапца на грани цанарике, као да први пут види такво створење.

”Остала нам још прашина на хартији./Ко једина успоме-на на цинове./Сад сву славу пронађосмо у партији./Пир поруге дохватио све синове./Остала нам још прашина на хартији./ Под срамотом живи наше поколење./Не чују се ни протести на јауци./Под срамотом живи наше јавно мњење./Нараштаји који сишу ко пауци./Под срамотом живи наше поколење...”

- Богме сам ја мислио да Калцан неће саставити ни две недеље, а њему ништа. Једе и пије ко и пре.

- Јака мрцина. Био ти је он првак Армије у грижењу стабала.

- ?!

- Могао је зубима да преги-зе дрво ко моја нога дебело.

”Помрчина притиснула наше дане./Не види се јадна наша земља худа;/Ал кад пожар подухвати на све стране/Куда ћемо од светлости и од суда!/Помрчина притиснула наше дане.”

Мусава девојчица у распраном цемперчићу стидљиво прилази касарину који се театрално, испршен, размахао.

- Чико, звао те мој тата да одма доћеш. Треба да правиш кавурму.

Кроз полуспуштене трепа-вице Пане је зачуђено гледао за касарином који је одлазио. Одоше и још двојица. Почело је да бива хладније. ■

Слободан Стоићевећ

ЈУБИЛЕЈ ЛИСТА ЕЛЕКТРОПРИВРЕДЕ СРБИЈЕ

ЗЕП – ЕПС – kWh

Лист "ЗЕП" - "ЕПС" био је огледало у којем су се осликавала збивања у најмоћнијој компанији на овим просторима

У првом броју ЗЕП-а из марта 1975. године, Радивоје Марковић, тадашњи генерални директор Здружене електропривреде Србије је изјавио:

"Појавом гласила Здруженог електропривредног предузећа, у години која је је јубиларна за електропривреду Србије -30 година- и за ЗЕП -10 година - стичемо још једно врло моћно средство информисања, које нам омогућује да све радне људе у основним организацијама удруженог рада, у рудницама, електранама, на преносним објектима, као и у радним организацијама изван ЗЕП-а, на популаран начин, обавештавамо о проблемима и збивањима у електропривреди Србије".

Тридесет година касније, када се обележава јубилеј листа "ЗЕП", који је касније назван "ЕПС" (маја 1992.), не можемо да побегнемо од историје и сећања на прве почетке такозваног интерног информисања запослених. Од тог првог

до 374. броја, у 30 година протекло је много вода рекама на којима су хидроелектране, ископани су милиони тона угља на коповима, системима преноса прошле су милијарде киловат-часова електричне енергије, градили се рудници и електране, мењали се организациони облици предузећа... долазили и одлазили многи људи и остављали траг у времену. И све то, и још много више, остало је записано на страницама Листа. За сећање и историју. Да се памти, како се почињало, планирало, градило и радило.

Моћно средство информисања, како га је тада окарактерисао генерални директор, оправдало је своју функцију. Посматрано са данашње тачке гледишта, урађено је и више. Лист "ЗЕП" – "ЕПС" био је право огледало у којем су се осликавала збивања у најмоћнијој компанији на овим просторима.

Случај је хтео, јубилеј се обележава у тренутку великих промена у систему Електропривреде Србије. У тренутку

када се чине напори да се ова компанија што више приближи европским па и светским стандардима. А те промене прати и систем информисања у Електропривреди Србије. За почетак - нови лист на нивоу целог предузећа. А он, назван по финалном производу ЕПС-а, киловат-часу, наставиће традицију дугу три деценије.

К. Јанићијевић

Заборањен први наслов

Више се и не сећајам наслова свог првог прилога у листу "ЗЕП". Знам да је то било у другом броју тек покренутог гласила ЗЕП-а.

Било је то давне 1975. године. Пре, дакле, 30 година колико смо данас старији и ја, али и ова новина. "ЗЕП", а потом "ЕПС", па сад и "кWh", лепо упакован и добро осмишљен лист, успевали су да са мање или више успеха осликавају проблематику српске електропривреде. Доприносили су томе многи, а највише они који су "потрошили" толике године, везујући се за овај лист.

Новинарство је необичан позив - привлачан, динамичан, али и изазован. Нема великих и малих новинара. Има, истина је, више или мање успешних, више или мање познатих. А колико смо били успешни и постали познати радећи у једном оваквом специфичном гласилу, судиће они којима је лист и био намењен. Остаје чињеница да је све што смо писали објављивали било у интересу заједничког посла и компаније коју смо пратили у свим њеним променама.

Чедомир Радојић

У времену великих промена

Почетком 90-тих година прошлог века Здружена електропривреда Београд, Електропривреда Косова и Електровојоводина обједињене су у јединствено Јавно предузеће Електропривреда Србије - ЕПС. Новоформирана јавна корпорација имала је у свом саставу 22 јавна предузећа и, са 64 хиљаде запослених, постала највећи привредни систем у земљи, која је обједињавала производњу, пренос и дистрибуцију електричне енергије и производњу угља на територији целе Републике. До тада су све три електропривреде биле организоване као СОУР и имале су своја информативна гласила, а поједине радне организације ЗЕП-а своје сопствене листове.

Здружена електропривреда ЗЕП, до уласка у државно јавно предузеће ЕПС имала је већ деценију и по свој лист кога је припремало Одељење за информисање Радне заједнице ЗЕП-а. Прва уредничка екипа, са Бором Цветковић, као уредником листа, обликовала је гласило које је веома брзо остварило висок професионални ниво, имало сталне и повремене рубрике и излазило у месечном, а повремено и чешћем ритму.

Са истом екипом, као главни уредник, наставио сам са припремањем и издавањем листа. Настојали смо да очувамо, а по могућно-

сти и унапредимо обликовање листа и обављамо и друге послове из домена информативне делатности. Међутим, обједињавањем електропривреда Републике у један систем, лист "ЗЕП", који је убрзо преименован у "ЕПС", обавезе Редакције су знатно увећане, поготову што је неколико листова из делова ЕПС-а престало да излази. Редакција је у међувремену појачана доласком искусног новинара Лазе Бечеђа, уредника "Електроистока" и Дејана Јовановића из Редакције костолачког "Гласа произвођача". Одељење за информисање у новој организацији добило је статус службе у Дирекцији правних послова. У великом електропривредном систему било је неопходно побољшати сарадњу са другим гласилима и широм јавношћу, Редакција је појачана и са Јеленом Станојевић, техничким уредником и лектором.

Потребе за јачањем система информисања у ЕПС-а определиле су пословодство и Управни одбор ЕПС-а да се Служба информисања трансформише у Центар за односе са јавношћу, у оквиру којег од 1997. егзистира и Редакција листа "ЕПС".

И сада, пет година после одласка у пензију, редовно пратим шта се у ЕПС-у догађа, у првом реду путем листа "ЕПС". Веома ми је драго што је Лист из броја у број све разноврснији, богатији и аналитичнији. Редакцији желим да Лист наше компаније и у четвртој деценији излажења буде радо читан и са нестрпљењем ишчекиван.

Срђулуб Станковић

Боље информисање запослених

Јубилеј листа Електропривреде Србије, ових 30 година, је јубилеј свих нас. Честитије заслужују они који су новине правили, али и они који су припознавали значај тих новина. Сићуран сам да ће, ако редакција листа "kWh" унапредити већ досадашњу квалитетну листу ЕПС, ово бити новина којој се верује и о којој ће се причати, не само у ЕПС-у. Уосталом, такав задатак су и добили.

До сада смо имали добру сарадњу са такозваним екстерним медијима. Међутим, у интерном информисању је било проблема и чини ми се да о ЕПС-у више обавештавамо оне који не раде у ЕПС-у, него раднике ЕПС-а. То мора да се промени и информисање запослених мора да се посвети посебна пажња, јер предстоје врло динамични процеси реструктурирања. То изискује квалитетно информисање запослених, како би се оклонили неопходни несјоразуми.

Због тога се мора увести ред у сарадњу централног листа, која сада зовемо "kWh" и листова у јавним предузећима. Уосталом, на истиом су задатку, у служби запослених. Запослене ће о дешавањима у систему ЕПС-а обавештавати лист "kWh" а о дешавањима у компанијама листови јавних предузећа. У тим листовима мора да буде месна и за ЕПС, јер ће се убудуће, у процесу реструктурирања, многа тога дешавати управо са нивоа система. Они су обавезни да то раде, како би оправдали своје постојање. У неким компанијама нема листова, ни људи који су задужени да обавештавају запослене. У тим предузећима онда директор мора да нађе начин да сваког радника обавести шта се башто дешава или ће се десити у компанији. Сасијанци, билтени, ојасне табле... постоје начини да се запослени обавесте. Са радником који нема информацију, неко други ће лако манипулисати.

Приметио сам, међутим, да се неки од компанијских листова баве и пољитиком, да неке локалне пољитичке приче убацују на своје стране. То нису теме за компанијске новине. Зато, окрените се онима који вас читају и слушају.

ДР ЈЕРОСЛАВ ЖИВАНИЋ, ПРЕДСЕДНИК УО ЕПС-А
О ЗНАЧАЈУ ИНТЕРНОГ ИНФОРМИСАЊА

Редизајном до модерних новина

Прво, желим да честитам јубилеј, 30-годишњицу излажења листа Електропривреде Србије, као и да пожелим даљи успех, исти, чак и бољи него што је био. Лист који издаје ЕПС имао је до сада веома важну улогу у информисању како својих радника, тако и шире јавности. То је лист који је на један јасан, ефикасан, концизан и поуздан начин износио проблеме који се јављају у ЕПС-у, афирмисао позитивна догађања, кријиковао нејавност. Наравно, нови редизајн увести лист "kWh" у модерне новине. Али, сићуран сам, лист ће и даље наставити да обавља улогу због које тако дуго постоји. А шта улога је, још једном подвлачим, тачна и благовремена информација, пре свега, за запослене, па за осталу јавност.

Интерно информисање запослених, заправо, у овим годинама великих промена све више и добија на значају. Благовремене и тачне информације неопходне су, пре свега, зато што ЈП ЕПС у последње време доживљава веома велике и квалитетне промене, као што су реорганизација, реструктурирање, нова систематизација радних места... Тачном информацијом о свим тим дешавањима постоје се ефекти који се желе, а то је да сви запослени буду и активни учесници у овим променама. Јер, на такав начин добијају знања о свему што се башто дешава у ЕПС-у. Са таквим исправним информисањем запослени заузимају ставове који могу да позитивно делују да електропривреда и даље остане прва привредна јрана у Србији.

Незаборавни почети

Настао из потребе да се у разумењу асоцијацији (ЗЕП-у) електропривредници Србије чују, размене искуства из процеса рада, друштвеног и личног живота - Лист је од првог свог броја (8. март 1975) имао

интерни карактер. Штампан је за сваког радника (тираж 13 - 16 хиљада) и био окренут радном човеку. Имена, ликови, радне заслуге хиљада прегалаца трајно обитавају на његовим страницама.

Лист је у својој првој и већ зрелој деценији образ и израз досегнутих висина и програмираних визија електропривреде Републике; верни пратилац те моћне снаге, која никад није посустала и, упркос свему, увек функционисала мобилно (у скоковитој производњи, захуктој изградњи, у свему). Емитијући, из разних потреба, истраживачко-тематске сепарате, вредна, посебна и разна друга издања, Лист је умногоме згуснуо своју месечну периодичку.

Информисање, пак, грађана - потрошача из Електропривреде обављали су јавни медији, са којима је Информативна служба ЗЕП-а имала изузетно коректне и професионално богате односе. За почетак, ЗЕП је имао само саветника за информисање (уједно, гл. и одг. уредник) и уредника до садашњег "Билтена" - Ацу Ђурића. Убрзо, још двојицу новинара: Ацу Радића и Слободана Васића, па техничког уредника - не замениву Естеру Мишковић.

Свеједно, мањкавост у сарадњи није се испољавала, јер је начињен мудар ослонац на професионалце из јавних медија и удружених организација, на руководиоце, стручњаке, иноваторе и проналазаче... на најшири круг креативаца у асоцијацији.

Једном давном пригодом потписник ових редова правио је анализу садржаја и евиденцију сарадника у Листу и на њој се нашло више стотина имена. Ради илустрације, ево само неких: Драган Недељковић, Миша Петковић, Богдан Дукић, Зоран Бошков, Ратко Танасковић, Срба Станковић, Цига Михајловић, Драгица Дацковић, Лаза Бечејац, Чедо Радојчић, Милан Ђокић, Чедо Драгишић, Никола Томашевић, Драган Јеремић, Тома Живковић, Бане Чубра, Милорад Зељић...

Такође, руководећи, стручни и креативни људи: Влада Григорјев, Радмило Иванковић, Влада Мочник, Љуба Нешић, Бора Бека; десетине културних и друштвених радника, плејада радника - песника, а и један великан - Брана Петровић (са необјављиваним стиховима).

Тако је Лист постао "НАШ", нестрпљиво ишчекиван и радо ишчитаван.

Као новинару и уреднику листа "ЗЕП", тих десет година, од три деценије мог бурног, новинарског рада, су мени најдраже.

Бора Цветковић,
први уредник листа ЗЕП

“ЕЛЕКТРОПРИВРЕДА СРБИЈЕ И ДЕЦА”

Ствара се подмладак разумних потрошача

■ Акција “ЕПС и деца”, са свим садржајима, одлично примљена код ученика али и код њихових родитеља, порука је са “терена”

Електропривреда Србије више неће правити кампање за штедњу струје у којима ће позивати некога да после мења навике. ЕПС се окреће деци и убудуће ћемо да се дружимо само са децом. Желимо да их едукујемо и да им ми створимо однос према електричној енергији, да их већ сада научимо да разумно користе ту племениту енергију. Једног дана, када одрасту, када буду грађани Европе, њима неће бити потребне кампање за штедњу струје. Они ће се према струји односити као што се према њој односе и Немци, Французи... Дакле, ово је прва година акције која ће трајати годинама, поручује Ана Цмиљанић, вођа пројекта, из Центра ЕПС-а за односе с јавношћу.

- Пројектом “ЕПС и деца” биће обухваћена сва школска деца у Србији, у око 1120 школа. Пројекат је подржало Министарство просвете и спорта и значајно ће нам помоћи у реализацији ликовног конкурса, каже Ана Цмиљанић.- Захваљујући њиховим каналима комуникације, преко 12 школских управа, све основне школе у Србији ће имати залепљен плакат – позив на ликовни конкурс, тако да ће свако дете имати шансу да се такмичи.

Пројекат смо, као што је и логично, започели тест истраживањем “Шта знаш и шта мислиш о производњи и штедњи струје” које је почетком марта обављено на узорку од 2.500 ђака у Србији. Желели смо да имамо податке, пре почетка акције, колико деца из основних школа уопште знају о “струји”, шта она за њих значи, како на то гледају њихове породице и слично, наводи

Ана Цмиљанић. У новембру, када завршимо акцију урадићемо још једно истраживање да видимо колико смо померили праг знања деце која су учествовала у акцији.

Комплетан пројекат се, практично састоји из три дела. Први део - промоција брошуре “Електричне жице зује сад је време штедње струје” је намењена ђацима до четвртог разреда. Стихове за броштуру написао је Раша Попов, а садржи практичне савете деци како да штеде струју јер штетети струју, штедимо угаљ а тиме и нашу животну средину. Такође их учимо и како да се чувају од струје. Током марта, брошура је успешно промовисана у око 100 школа у Србији.

На састанку одржаном крајем марта са ПР сарадницима из електродистрибутивних предузећа, закључено је да је у свим крајевима Србије акција одлично примљена, како код деце, тако и код новинара. О томе говори велики број ТВ прилога и новинских чланака са

ових промоција. И најшира јавност реагује веома позитивно на акцију.

Током априла, упоредо ће се одвијати промоција квиз игрица са ЕПС-овог сајта и ликовни конкурс “Та чудесна струја”. ПР сарадници ће поново кренути у обилазак школа, с тим што ће квиз игрице промовисати старијим ученицима, “седмацима” који су и кроз школски програм већ научили неке основне појмове о електричној енергији.

- Упоредо с тим, од 1-30. априла трајаће ликовни конкурс “Та чудесна струја”. Правила конкурса су преко Министарства просвете и спорта прослеђена свим школама а такође се могу наћи на нашем сајту www.епс.цо.ју, линк “ЕПС и деца”.

Очекујемо велики број радова, а награђивање најбољих обавиће се у две фазе – најпре ће се у 12 школских управа од пристиглих радова из свих школа одабрати 120 најбољих и наградити од стране електродистрибутивних предузећа са по јед-

Успешан старт

Садашњи пројекат ће трајати од јануара до новембра 2005. Године. Састоји се из три дела: промоција едукативне брошуре, квиз игрица са ЕПС-овог сајта и ликовног конкурса под називом “Та чудесна струја”. Увод у пројекат била је телевизијска серија “Рађање светлости”, која је емитована на 14 телевизија у Србији, чија је реприза најављена. У реализацији пројекта “ЕПС и деца” учествују и ПР сарадници из електродистрибутивних предузећа који ће спроводити акције на територији своје дистрибуције.

ним ДВД плејером и ранцем пуним поклона. Затим ће ти радови стићи у Београд, где ће стручни жири одабрати 12 радова “најбољих међу најбољима”. Тих 12 ученика ће као награду добити 10-дневно летовање у Будви, у објекту ЕПСТУРС-а, а њихови радови ће бити штампани на ЕПС-овом календару за наредну годину, истиче Цмиљанић.

На крају акције “ЕПС и деца”, пред крај 2005. године. Центар ЕПС-а за односе с јавношћу ће направити презентацију која ће обухватити све активности које је овај велики пројекат садржао, као и ефекте акције код најмлађих потрошача и најшире јавности. ■

К. Јанићијевић

Раша Попов учи децу о штедњи струје

